

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av strafflagen, 10 kap. 7 § i tvångsmedslagen och 5 kap. 9 § i polislagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås det ändringar i strafflagen samt i den tvångsmedslagen och den polislagen som träder i kraft vid ingången av 2014. Till strafflagen ska som nya brott fogas brott mot kommunikationsfrid och olaga förföljelse. Bestämmelserna om yttrandefrihetsbrott i strafflagen ska ändras så att yttrandefriheten accentueras och samtidigt ska det göras vissa ändringar av teknisk karaktär.

Till strafflagen fogas enligt förslaget en ny straffbestämmelse om brott mot kommunikationsfrid. Enligt den föreslagna bestämmelsen gör den sig skyldig till brott mot kommunikationsfrid som i syfte att störa skickar meddelanden eller ringer till någon annan upprepade gånger så att gärningen är ägnad att orsaka betydande störning eller olägenhet. Det föreslås att straffskalan ska vara böter eller fängelse i högst sex månader. Bestämmelsen utvidgar kriminaliseringen av störande kommunikation så att den utöver telefon- och mobiltelefonkommunikation som stör hemfriden omfattar också andra kommunikationsmedel. Kriminaliseringen är sålunda inte längre beroende av att ett samtal eller meddelande tas emot på en hemfridsskyddad plats. Brott mot kommunikationsfrid är enligt förslaget ett målsägandebrott. I paragrafen om ofog föreslås en motsvarande ändring som innebär att det i bestämmelsen utöver att ringa samtal även föreskrivs om att skicka meddelanden.

För att beakta den rättspraxis som utvecklats vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna föreslås ändringar i de straffbestämmelser som gäller spridande av information som kränker privatlivet och ärekränkning. Det föreslås att spridande av information som kränker privatlivet delas upp på en normal gärningsform och en grov gärningsform. Eftersom Europadomstolen anser

att hot om fängelsestraff för dessa brott som har beröringspunkter med yttrandefriheten ska tillgripas endast i exceptionella situationer, föreslås det att straffhotet för grundformen av spridande av information som kränker privatlivet och för grundformen av ärekränkning i fortsättningen ska vara böter. För att beakta Europadomstolens rättspraxis föreslås det att båda straffbestämmelserna kompletteras med en bestämmelse om begränsning av straffbarheten. Enligt denna ska som brott inte anses spridande eller lämnande av information för att en fråga som är av vikt från allmän synpunkt ska kunna behandlas, om informationen med hänsyn till dess innehåll, andra personers rättigheter och övriga omständigheter inte tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

En kvalificeringsgrund vid grov ärekränkning är enligt förslaget inte längre det att brottet begås genom ett massmedium eller genom att uppgiften eller antydning på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor. Straffskalan för grovt spridande av information som kränker privatlivet och för grov ärekränkning är enligt förslaget böter eller fängelse i högst två år. Denna straffskala är densamma som den nuvarande straffskalan för grov ärekränkning. Inga ändringar föreslås i fråga om åtalsrätten för brottet spridande av information som kränker privatlivet och för brottet ärekränkning.

Dessutom föreslås i lagen en ny paragraf om olaga förföljelse. Den gör sig skyldig till olaga förföljelse som upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar, kontakter eller på något annat jämförbart sätt obehörigen förföljer någon annan så att förfarandet är ägnat att skapa skräck eller ångest hos den förföljde. För olaga förföljelse kan enligt förslaget dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Olaga förföljelse är enligt förslaget ett brott som lyder under allmänt åtal.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2014.

I tvångsmedelslagen och i polislagen föreslås till följd av denna proposition vissa ändringar av teknisk karaktär.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	3
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING	4
1.1 Tre teman	4
1.2 Yttrandefrihetsbrott	4
1.3 Kommunikationsfrid	4
1.4 Olaga förföljelse	4
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning och praxis	5
Straffbestämmelser om yttrandefrihet	5
Straffbestämmelser som berör olaga förföljelse	7
Hemfridsbrott och kommunikationsfrid	10
Uppgifter om brottsfrekvenser och straff samt om skadestånd	11
2.2 Den internationella utvecklingen och utländsk lagstiftning	14
2.3 Bedömning av nuläget	20
Spridande av information som kränker privatlivet samt ärekränkning	20
Olaga förföljelse	23
Kommunikationsfrid	27
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	30
3.1 Målsättning	30
3.2 Alternativ	31
3.3 De viktigaste förslagen	33
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	33
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	35
DETALJMOTIVERING	37
1 LAGFÖRSLAG	37
1.1 Strafflagen	37
17 kap. Om brott mot allmän ordning	37
24 kap. Om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning	37
25 kap. Om brott mot friheten	52
1.2 Tvångsmedelslagen	55
1.3 Polislagen	55
2 IKRAFTTRÄDANDE	56
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	56
1. Lag om ändring av strafflagen	59
2. Lag om ändring av 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen	62
3. Lag om ändring av 5 kap. 9 § i polislagen	63
BILAGA	64
PARALLELLTEXTER	64
1. Lag om ändring av strafflagen	64
2. Lag om ändring av 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen	69
3. Lag om ändring av 5 kap. 9 § i polislagen	70

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

1.1 Tre teman

I denna proposition behandlas tre sinsemellan olika men närliggande teman i anslutning till kriminaliseringarna i strafflagens 17, 24 och 25 kap. Det är fråga om ändringar i rekvisiten för brott som har samband med yttrandefrihet samt om kriminalisering av brott mot kommunikationsfrid och olaga förföljelse. De sistnämnda gärningarna är delvis redan nu straffbara genom olika straffbestämmelser.

1.2 Yttrandefrihetsbrott

I grundlagens (GL) 10 § föreskrivs om skydd för privatlivet och i GL 12 § om yttrandefrihet. I artiklarna 8 och 10 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, nedan Europakonventionen, föreskrivs om skydd för privat- och familjeliv och om yttrandefrihet. Yttrandefriheten i masskommunikation regleras i en särskild lag (460/2003, nedan yttrandefrihetslagen). I strafflagens (SL) 24 kap. 8 § kriminaliseras spridande av information som kränker privatlivet och i SL 24 kap. 9 och 10 § ärekränkning. Fängelsestraff ingår i straffskalan för de brotten. Straffskalan enligt SL 24 kap. 8 och 10 § är böter till fängelse i högst två år och enligt 24 kap. 9 § böter till fängelse i högst 6 månader. Strafflagen kompletterades nyligen genom lagen 511/2011 bl.a. med en bestämmelse om grov hets mot folkgrupp (SL 11:10 a §).

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, nedan Europadomstolen, har i ett knappt tjugotal domar ansett att Finland i ärenden som gällt skydd för privatlivet och ärekränkning brutit mot Europakonventionens artikel 10. Finländska domstolar har i sin praxis betonat skyddet för privatliv och ära, medan Europadomstolen lägger större vikt vid yttrandefriheten. Europarådets parlamentariska församling har i sin resolution 1577 (2007) *Towards decriminalisation of defamation*, som Europadomstolen upprepa-

de gånger hänvisat till i sina avgöranden, uppmanat medlemsstaterna bl.a. att i sina bestämmelser om ärekränkning stryka hotet om fängelsestraff.

1.3 Kommunikationsfrid

Enligt SL 24:1 gör den sig skyldig till hemfridsbrott som obehörigen stör någons hemfrid genom att bl.a. ringa telefonsamtal. Genom lagen 685/2009 fogades till bestämmelsen gärningssättet att skicka meddelanden till mobiltelefon. För att det ska vara fråga om hemfridsbrott förutsätts det att störningen sker på en sådan hemfridsskyddad plats som definieras i SL 24:11. I SL 38 kap. föreskrivs särskilt om informations- och kommunikationsbrott och i SL 17:13 om ofog. När riksdagen godkände den nämnda strafflagsändringen om meddelanden till mobiltelefon förutsatte den att det görs en heltäckande utredning om rättsskydd mot störande och ofog som sker med hjälp av modern kommunikationsteknologi samt att det utifrån en utvärdering av läget vidtas behövliga lagstiftnings- och andra åtgärder (RSv 94/2009 rd, LaUB 10/2009 rd, s. 2—3).

1.4 Olaga förföljelse

I artikel 34 i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (CETS 210) förutsätts det att avtalsparterna vidtar nödvändiga lagstiftnings- eller andra åtgärder för att säkerställa att sådant mot en annan person riktat uppsåtligt och upprepat hotfullt uppträdande, som får denna att känna sin säkerhet hotad, kriminaliseras. Förfarandet har benämnts stalkning, som betyder att trakassera, störa eller förfölja. Finland undertecknade konventionen 11.5.2011 med förbehåll för godkännande. En arbetsgrupp som tillsatts av utrikesministeriet behandlar frågan om implementering av konventionen. Arbetsgruppens mandattid löper ut den sista juni 2013. Olaga hot är redan kriminaliserat i SL 25:7. Också andra straffbestämmelser, t.ex. bestämmelserna om hemfridsbrott, olovlig av-

lyssning, olovlig observation, olaga tvång och misshandel ger skydd mot olaga förföljelse. En person som gör sig skyldig till den typen av förfarande kan som säkerhetsåtgärd meddelas besöksförbud (lagen om besöksförbud, 898/1998). Brott mot besöksförbud kriminaliseras i SL 16:9 a.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Straffbestämmelser om yttrandefrihet

I 27 kap. i 1889 års strafflag fanns bestämmelser om ärekränkingsbrott. Smädelse innebar att någon påbördade en annan person ett bestämt brott eller visst slag av brott eller någon annan sådan handling som kunde ådaga denne missaktning eller vara menlig för hans näring eller fortkomst, ”eller ock derom utsprider dikt eller osant rykte”. Om detta skedde mot bättre vetande tillämpades kapitlets strängare 1 § och annars 2 §. I båda paragraferna fanns en särskild strängare straffskala för den händelse att smädelsen hade skett offentligen eller genom tryckalster, skrift eller bildlig framställning. Förolämpning innebar att någon på annat sätt kränkte en annan med skymfligt yttrande, hotelse eller annan missfirmlig handling. Den som åtalats för ärekränkning hade rätt att bevisa sanningen av sitt tillmäle och kunde på så sätt bli frikänd (27 kap. 5 §). Också den som kunde styrka sanningen av gjort tillmäle dömdes emellertid för förolämpning om det av tillvitelsens form eller de omständigheter under vilka den skett framgick att avsikten var att kränka (27 kap. 6 §). I 27 kap. 4 § fanns en bestämmelse om skymfande av död mans minne.

År 1974 förstärktes det straffrättsliga skyddet för privatlivet genom att kränkning av privatliv kriminaliserades (SL 27:3 a). Avsikten var att förbättra skyddet för privatliv i synnerhet i förhållande till massmedierna. Enligt bestämmelsen gjorde den sig skyldig till kränkning av privatliv som utan laga rätt med användande av massmedium eller på något annat liknande sätt om annans privatliv offentligen spred uppgift, antydan eller bild som var ägnad att orsaka denne skada eller

lidande. Som kränkning av privatliv skulle inte anses offentliggörande som gällde persons förfarande i offentlig tjänst eller offentligt värv, i näringslivet eller i politisk verksamhet eller i annan med dessa jämförbar verksamhet och som var av nöden för behandling av någon samhälleligt betydelsefull sak.

I samband med totalrevideringen av strafflagen förnyades den straffrättsliga regleringen av ärekränkning och kränkning av privatliv. På grund av förestående val fanns det inte tid att behandla regeringens proposition 239/1997 rd med förslag till revidering av straffbestämmelserna om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning. Till den nya riksdagen överlämnades regeringens proposition 184/1999 rd som i stor utsträckning var baserad på den föregående propositionen. I den nya propositionen beaktades emellertid grundlagsutskottets synpunkter på den föregående propositionen (GrUU 36/1998 rd).

Vid reformen togs rekvisiten för ärekränkning och kränkning av privatlivet in i strafflagens nya 24 kap. (531/2000) om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning. I kapitlet togs in bestämmelser om spridande av information som kränker privatlivet (SL 24:8), ärekränkning (SL 24:9) och grov ärekränkning (SL 24:10). Dessa bestämmelser är fortfarande i kraft.

I SL 24 kap. 8 § föreskrivs att den som obehörigen 1) genom ett massmedium eller 2) genom att på något annat sätt göra tillgängligt för ett stort antal människor framför en uppgift, antydan eller en bild som gäller någons privatliv så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, ska för spridande av information som kränker privatlivet dömas till böter eller fängelse i högst två år. I paragrafens 2 mom. föreskrivs att som spridande av information som kränker privatlivet anses inte framförande av en uppgift, antydan eller bild som gäller en sådan persons privatliv som verkar inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller i ett offentligt uppdrag eller i något annat med dessa jämförbart uppdrag, om uppgifterna, antydan eller bilden kan påverka bedömningen av personens förfarande i

nämnda uppdrag, och framförandet behövs för behandlingen av någon samhällsligt betydelsefull sak.

I SL 24 kap. 9 § 1 mom. föreskrivs att den som 1) framför en osann uppgift eller antydan om någon så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, eller 2) på något annat än i 1 punkten avsett sätt förnedrar någon, ska för ärekränkning dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt paragrafens 3 mom. ska för ärekränkning dömas också den som framför en osann uppgift eller antydan om en avliden person så att gärningen är ägnad att orsaka lidande för en person som den avlidne stod särskilt nära.

I samband med 2000 års revidering slopades de separata kriminaliseringarna av smädelse och förolämpning. SL 24:9 täcker båda formerna av ärekränkning. Med ärekränkning av smädelsekaraktär avses i SL 24:9 1 mom. 1 punkten framförande av en osann uppgift eller antydan om någon och med ärekränkning av förolämpningskaraktär avses i samma moments 2 punkt att på något annat sätt förnedra en annan person. Vidare görs inte längre någon skillnad mellan ärekränkning mot bättre vetande och ärekränkning som inte begåtts mot bättre vetande. SL 24:9 förutsätter uppsåt. I de tidigare smädelse- och förolämpningsbestämmelserna i SL 27:1—3 fanns en särskild strängare straffskala för sådana fall där förolämpningen hade skett offentligen eller genom tryckalster, i skrift eller bildlig framställning som den skyldige spritt ut. I strafflagens gällande SL 24:10 1 punkten nämns som en kvalificeringsgrund att brottet begås genom ett massmedium eller genom att uppgiften eller antydan på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor. Vid revideringen strök man den bestämmelse om att bevisa gjort tillmäle som ingick i strafflagens förra 27 kap. 5 §.

I strafflagens gällande 24 kap. 9 § 2 mom. ingår en begränsningsbestämmelse om kritikrätt där det föreskrivs att som ärekränkning enligt 1 mom. 2 punkten anses inte kritik som riktar sig mot någons förfarande inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller ett offentligt uppdrag eller inom vetenskap, konst eller med dessa jämförbar offent-

lig verksamhet och som inte tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

I strafflagens 24 kap. 10 § föreskrivs att om ärekränkning som avses i 9 § 1 mom. 1) sker genom ett massmedium eller genom att uppgiften eller antydan på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor, eller 2) orsakar stort eller långvarigt lidande eller särskilt stor eller kännbar skada, och ärekränkningen även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för grov ärekränkning dömas till böter eller fängelse i högst två år.

I fråga om massmedier kompletteras dessa bestämmelser med yttrandefrihetslagens 13 § om chefredaktörsförseelse. Om en ansvarig redaktör uppsåtligt eller av oaktsamhet väsentligen åsidosätter sin skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet så att detta är ägnat att bidra till begående av brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten, ska den ansvariga redaktören, om ett sådant brott begås och han eller hon inte ska anses vara gärningsman eller medverkande i brottet, för chefredaktörsförseelse dömas till böter.

För kränkning av ära eller privatliv kan enligt skadeståndslagen (SkL) utöver straffansvar följa också skadeståndsansvar. Oftast blir det fråga om att i enlighet med SkL 5:6 ersätta det lidande som kränkningen orsakat. En kränkning kan också orsaka personskada som ska ersättas med stöd av SkL 5:2 eller s.k. ren förmögenhetsskada som ska ersättas med stöd av SkL 5:1.

Bestämmelserna om ärekränkning och spridande av information som kränker privatlivet är således relativt nya. De har beretts i samband med totalrevideringen av strafflagen. Såsom ovan framgår har grundlagsutskottet gett ett utlåtande om regeringens proposition om saken (GrUU 36/1998 rd). Utgångspunkten bör sålunda anses vara att strafflagstiftningen stämmer överens med Europakonventionen. En annan sak är om lagstiftningen i vissa enskilda fall har tolkats och tillämpats på ett sätt som strider mot konventionen och om det av denna anledning är skäl att granska den med Europadomstolens praxis som utgångspunkt. Enligt programmet för statsminister Jyrki Katainens

regering ska regeringen bedöma behoven att justera lagstiftningen om yttrandefrihetsbrott med Europadomstolens praxis som utgångspunkt.

Enligt skrivningen i regeringsprogrammet avses med yttrandefrihetsbrott framför allt spridande av information som kränker privatlivet och ärekränkingsbrott, trots att också vissa andra kriminaliseringar har ett nära samband med yttrandefriheten. Andra brott som har ett nära samband med yttrandefriheten är bl.a. sekretessbrott (SL 38:1—2 och 40:5) och personregisterbrott (SL 38:9). I de bestämmelserna föreslås inga ändringar i detta sammanhang. Bestämmelser om lämnande av information och framförande av yttranden finns i många materiella lagar, t.ex. i offentlighetslagstiftningen och yttrandefrihetslagen. I denna proposition föreslås inga ändringar i de lagarna heller.

I justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande ”Yttrandefrihetsbrott, olaglig förföljelse och brott mot kommunikationsfrid” (OMML 24/2012) ingår en detaljerad beskrivning av högsta domstolens praxis när det gäller kränkning av privatlivet samt ärekränkning.

Straffbestämmelser som berör olaga förföljelse

Europarådets ministerkommitté antog 7.4.2011 konventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (CETS 210, nedan konventionen). Finland undertecknade konventionen 11.5.2011 med förbehåll för godkännande. Till konventionen ansluter sig en sedvanlig förklarande rapport (Explanatory Report, nedan förklaringsrapporten). I konventionen föreskrivs om våldsförebyggande åtgärder, åtgärder för att skydda våldsoffer och om gärningsmannaansvar.

Konventionen ska enligt dess artikel 2 tillämpas på alla former av våld mot kvinnor, inklusive våld i hemmet. Avtalsparterna uppmanas att tillämpa konventionen på alla offer för våld i hemmet och i nära relationer (domestic violence). De straffrättsliga bestämmelserna (artiklarna 33—48) är med några undantag (artiklarna 38 och 39) könsneutrala (förklaringsrapportens punkt 153). Detta är i linje med de grundläggande princi-

perna för Finlands strafflagstiftning. Strafflagen är könsneutral i sin definition av gärningsman och offer (se RP 78/2010 rd, s. 10). I denna proposition behandlas endast konventionens artikel 34 om olaga förföljelse.

Enligt konventionens artikel 34 ska sådant uppsåtligt och upprepat hotfullt uppträdande mot en annan person kriminaliseras som får denne att frukta för sin säkerhet. Enligt artikel 78.3 kan en stat när den undertecknar konventionen eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument rikta en förklaring till Europarådets generalsekreterare om att den förbehåller sig rätten att föreskriva om andra än straffrättsliga påföljder för sådana förfaranden som avses i artiklarna 33 och 34. Kriminaliseringsskyldigheten är sålunda inte ovillkorlig.

I Finland är förföljelse (stalkning) inte uttryckligen kriminaliserad. Ett störande beteende kan enligt strafflagen för närvarande bedömas enligt bestämmelserna om ett antal olika brott, t.ex. hemfridsbrott, olovlig avlyssning, olovlig observation, ärekränkning, olaga hot, olaga tvång och, i extremfallet, brott mot liv eller hälsa. Det kriminaliserade området är brett men lagen är inte helt utan luckor. Avsikten med också besöksförbud som en säkerhetsåtgärd är att skydda en person mot brott eller att avvärja någon annan allvarlig störning. Besöksförbud gäller framför allt kontakterna mellan privatpersoner och kan ofta vara en effektivare metod för ingripande än ett egentligt straff. Den som bryter mot ett besöksförbud kan också dömas till fängelse.

I strafflagens 21 kap. 5 § föreskrivs att den som begår fysiskt våld mot någon eller som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa, tillfogar honom smärta eller försätter honom i medvetlöshet eller något annat motsvarande tillstånd ska dömas för misshandel. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Enligt 7 § i samma kapitel är misshandeln lindrig om den, med hänsyn till att våldet, kränkningen av den kroppsliga integriteten eller den skada som tillfogats offrets hälsa eller med beaktande av andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa. Straffet är då böter. Enligt strafflagens 21 kap. 6 § är misshandeln grov om vid den

1) någon tillfogas svår kroppsskada eller en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge, 2) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, eller 3) om vid misshandeln används skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt hjälpmedel eller brottet även bedömt som en helhet är grovt. Straffet är då fängelse i minst ett och högst tio år.

Enligt strafflagens 24 kap. 1 § ska den som obehörigen 1) tränger sig in eller i smyg eller genom att vilseleda någon inträder på en hemfridskyddad plats eller gömmer sig eller stannar kvar på en sådan plats, 2) stör någons hemfrid genom att föra oväsen, kasta föremål eller på något annat motsvarande sätt, eller 3) stör någons hemfrid genom att ringa telefonsamtal eller skicka meddelanden till mobiltelefon, för hemfridsbrott dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. I strafflagens 24 kap. 2 § föreskrivs att om vid hemfridsbrott 1) gärningsmannen eller en delaktig i syfte att begå gärningen förser sig med ett vapen eller något annat redskap som lämpar sig för våld på person, eller om gärningsmannen eller en delaktig uppenbart har för avsikt att begå våld på person eller skada egendom, eller 2) brottsoffret på grund av att hotelser framställs eller egendom skadas i samband med brottet eller på grund av gärningsmannens eller de delaktigas antal har grundad anledning att frukta för sin personliga säkerhet, och hemfridsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, för grovt hemfridsbrott dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt strafflagens 24 kap. 5 § ska den som obehörigen med en teknisk anordning 1) avlyssnar eller upptar samtal, prat eller annat av privatlivet på en hemfridskyddad plats framkallat eller uppkommet ljud som inte är avsett för hans eller hennes kännedom, eller 2) på någon annan än en hemfridskyddad plats i smyg avlyssnar eller upptar prat, som inte är avsett för hans eller hennes och inte heller för någon annan utomståendes kännedom, under sådana omständigheter att den som pratar inte har skäl att anta att någon utomstående hör praten, för olovlig avlyssning dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Försök är straffbart.

Enligt strafflagens 24 kap. 6 § ska den som obehörigen med en teknisk anordning 1) iakttar eller avbildar en person som vistas på en hemfridskyddad plats eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats, eller 2) på ett integritetskränkande sätt iakttar eller avbildar en person som vistas i en sådan byggnad eller lokal eller på ett sådant omgärdat gårdsområde som avses i 3 § och dit allmänheten inte äger tillträde, för olovlig observation dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Försök är straffbart. Förberedelse till olovlig avlyssning och förberedelse till olovlig observation är straffbar enligt strafflagens 24 kap. 7 §.

I det ovanstående behandlas rekvisiten för spridande av information som kränker privatlivet enligt strafflagens 24 kap. 8 § och för ärekränkning enligt 9 och 10 § i samma kapitel.

Vissa av bestämmelserna i strafflagens 25 kap. har en särskilt stor betydelse för kriminaliseringen av olaga förföljelse. I kapitlets 7 § föreskrivs att den som lyfter vapen mot någon eller på något annat sätt hotar någon med brott under sådana omständigheter att den hotade har grundad anledning att frukta för att hans egen eller någon annans personliga säkerhet eller egendom är i allvarlig fara ska, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för olaga hot dömas till böter eller fängelse i högst två år. Enligt kapitlets 8 § ska den som orättmätigt med våld eller hot tvingar någon att göra, tåla eller underlåta något, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för olaga tvång dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt strafflagens 35 kap. 1 § ska den som orättmätigt förstör eller skadar någon annans egendom, för skadegörelse dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Enligt paragrafens 2 mom. ska också den dömas för skadegörelse som för att skada någon orättmätigt förstör, skadar, döljer eller hemlighåller information som har upptagits på ett datamedium eller någon annan upptagning. Försök till skadegörelse enligt 2 mom. är straffbart. I strafflagens 35 kap. 2 § föreskrivs att om 1) skadegörelsen vållar a) synnerligen stor ekonomisk skada, b) synnerligen kännbar skada för den drabbade, med beaktande av dennes

förhållanden, c) avsevärd skada på egendom som är synnerligen värdefull i historiskt eller kulturellt hänseende, eller 2) skadegörelse enligt 1 § 2 mom. begås som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och skadegörelsen även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för grov skadegörelse dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Försök till grov skadegörelse är straffbart. I strafflagens 35 kap. 3 § föreskrivs att om skadegörelsen, med beaktande av att skadan är liten eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, ska gärningsmannen för lindrig skadegörelse dömas till böter.

Med förföljelse, i den form som definieras i konventionen, sammanhänger också problematiken med s.k. identitetsstöld. Med identitetsstöld avses i korthet obehörig användning av en annans personuppgifter, t.ex. namn eller personbeteckning. I typfallet eftersträvar gärningsmannen nytta bl.a. genom att göra ekonomiska transaktioner i en annan persons namn. Från strafflagens synpunkt är det då ofta fråga om bedrägeri enligt 36 kap. 1 § eller försök till bedrägeri.

Enligt 2 § i lagen om besöksförbud kan besöksförbud meddelas om ”det finns grundad anledning att anta att den person mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot den persons liv, hälsa, frihet eller frid som känner sig hotad eller på annat sätt allvarligt trakasserar denna”. I grundformen av besöksförbud är det fråga om ett förbud att träffa den person som ska skyddas eller att annars kontakta eller försöka kontakta personen. Om det finns skäl att anta att grundformen av besöksförbud inte är tillräcklig för att avvärja ett brottshot eller någon annan störning kan besöksförbud meddelas så att det utsträcks till att gälla också vistelse i närheten av den stadigvarande bostaden, fritidsbostaden, arbetsplatsen eller ett med dessa jämförbart särskilt angivet ställe där den person vistas som förbudet avses skydda (utvidgat besöksförbud). Brott mot besöksförbud kriminaliseras i strafflagens 16 kap. 9 a § där det föreskrivs att den som har meddelats besöksförbud eller tillfälligt besöksförbud och som bryter mot ett i avgörandet om besöksförbud preciserat förbud ska för brott mot be-

söksförbud dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

I vissa länder har man tagit eller överväger att införa elektronisk övervakning vid besöksförbud. Det kan vara fråga om samma typ av teknologi som vid verkställighet av övervakningsstraff. I denna proposition görs dock ingen bedömning av bestämmelserna om besöksförbud.

Europeiska unionen har skapat ett system som innebär att beslut av typen besöksförbud kan erkännas också i andra medlemsstater. Den 13 december 2011 antog Europaparlamentet och rådet direktiv 2011/99/EU om den europeiska skyddsordern. I direktivet föreskrivs att en person med stöd av en europeisk skyddsorder som utfärdats i en medlemsstat till följd av ett brottsligt beteende eller påstått brottsligt beteende kan få fortsatt skydd också i en annan medlemsstat, utan att i den andra medlemsstaten behöva inleda ett nytt förfarande för att få skydd. Den europeiska skyddsordern baseras på ett nationellt beslut om en skyddsåtgärd, varmed i Finland avses besöksförbud. I Finland förbereds genomförande av direktivet (OMML 11/2013).

Europeiska kommissionen lade den 18 maj 2011 fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga förfaranden. Förordningen skulle innebära att en skyddsåtgärd som har beslutats av en behörig myndighet i en annan medlemsstat erkänns i Finland – under förutsättning att de villkor som nämns i förordningen uppfylls. På motsvarande sätt skulle besöksförbud som meddelats av en finländsk domstol erkännas i övriga medlemsstater. Förordningsförslaget behandlas av de berörda EU-organen.

I 36 § 1 mom. i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009) föreskrivs att om en person har grundad och uppenbar anledning att misstänka att hans eller hennes eller familjens hälsa eller säkerhet är hotad, kan en spärmarkering på ansökan göras i befolkningsdatasystemet. Efter det att spärmarkeringen gjorts i systemet får uppgifter om hemkommun och bostad samt adress och andra kontaktuppgifter som gäller personen, dennes make eller maka eller barn som bor i samma hushåll lämnas ut endast till en myn-

dighet vars rätt att behandla uppgifterna baserar sig på utförande av en arbetsuppgift, en åtgärd eller ett uppdrag som föreskrivs i eller med stöd av lag och som berör personens rättigheter eller skyldigheter. Spärrmarkeringen gäller också uppgifter som specificerar och lokaliserar sådana fastigheter, byggnader, lägenheter eller lokaler som ovan nämnda personer äger eller innehar, om uppgifterna inte kan behandlas separat från de uppgifter som omfattas av spärrmarkeringen.

När en person ansöker om spärrmarkering ska magistraten ge personen möjlighet att anmäla en sådan kontaktadress för registrering i befolkningsdatasystemet som får lämnas ut även till andra än de myndigheter som avses i 1 mom. En spärrmarkering kan första gången gälla i högst fem år. Efter det kan giltighetstiden på ansökan förlängas med två år i sänder.

Hemfridsbrott och kommunikationsfrid

I 3 a § 1 mom. som togs in i strafflagens 24 kap. år 1938 föreskrevs om straff för den som av illvilja eller självsvåld stör annans hemfrid genom oljud eller annat oväsande eller ock i uppenbar avsikt att störa annan orsakar uppringning till honom i telefonapparat. Enligt paragrafens 2 mom. var det straffbart att på detta sätt störa friden också i ämbetsverk och på andra ställen som avsågs i kapitlets 1 § 2 mom.

I regeringens proposition 239/1997 rd föreslogs det att ett omnämnande av störande telefonsamtal skulle tas in i bestämmelsen om hemfridsbrott. Efter att propositionen förfallit godkändes förslaget i enlighet med regeringens proposition 184/1999 rd. I rekvisiten för olovligt intrång i samband med offentlig hemfrid föreslogs i propositionerna inte motsvarande omnämnande om störningar mot ämbetsverk. Sådan störning skulle enligt propositionen 239/1997 rd dock huvudsakligen ha förblivit kriminaliserad som ofog enligt då gällande 42 kap. 7 § i strafflagen. Lagutskottet uppmärksammade detta i sitt betänkande 3/1998 rd (s. 17) med anledning av regeringens proposition 6/1997 rd med förslag till revidering av stadgandena om brott mot rättskipning, myndigheter och allmän ordning samt om sexualbrott och reger-

ingens proposition 117/1997 rd med förslag till lag om ändring av 1 kap. 11 § strafflagen. På förslag av lagutskottet kompletterades bestämmelsen om ofog i strafflagens 17 kap. 13 § i propositionen 6/1997 rd med en 2 punkt enligt vilken också den gör sig skyldig till ofog som orsakar störning genom att ringa samtal till ämbetsverk, kontor, affärer eller andra liknande platser.

Enligt strafflagens 17 kap. 13 § gör sig den skyldig till ofog som 1) genom att föra oljud eller på något annat sätt orsakar störning i samband med tjänsteutövning någon annanstans än på en allmän plats eller i ett ämbetsverk, ett kontor, en butik eller i en fabrik dit allmänheten inte äger tillträde eller på någon annan motsvarande plats, 2) orsakar störning genom att ringa samtal till ämbetsverk, kontor, affärer eller andra liknande platser, eller 3) av okynne orsakar falskt alarm genom att använda nödbroms eller larmanordning i ett kollektivt trafikmedel, en hiss eller någon annan anordning. I straffbestämmelsen ingår en subsidiaritetsklausul. Straffet är böter.

Rättsläget blev det att störande telefonsamtal nämndes i rekvisiten för hemfridsbrott men inte i rekvisiten för brott mot offentlig frid, medan motsvarande rekvisit om störande telefonsamtal till ämbetsverk togs in i bestämmelsen om ofog i strafflagens 17 kap. 13 §. Därefter togs i bestämmelsen om hemfridsbrott genom lagen 685/2009 in rekvisitet om störande meddelanden till mobiltelefon. För närvarande föreskrivs det således i strafflagens 24 kap. 1 § 3 mom. om hemfridsbrott genom att ringa telefonsamtal eller skicka meddelanden till mobiltelefon, medan det såsom ovan nämns föreskrivs i strafflagens 17 kap. 13 § om störande telefonsamtal till bl.a. ämbetsverk.

Definitionen om hemfridsskyddade platser i strafflagens 24 kap. 11 § kompletterar rekvisiten för hemfridsbrott.

I samband med den sistnämnda ändringen förutsatte riksdagen på basis av lagutskottets betänkande att det inom statsrådet görs en heltäckande utredning om rättsmedel mot störande och ofog som sker med hjälp av modern kommunikationsteknologi samt vidtas behövliga lagstiftnings- och andra åtgärder (RSv 94/2009 rd, LaUB 10/2009 rd, s. 2—3).

Lagutskottet konstaterade år 2000 i sitt betänkande om hemfridsbrott att bestämmelserna om informations- och kommunikationsbrott i strafflagens 38 kap. 5—7 § skyddar post- och teletrafiken. Avsikten med paragraferna är enligt utskottets mening inte att skydda medborgarna för störande samtal eller pinsamma respektive icke-önskvärda meddelanden, t.ex. textmeddelanden, e-post eller fax (LaUB 6/2000 rd, s. 3). Till detta ställningstagande hänvisade också högsta domstolen i sitt avgörande HD 2008:86 som gällde störande textmeddelanden.

Det finns också vissa andra strafflagsbestämmelser som hänför sig till denna fråga. I strafflagens 38 kap. 5 § föreskrivs att den gör sig skyldig till störande av post- och teletrafik som genom att ingripa i en för posttrafik eller tele- eller radiokommunikationer använd anordnings funktion, genom att med en radioanläggning eller över ett telenät av okynne sända störande meddelanden eller på något annat motsvarande sätt obehörigen hindrar eller stör posttrafik eller tele- eller radiokommunikationer. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år. Försök är straffbart. I strafflagens 38 kap. 6 § föreskrivs om den grova gärningsformen. I samband med att Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet antogs kompletterades strafflagens 38 kap. med bl.a. en bestämmelse om störande av post- och teletrafik. Enligt strafflagens 38 kap. 7 a § gör sig den skyldig till detta brott som i syfte att orsaka någon annan olägenhet eller ekonomisk skada genom att mata in, överföra, skada, ändra eller undertrycka data eller på något annat med dessa jämförbart sätt obehörigen hindrar ett informationssystemets funktion eller orsakar allvarliga störningar i det. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år. I bestämmelsen ingår en subsidiaritetsklausul. Försök är straffbart. I strafflagens 38 kap. 7 b § föreskrivs om den grova gärningsformen. Föremålet för sådan störning av post- och teletrafik som avses i strafflagens 38 kap. 5 § är kommunikation, dvs. överföring av meddelanden från en plats till en annan, inklusive elektronisk kommunikation genom förmedling av datasystem. Föremålet för systemstörning som avses i strafflagens 38 kap. 7 a § är däremot informationssystem, inklusive

sådana informationssystem som förmedlar elektroniska meddelanden (RP 153/2006 rd, s. 71). I strafflagens 38 kap. 8 § föreskrivs om dataintrång.

I strafflagens 34 kap. 9 a § föreskrivs om orsakande av fara för informationsbehandling. Den gör sig skyldig till detta brott som för att orsaka olägenhet eller skada för informationsbehandling eller för ett informations- eller kommunikationssystemets funktion eller säkerhet 1) för in i landet, tillverkar, säljer eller annars sprider eller ställer till förfogande a) sådana apparater, datorprogram eller programinstruktioner som har skapats eller anpassats för att äventyra eller skada informationsbehandling eller ett informations- eller kommunikationssystemets funktion eller för att bryta eller avkoda det tekniska skyddet vid elektroniskt kommunikation eller skyddet för ett informationssystem, eller b) andra personers lösenord eller åtkomstkoder eller andra motsvarande uppgifter om informationssystem, eller 2) sprider eller ställer till förfogande anvisningar för tillverkning av sådana datorprogram eller programinstruktioner som avses i 1 punkten. I straffbestämmelsen ingår en subsidiaritetsklausul. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år.

I strafflagens 35 kap. 1 § 2 mom. föreskrivs om s.k. dataskadegörelse. Till en sådan gärning som straffas med böter eller fängelse i högst ett år gör sig den skyldig som för att skada någon orättmätigt förstör, skadar, döljer eller hemlighåller information som har upptagits på ett datamedium eller någon annan upptagning. Försök är straffbart.

Uppgifter om brottsfrekvenser och straff samt om skadestånd

Spridande av information som kränker privatlivet samt ärekränkning. År 2010 registrerade polisen 96 brottsanmälningar om spridande av information som kränker privatlivet. Under 2000-talet har det inte skett några större förändringar i antalet brott av denna typ. Antalet har varierat mellan drygt 50 och drygt 100 brottsanmälningar årligen. I merparten av fallen har brottsanmälan inte lett till domstolsbehandling. År 2010 utdömde domstolarna åtta straff i fall där huvudbrottet, dvs. det brott som gav det strängaste straffet,

var spridande av information som kränker privatlivet. Samma år befanns 12 personer vara skyldiga till detta brott. I samtliga fall utdömdes bötesstraff.

År 2010 registrerade polisen 4 078 brottsanmälningar som gällde ärekränkning och 97 som gällde grov ärekränkning. Antalet brottsanmälningar för ärekränkning har nästan fördubblats under 2000-talet. Inte heller merparten av brottsanmälningarna för ärekränkning leder till domstolsbehandling. År 2010 utdömdes 273 straff i fall där huvudbrottet var ärekränkning. Samma år befanns 564 personer vara skyldiga till ärekränkning. Ärekränkning kan när det är fråga om brottets grundform behandlas i strafforderförfarande. År 2010 förelades emellertid bötesstraff för ärekränkning endast 54 gånger i ifrågavarande förfarande. För grov ärekränkning utdömdes nämnda år 20 straff och 24 personer befanns skyldiga till detta brott. För ärekränkning utdömdes år 2010 fängelse endast två gånger. I de flesta fallen utdömdes bötesstraff. För grov ärekränkning utdömdes samma år ovillkorligt fängelse i ett fall, villkorligt fängelse i nio fall och bötesstraff i tio fall.

I praktiken utdöms nästan aldrig fängelsestraff för ärekränkning, däremot nog för grov ärekränkning. Detta faktum har betydelse för frågan om det är skäl att i enlighet med Europarådets rekommendation slopa fängelsestraff för ärekränkning. En sådan ändring skulle i praktiken knappast ha någon betydelse för straffpraxis.

Ersättningsrekommendationerna av delegationen för personskadeärenden. Delegationen för personskadeärenden har utfärdat rekommendationer om ersättningsbeloppen för sveda och värk och andra tillfälliga men, för bestående men samt för lidande som avses i skadeståndslagens (412/1974) 5 kap. Beloppen är relevanta i fråga om sådana brott som nämns ovan. Rekommendationerna ska användas som hjälpmedel vid ersättningsprövningen och ersätter sålunda inte domstolens prövning i enskilda fall. Rekommendationerna är baserade på de ersättningsnivåer som uppkommit i rättspraxis och som delegationen har avsett att utforma till konsekventa rekommendationer för de ersättningsbelopp som ska utdömas för immateriell skada i

samband med olika typer av skador. Delegationen har inte fastställt den allmänna ersättningsnivån för immateriella skador enligt sin egen prövning.

I den senaste rekommendationen från år 2011 rekommenderas på s. 37 följande ersättningsnivåer för ärekränkning:

91.1 En osann uppgift eller antydan har framförts eller någon har missaktats på annat sätt i enrum eller så att endast en begränsad personkrets fått kännedom om gärningen, 200—1 000 €.

91.2 En osann uppgift eller antydan har framförts eller någon har missaktats på annat sätt så att en personkrets som är begränsad men inte alldeles ringa fått kännedom om saken eller så att saken varit ägnad att komma till en sådan personkrets kännedom, 800—2 000 €.

91.3 En osann uppgift eller antydan har framförts eller någon har missaktats på annat sätt så att en stor personkrets fått kännedom om saken eller så att saken varit ägnad att komma till en stor personkrets kännedom, 1 500—5 000 €.

91.4 En särskilt skadlig osann uppgift eller antydan har framförts eller någon har missaktats synnerligen allvarligt på annat sätt så att en stor personkrets får kännedom om saken eller så att saken är ägnad att komma till en stor personkrets kännedom, 5 000—10 000 €.

För spridande av information som kränker privatlivet rekommenderas på s. 37—38 följande ersättningsnivåer:

93.1 En uppgift som gäller någons privatliv har gjorts tillgänglig för ett stort antal människor, 500—1 500 €.

93.2 En uppgift som gäller någons privatliv har spritts genom ett massmedium, 2 000—5 000 €.

Förekomsten av förföljelsebeteende. I finländsk kriminologisk forskning har olaga förföljelse inte behandlats i någon större utsträckning. Såsom ovan framgår kan olaga förföljelse uppfylla rekvisiten för många olika brott. Närmast konventionens kriminaliseringskyldighet när det gäller förföljelse kommer rekvisiten för olaga hot. Dessutom finns det ett samband med besöksförbud, som måste anses vara en förebyggande säkerhetsåtgärd, och kriminaliseringen av brott mot besöksförbud.

Olagi hot är ett relativt allmänt brott som ökat kraftigt under 2000-talet. År 2000 registrerade polisen 3 995 brottsanmälningar om olaga hot, medan siffran år 2010 redan hade stigit till 8 012. En bidragande orsak till ökningen är åtminstone att hot kan framföras på allt flera olika sätt, dvs. med e-post, textmeddelanden och internet. Dessutom har anmälningströskeln eventuellt blivit lägre.

Under de senaste åren har besöksförbud årligen meddelats i ca 1 500 fall. Antalet har varit i stort sett detsamma sedan år 2005. Årligen avslås ansökningar om besöksförbud ca 300 gånger. Brott mot besöksförbud registreras årligen i ca 1 000 fall. I dessa siffror har det inte skett några större förändringar.

I en nyligen publicerad doktorsavhandling i psykologi ”Stalking and violence victimization among Finnish university students” (Björklund, Katja, 2010) utreds särdrag och förekomsten (lifetime prevalence) av ofredande och trakasserier samt s.k. allmänt våld bland finländska universitetsstudenter. Resultaten visar att erfarenheter av trakasserier och våld är allmänt förekommande bland finländska universitetsstudenter. Prevalensen av trakasserier var 48,5 % och av våldserfarenheter 46,5 %. Då granskningen av prevalensen avgränsades till enbart våldsamma trakasserier och fysiskt våld var siffrorna 22 % (våldsamma trakasserier) och 42 % (fysiskt våld). Resultaten visar att studerandena hade upplevt många olika former av trakasserier och våld, vilket enligt forskaren tyder på omfattande våldserfarenheter bland universitetsstudenter. Bland kvinnliga studenter var erfarenheter av ofredande och trakasserier mera allmänt förekommande medan våldserfarenheter var allmänna bland manliga studenter. I de flesta fallen av trakasserier var offret bekant med gärningsmannen, medan våldsoffret i typfallet inte kände våldsverkaren. I samband med trakasserier förekom visserligen ofta våld och trakasserier pågick under en längre tid. Forskningsresultaten visar också att våldsoffer är överrepresenterade i den grupp av studenter som ofta använder hälsovårdstjänster. Av utredningen framgår inte i hur stor utsträckning dessa gärningar polisanmäldes och hur ofta de behandlades i straffprocess.

Flera utländska undersökningar visar att 12—16 % av slumpmässigt utvalda kvinnor och 4—7 % av slumpmässigt utvalda män under sitt liv har blivit utsatta för förföljelse. En forskning som publicerades i Sverige år 2006 visar att 6 % av 4 000 slumpmässigt utvalda personer under sitt liv blivit utsatta för förföljelse som skapat skräck, varav 2 % under det senaste året. Enligt internationella undersökningar känner uppskattningsvis fyra av fem offer sin förföljare eller vet vem förföljaren är. Ungefär hälften av fallen har en bakgrund i avslutade parrelationer. Tre av fyra som blir utsatta för förföljelse är kvinnor. Också studerande och vissa yrkesgrupper (i synnerhet inom mentalvården) verksamma personer, myndigheter som sköter rättsliga ärenden och laglighetsövervakning, lärare och politiker samt personer inom nöjesbranschen) löper en förhöjd risk att bli utsatta för förföljelse.

Enligt utländska undersökningar är förföljelsen i genomsnitt relativt långvarig, närmare två år. Två veckor anses vara ett slags kritisk gräns: om förföljelsen pågår längre än så blir den ofta mera påträngande och hotfull och får längre gående psykosociala konsekvenser för offret. Det starkaste indiciet för förföljelsens varaktighet är relationen till förföljaren: när det är fråga om före detta partner i en parrelation pågår förföljelsen betydligt längre än när det är fråga om okända personer. I ungefär hälften av förföljelsefallen förekommer hot, i en tredjedel fysiskt våld och i något över 10 % sexuellt våld. Hot och fysiskt våld förekommer mer allmänt i situationer där förföljaren är offrets före detta partner i en parrelation. En undersökning som gjorts i USA visar för sin del att 76 % av alla män som tagit livet av sin maka har förföljt offret före dådet. Våld i samband med förföljelsefall är oftast oplanerat, impulsivt och reaktivt.

Det är inte möjligt att få fram närmare uppgifter om hur allmänt förekommande förföljelse är, enligt den definition som används i konventionen. Sannolikt är det inte fråga om en alldeles sällsynt förekomst.

Det finns inga uppgifter om hur vanligt det är att olika typer av kommunikationsmedel används för att avsiktligt störa en annan person. Utvecklingen av it-teknologin möjliggör

i allt större utsträckning olika typer av störningar. Enligt den nationella offerundersökningen kunde t.ex. ökningen av antalet hotfall under 1990-talet och i början av 2000-talet till en liten del ha samband med förändringar i it-teknologin (Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980—2009, OPTL:n tutkimustiedonantoja 103, Sirén & Aaltonen & Kääriäinen).

2.2 Den internationella utvecklingen och utländsk lagstiftning

I justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande ”Yttrandefrihetsbrott, olaglig förföljelse och brott mot kommunikationsfrid” (OMML 24/2012) ingår en jämförande översikt av lagstiftningen i Sverige, Norge, Danmark, Tyskland och Österrike.

Jämförelsen visar att regleringen av yttrandefrihetsbrott uppvisar många olikheter i de nämnda länderna. De centrala straffbestämmelserna finns i allmänhet i strafflagen, men i övrigt regleras yttrandefriheten ofta i speciallagar. Yttrandefriheten är en grundläggande rättighet och i de flesta av jämförelseländerna tillmätts Europadomstolens avgöranden en stor betydelse. Kriminaliseringsbestämmelserna skiljer sig från varandra bl.a. i fråga om huruvida det finns en särskild bestämmelse om spridande av information som kränker privatlivet eller om denna typ av fall, såsom i Sverige, ibland ska bedömas t.ex. enligt bestämmelser om ärekränkning. I många länder gör man skillnad mellan falska påståenden och andra kränkande yttranden. Åtminstone i viss mån finns det också en skillnad i huruvida bestämmelserna om yttrandefrihetsbrott utöver fysiska personer skyddar också kollektiv. I några länder, exempelvis i Norges nya strafflag, finns en bestämmelse om hatuttryck.

Det finns också skillnader i huruvida och i vilka fall den som bevisar innehållet av ett yttrande slipper ansvar för yttrandet. Exempelvis i Danmarks och Tysklands strafflagar finns det tämligen detaljerade bestämmelser bl.a. om betydelsen av en dom som gäller ett påstående, när det gäller rätten att bevisa påståendet. I vissa länder, exempelvis i Danmark känner man också till mortifikationsinstitutet som innebär att domstolen konstaterar

att ett obevisat påstående är ogiltigt. Tidigare tillämpades institutet också i Norge.

Regleringarna skiljer sig från varandra också bl.a. när det gäller frågan om huruvida yttrandefrihetsbrotten är förenade med särskilda ansvarsfrihetsgrunder eller bestämmelser om åtgärdseftergift, t.ex. med tanke på situationer där det är fråga om ömsesidiga ärekränkningar. Åtalsrätten har ordnats på delvis olika sätt.

Straffskalorna för yttrandefrihetsbrott är tämligen likartade såtillvida att straffet ofta är böter eller fängelse i högst några år. Enligt Tysklands strafflag kan det maximala straffhotet i vissa fall vara fem år. I Norge har ärekränkning å sin sida avkriminaliserats. I flera av jämförelseländerna kan däremot fortfarande utdömas fängelsestraff för ärekränkning.

Olika länder har olika utgångspunkter för sina bestämmelser om olaga förföljelse. Detta beror i viss mån på att man i vissa länder under de senaste åren uttryckligen kriminaliserat olaga förföljelse medan man i andra länder redan har haft straffbestämmelser som kan tillämpas också på olaga förföljelse. I dessa länder kan en straffbestämmelse tillämpas också på andra typer av lindrigare störande beteende än egentlig förföljelse. Vissa av de moderna kriminaliseringarna av förföljelse är uttryckligen baserade på gärningar som redan tidigare kriminaliserats och kan komma i fråga som gärningssätt när det gäller förföljelse (Sverige), medan man i andra länder snarare beskriver gärningssätten på ett reellt sätt, utan att sammankoppla dem med andra existerande straffbestämmelser (Tyskland och Österrike). I Danmark och Norge har man redan länge haft straffbestämmelser som har kunnat tillämpas dels på olaga förföljelse och dels också på annat störande beteende, exempelvis på brott mot kommunikationsfrid som inte har karaktären av egentlig olaga förföljelse. Störande beteende eller ofredande kan vara självständigt straffbart (Norge) eller också kan i rekvisiten ingå att en polismyndighet före det störande beteendet har utfärdat kontaktförbud, såsom i Danmark. Enligt en ny lag i Danmark utgör olaga förföljelse en försvårande omständighet vid brott mot kontaktförbud.

I justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande "Yttrandefrihetsbrott, olaglig förföljelse och brott mot kommunikationsfrid (OMML 24/2012) ingår utöver en rättslig jämförelse också en översikt av Europadomstolens praxis i fråga om yttrandefrihet, skydd för privatlivet samt skydd för ära och rykte. I betänkandet behandlas också Europadomstolens fällande domar som gäller Finland samt Europarådets rekommendationer angående tematiken.

Europakonventionens artikel 10 gäller yttrandefrihet. Artikelns första stycke lyder: "Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel hindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografföretag." Artikelns andra stycke lyder: "Eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, får det underkastas sådana förföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den nationella säkerheten, den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral, till skydd för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga uppgifter sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet."

Yttrandefriheten enligt Europakonventionens artikel 10 måste vägas mot övriga rättigheter och intressen i en given situation. Här avses bl.a. rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt Europakonventionens artikel 8 och rätten till en rättvis rättegång enligt konventionens artikel 6. I Europakonventionens artikel 10.2 finns också en hänvisning till övriga rättigheter och intressen. Konkurrerande intressen måste balanseras mot varandra på ett rättvist sätt.

Europakonventionens artikel 10 ger i sig inte någon särskilt exakt uppfattning om yttrandefrihetens faktiska omfattning. Europakonventionens artikel 10.2 innehåller en relativt omfattande förteckning över grunder som begränsar yttrandefriheten. De i artikeln nämnda undantagen som begränsar yttrande-

friheten måste emellertid tolkas snävt. Europadomstolen har i sin praxis preciserat yttrandefrihetens omfattning och tolkning av de godtagbara begränsningsgrunderna.

Begränsningar av yttrandefriheten ska vara reglerade i lag. Det måste också finnas ett sådant legitimt syfte som nämns i artikel 10.2 för ingrepp i yttrandefriheten. I de fall som gäller Finland har det varit fråga om spridande av information som kränkt privatlivet eller om ärekränkning. Ingreppet i yttrandefriheten har då skett "till skydd för annans goda namn och rykte eller rättigheter". Europadomstolens tolkning har framförallt gällt frågan om ingreppet i yttrandefriheten, t.ex. genom att utdöma ett straff, i enlighet med artikel 10.2 i Europakonventionen varit "nödvändigt i ett demokratiskt samhälle".

Ordet "nödvändiga" som nämns i Europakonventionens artikel 10.2 avser att det ska föreligga ett vägande samhällsligt behov. Konventionsstaterna har en viss prövningssmarginal när det gäller frågan om det föreligger ett sådant behov. Europadomstolen bedömer i sina avgöranden om ingreppet i yttrandefriheten stod "i proportion till de godtagbara syften som eftersträvades" och om de skäl som myndigheten framfört för att berättiga ingreppet varit "relevanta och adekvata". Vid proportionalitetsbedömningen görs en avvägning mellan yttrandefriheten och övriga intressen samt en bedömning av om ingreppet står i proportion till det legitima syftet. Kriteriet att skälen ska vara relevanta och adekvata avser bedömningen av domskälen då domen innebär ett ingrepp i yttrandefriheten (Se t.ex. Lahtonen mot Finland 17.1.2012, punkterna 61—82 och Axel Springer AG mot Tyskland 7.2.2012 punkterna 78—111).

Europadomstolen anser att yttrandefriheten är en av det demokratiska samhällets stötpelare och understryker pressens uppgift och skyldighet att på ett ansvarsfullt sätt sprida information och idéer om alla frågor som väcker allmänt intresse. Denna uppgift står också i nära samband med allmänhetens rätt att ta emot information (Se t.ex. Du Roy och Maulaurie mot Frankrike 3.10.2000, Ernst m.fl. mot Belgien 15.7.2003, Editions Plon mot Frankrike 18.5.2004, Pedersen och Baadsgaard mot Danmark 17.12.2004 samt

Tourancheau och July mot Frankrike 24.11.2005)

Europadomstolen understryker pressens viktiga funktion i ett demokratiskt samhälle. Enligt Europadomstolen har medierna rollen av "offentlig vakthund". Artikel 10 garanterar emellertid inte någon obegränsad yttrandefrihet ens då pressen behandlar ärenden som är av största vikt från allmänhetens synpunkt. Trots att pressen inte får överskrida vissa gränser när det gäller bl.a. att skydda andras rykte och rättigheter samt förhindra att förtrolig information sprids, är den dock skyldig att på ett ansvarsfullt sätt sprida information och idéer om allt som väcker allmänt intresse. Journalisterna måste få sköta sitt uppdrag utan rädsla för sanktioner ("chilling effect") förutsatt att de sköter sitt uppdrag på ett korrekt sätt. Den journalistiska friheten tillåter också överdrifter och provokationer. Europadomstolen förutsätter att den enskilda journalisten handlar i god tro och följer journalistisk etik. Detta innebär bl.a. att journalisten är skyldig att kontrollera sina källors tillförlitlighet och basera sina påståenden på exakt och korrekt information. Europadomstolen anser att begränsningar av yttrandefriheten måste tolkas snävt och att det måste finnas övertygande bevis för att begränsningarna behövs. (Se t.ex. Wirtschafts-Trend

Zeitschriften-Verlagsgesellschaft mbH mot Österrike 14.11.2002, Jerusalem mot Österrike 27.2.2001 samt Rizos och Daskas mot Grekland 27.5.2004)

Europadomstolen konstaterar i flera av sina domar att Europakonventionens artikel 10 med de begränsningar som nämns i 2 punkten kan tillämpas dels när det är fråga om positiv, harmlös eller likgiltig information och dels när det är fråga om kränkande, upprörande eller oroväckande information. Detta beror på de krav som pluralismen, toleransen och liberalismen ställer, utan vilka ett demokratiskt samhälle inte kan existera. Europadomstolen anser att yttrandefriheten utgör en viktig grund för det demokratiska samhället. (Se t.ex. Castells mot Spanien 23.4.1992, Dalban mot Rumänien 28.9.1999, Du Roy och Malaurie mot Frankrike 3.10.2000, Jerusalem mot Österrike 27.2.2001, Societe Prisma Presse mot Frank-

rike 1.7.2003, Maroglou mot Grekland 23.10.2003, Vides Aizsardzibas Klubs mot Lettland 27.5.2004, Rizos och Daskas mot Grekland 27.5.2004, von Hannover mot Tyskland 24.6.2004 och Ukrainian Media Group mot Ukraina 29.3.2005)

Europadomstolen har varit återhållsam i sin tolkning när det gäller begränsningar av yttrandefriheten och liberal i sin tolkning när det gäller utövandet av yttrandefriheten. Utgångspunkten för en snäv tolkning av begränsningar av yttrandefriheten är att yttrandefrihet är huvudregeln och begränsningar utgör undantag. Det är därför skäl att tolka grunderna för begränsning av yttrandefriheten snävt och kräva övertygande bevis på begränsningarnas nödvändighet. Exempelvis i fallet Oberschlick mot Österrike nr 2 1.7.1997 kränkte staten yttrandefriheten genom att döma till straff en redaktör som kritiserat åsikter som hade framförts av ledaren för Österrikes frihetsparti och kallat denne för "idiot". I fallet Scharsach och News Verlagsgesellschaft mot Österrike 13.11.2003 ansågs Österrike ha kränkt yttrandefriheten då en redaktör hade dömts för smädelse och ett tidningsbolag till skadestånd på grund av att redaktören i sin tidningsartikel hade kallat en politiker "skåpnazist". Den liberala tolkningsprincipen berättigar dock inte vilka som helst uttryck om vem som helst. Exempelvis i fallet Oberschlick mot Österrike nr 2 1.7.1997 var en viktig bidragande orsak till slutresultatet av Europadomstolens avgörande, som var positivt från yttrandefrihetens synpunkt, att föremålet för kritiken var en politiker och att kritiken grundade sig på att han hållit ett tal som var provocerande och avsett att väcka starka motreaktioner.

Gränserna för tillåten kritik är inte lika vida för privatpersoner som när det gäller politiker och regeringar. Till åtskillnad från privatpersoner utsätter sig politiker medvetet för närmare granskning av sina yttranden och gärningar. Också de som medvetet "har tagit steget ut på den offentliga arenan" får finna sig i att bli granskade (se t.ex. Lahtonen mot Finland 17.1.2012 punkterna 66—67, Krone Verlag GmbH mot Österrike 19.6.2012 punkterna 53—54 och Erla Hlynisdottir mot Island 10.7.2012 punkt 65).

Då man överväger att begränsa yttrandefriheten är det skäl att beakta i vilket sammanhang ett yttrande har framförts. Bedömningen påverkas dels av den implicita innebörden och dels också på ett mera allmänt plan av sak- eller diskussionssammanhanget. Exempelvis i fallet Nilsen och Johnsen mot Norge 25.11.1999 beaktade Europadomstolen framför allt att det hade förts en lång och hetsig diskussion om olagligt våld som polisen använt samt den omständigheten att det påstådda hårda språkbruket inte stod i konflikt med den kränkta partens språkbruk som från första början spelat en ledande roll i diskussionen. Dessutom uppmärksamade Europadomstolen den omständigheten att de yttranden som ansågs vara kränkande hade avslöjats till pressen muntligen, vilket innebär att de dömda personerna sannolikt inte hade haft möjligheter att omformulera, komplettera eller återta yttrandena innan de publicerades.

Europadomstolen beaktar i en tolkningssituation framför allt om det är fråga om yttrandefrihetens kärnområde, t.ex. politik, eller ett perifert område som t.ex. reklam eller pornografi. Till yttrandefrihetens kärnområde hör information om statliga och andra frågor av allmänt intresse samt bevakning och kritisk granskning av politiskt aktiva eller i offentliga uppdrag verksamma personers maktutövning. Det krävs särskilt vägande grunder för begränsning av sådan debatt. (Se t.ex. Lingens mot Österrike 8.7.1986, Castells mot Spanien 23.3.1992, Thorgeir Thorgeirson mot Island 25.6.1992, Wingrove mot Storbritannien 25.11.1996, Societe Prisma Presse mot Frankrike 1.7.2003 samt Rizos och Daskas mot Grekland 27.5.2004)

Det måste finnas vägande skäl också för att ingripa i en debatt som väcker allmänt intresse. Som en sådan debatt betraktas inte enbart politiska yttranden i en inskränkt bemärkelse utan också debatter om ekonomiska, kulturella och sociala samhällsförhållanden åtnjuter ett stort skydd. Om ett yttrande däremot behandlar rent privata angelägenheter, dvs. frågor som inte har någon allmän eller samhällsrelig relevans, är skyddet för yttrandefriheten smalare. Som sådana fall där skyddet varit smalare kan nämnas t.ex. Tammer mot Estland 6.2.2001 och von Hannover mot Tyskland 24.6.2004. Frågan om ett yttrande gäller

ett ämne som är av allmänt intresse ska avgöras utifrån yttrandets relevans för samhällsdebatten. I Europadomstolens praxis kan nämnas bland andra följande diskussionsämnen av allmänt intresse:

- Politisk debatt (Lingens mot Österrike 8.7.1986, Jerusalem mot Österrike 27.2.2001 och Unabhängige Initiative Informationsvielfalt mot Österrike 26.2.2002)
- presidentvalskampanj (Saaristo m.fl. mot Finland 12.10.2010)
- påståenden och kritik rörande extremhögerparti och dess ordförande (Lindon, Otchakovsky-Laurens och July mot Frankrike 22.10.2007)
- debatt om sällfångstmetoder (Bladet Tromsø och Steensaaas mot Norge 20.5.1999)
- verkställighet av beslut om vårdnad om barn och användning av maktmedel i sådana sammanhang (Krone Verlag GmbH mot Österrike 19.6.2012)
- polisens brottsutredningsmetoder (Pedersen och Baadsgaard mot Danmark 19.6.2003)
- påståenden om polisvåld (Thorgeir Thorgeirson mot Island 25.6.1992)
- uppgifter om verksamhet i anslutning till domstolsväsendet då en åklagare misstänktes för inblandning i olaglig verksamhet (Rizos och Daskas mot Grekland 27.5.2004)
- förvaltning av statsmedel och det sätt på vilket politiker skötte sitt uppdrag (Dalban mot Rumänien 28.9.1999)
- brott mot bestämmelserna om ändring av åretruntbostäder till semesterbostäder (Tønsberg Blad AS och Haukom mot Norge 1.3.2007)
- patientsäkerhet (Selistö mot Finland 16.11.2004)
- en namngiven kirurgs misslyckade skönhetsoperationer och patienternas missnöje med vården (Bergens Tidende mot Norge 2.5.2000)
- kvaliteten hos äldreomsorg (Heinisch mot Tyskland 21.7.2011)
- förhållandena på strippklubbar (Björk Eidsdottir mot Island 10.7.2012)

- fråga om en politisk utnämning till en tjänst vid undervisningsministeriet (Rodrigues mot Portugal 29.11.2005)
- ställningstagande gällande miljöskydd, folkhälsa och en kärnkraftsolycka samt före chefen för en strålskyddscentral (Mamere mot Frankrike 7.11.2006).

Av det ovanstående framgår att Europadomstolen inte har begränsat de debattämnen av allmänt intresse som åtnjuter ett omfattande yttrandefrihetsskydd till enbart politiken, utan också andra debattämnen som har en allmän betydelse åtnjuter ett omfattande yttrandefrihetsskydd inom ramen för en snäv statlig prövningssmarginal. Uttrycket ”debatt av allmänt intresse” som ofta används av Europadomstolen avser dock inte allt som i allmänhet intresserar människor, utan en förutsättning är att debatten har en mera allmän betydelse. Vid ingrepp i skyddet av privatlivet har det betydelse om det varit fråga om offentliggöranden som är relevanta för den allmänna samhällsdebatten eller om det endast varit fråga om nöjesjournalistik som fokuserar på privata angelägenheter för att tillgodose läsarnas nyfikenhet.

Europadomstolen har å andra sidan tolkat Europakonventionens artikel 8 om rätt till skydd för privat- och familjeliv så att artikeln förutsätter att konventionsstaterna tryggar privatlivet också mot kränkningar som hotar från annat håll än staten och dess myndigheter. Domstolens tolkning innebär att konventionsstaterna är skyldiga att vid behov vidta aktiva åtgärder för att trygga skyddet för privatlivet också mellan enskilda aktörer. Detta kan betyda t.ex. att det stiftas och upprätthålls lagar som kriminaliserar kränkningar eller som ger skadeståndsrättsligt skydd mot kränkningar. I Europadomstolens avgöranden som gäller skydd för ära samt yttrandefrihet har argumentationen i allmänhet inte utgått från Europakonventionens artikel 8 som skyddar privatlivet och därmed också rykte och ära, utan i stället från Europakonventionens artikel 10.2 där det föreskrivs om godtagbara grunder för begränsning av yttrandefriheten. Skyddet av rykte och ära anses sålunda utgöra en godtagbar grund för inskränkning av yttrandefriheten. Europadomstolen har emellertid i sin argumentations-

praxis på senaste tid gått in för att rykte och ära ska skyddas som en mänsklig rättighet i enlighet med Europakonventionens artikel 8.

Eftersom det finns ett samband mellan yttrandefrihet och rättegång är det skäl att beakta också de krav som Europakonventionens artikel 6 ställer. Rapporteringen om rättegångar är förenlig med Europakonventionens artikel 6.1 om rättegångens offentlighet, men behandlingens offentliga karaktär innebär inte att medierna slipper skyldigheten att vara tillräckligt omsorgsfulla då de förmedlar information från rättegångar. Vid rapporteringen ska också iaktas oskyldighetspresumtionen enligt Europakonventionens artikel 6.2.

Vid bedömningen av frågan om ett ingrepp i yttrandefriheten varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle har Europadomstolen beaktat bl.a. följande omständigheter:

- har fakta framställts på ett objekt sätt
- har fakta framställts på ett vilseledande sätt
- journalistens bona fides (god tro) / mala fides (ond tro, mot bättre vetande)
- har en bild eller uppgift fått under falska förevändningar, dvs. på ett olagligt sätt, eller på ett lagligt sätt
- vederbörandes ställning: politiker ut-sätter sig, till åtskillnad från privatpersoner, medvetet för närmare granskning av sina handlingar och yttranden; i detta avseende placerar sig tjänstemän mellan politiker och privatpersoner
- frågan om en artikel eller bild utgör en kontribution till en debatt av allmänt intresse
- frågan om en artikel har en allmän betydelse eller endast tillgodoser en viss läsekrets nyfikenhet
- frågan om informationen kommer från myndighetskällor
- frågan om informationen kommer från offentliga källor
- frågan om informationen har offentliggjorts redan tidigare
- vilken typ av information är det fråga om

Skillnader mellan inhemsk rätt och Europadomstolens avgöranden har kunnat konstateras bl.a. i följande enskilda frågor:

(1) Utgångspunkten för finländsk rättspraxis är att en rättegångs eller en doms offent-

lighet inte betyder att information om dessa får publiceras i massmedier. Europadomstolen lägger för sin del vikt vid om informationen har fått från sådana källor eller om domstolen t.ex. har sekretessbelagt handlingarna.

(2) I Finland har man ofta ansett att publiceringen av redan offentliggjord information t.ex. i en annan tidning samtidigt har inneburit en ny kränkning, medan Europadomstolen anser att den omständigheten att informationen tidigare publicerats har betydelse för bedömningen av ett eventuellt behov att ingripa i yttrandefriheten. Till denna del kan det anses att avgörandet HD 2011:72 ändrade rättsläget i riktning mot Europadomstolens praxis.

(3) Utgångspunkten för finländsk rätt är att en inskränkning av skyddet för privatlivet kan gälla endast vederbörande själv, däremot inte vederbörandes närmaste krets och vänner. En förutsättning för publicering av uppgifter om vederbörandes närmaste krets och vänner är att det finns en för dessa gällande grund för inskränkning av integritetsskyddet, exempelvis samtycke. Europadomstolen har i sin praxis kunnat ha en liberal inställning till yttrandefriheten också när uppgifterna om en person har haft ett direkt samband med en person vars integritetsskydd är inskränkt eller med dennes handlingar. Begränsningsklausulen i strafflagens 24 kap. 8 § 2 mom. förutsätter bl.a. att framförandet av informationen ”behövs för behandlingen av någon samhällselig betydelsefull sak”. Exempelvis en uppgift om att en politiker sällskapar kan endast sällan anses uppfylla denna förutsättning. Europadomstolen ställer inte lika stränga krav på informationens relevans. Europadomstolen uppfattar också politisk verksamhet som ett vidare begrepp än man gör i finländsk rätt.

(4) Europadomstolen har i flera av sina avgöranden konstaterat att de utdömda ersättningarna varit betydande, med beaktande av bl.a. maximinivån för ersättningar som i Finland tilldöms offer för allvarligt våld (se t.ex. Lahtonen mot Finland 17.1.2012 punkt 78). I vissa avgöranden har Europadomstolen konstaterat att de sanktioner som sammanlagt utdömts i en inhemsk rättegång, bestående av böter, ersättningar för lidande och rättegångskostnader, har varit oproportionerligt stora i förhållande till det konkurrerande intresset, dvs. yttrandefriheten. Numera torde nivån på ersättningarna för lidande ha sjunkit en aning i ärenden som gäller yttrandefrihetsbrott. I vissa fall förefaller rättegångskostnaderna ha blivit överraskande stora, med beaktande av att det varit fråga om en eller två tidningsartiklar.

De avgöranden som gäller Finland tar endast upp ett fåtal situationstyper och rättsliga frågor. Europadomstolens avgöranden är dessutom baserade på relativt övergripande överväganden och kan tolkas på olika sätt. Det är skäl att också beakta särdragen i processer som gäller mänskliga rättigheter. I sådana processer tar man inte ställning till samma typer av frågor som i den föregående inhemska rättegången. Domstolen kan ta ställning till påstådda brott mot rättigheter som garanteras i Europakonventionen. Det är skäl att beakta också statens prövningsmarginal.

Europarådets parlamentariska församling har antagit resolutionen 1577 (2007) *Towards decriminalisation of defamation*. I den behandlas yttrandefrihetens roll som en hörnsten för det demokratiska samhället och pressens roll när det gäller utövandet av yttrandefriheten. Vidare understryks det skadliga i att heta och motarbeta medier som utför sitt legitima arbete. Den parlamentariska församlingen uppmanar i punkt 17 medlemsstaterna att bl.a. utan dröjsmål upphäva bestämmelserna om fängelsestraff i sin lagstiftning om ärekränkingsbrott. Högsta domstolen fäste avseende vid uppmaningen i sitt avgörande HD 2011:100. Dessutom har Europadomstolen i flera avgöranden, efter att ha redogjort för sina synpunkter på straff och i synnerhet fängelsestraff för mediebrott och på ärekränkning i samband med offentlig debatt, konstaterat att Europarådets parlamentariska församling i resolutionen uppmanat medlemsländerna att i sin lagstiftning upphäva hotet om fängelsestraff för ärekränkning, trots att fängelsestraff i praktiken inte tillämpas för sådana brott (t.ex. Niskasaari m.fl. mot Finland 6.7.2010 punkterna 76 och 77). Enligt Europadomstolens åsikt bör fängelsestraff för mediebrott med beaktande av den i artikel 10 garanterade yttrandefriheten utdö-

mas endast under exceptionella förhållanden och i synnerhet då andra grundläggande rättigheter har kränkts, exempelvis då det förekommit hattal och anstiftan till våld. Liknande synpunkter kan enligt Europadomstolen anföras på förolämpningar som framförts i den offentliga debatten (t.ex. Niskasaari m.fl. mot Finland 6.7.2010 punkterna 76 och 77). Resolutionen är inte rättsligt förpliktande. Europadomstolens synpunkter följer samma riktlinjer som den uppfattning som framförs i resolutionen. Trots att Europadomstolen inte i de refererade avgörandena uttryckligen intar samma ståndpunkt som resolutionen, är den omständigheten att domstolen nämner resolutionen i sina beslutsmotiveringar ägnad att öka resolutionens betydelse.

Inom ramen för Europarådet har antagits också andra rekommendationer om tematiken. Europarådets ministerkommitté har antagit rekommendationen Rec(2003)13 *Information through the Media in Relation to Criminal Proceedings*. I de principer som nämns i rekommendationens bilaga konstateras bl.a. att information om straffrättegångar ska förmedlas på ett sådant sätt att oskyldighetspresumtionen inte kränks (princip 2). Vid förmedling av information om parterna i en straffprocess bör deras rätt till skydd av privatlivet respekteras i enlighet med Europakonventionens artikel 8 (princip 8). Efter att straffet avtjänats ska den dömdes identitet omfattas av integritetsskyddet utom i det fall att personen i fråga och dennes tidigare brott på nytt har fått relevans från allmän synpunkt (princip 18). Europarådets parlamentariska församling har antagit resolution 1165 (1998) *Right to Privacy*. Där konstateras att rätten till privatliv i den tidigare resolutionen 428 (1970) definierats som rätten att leva sitt eget liv med ett minimum av yttre inblandning. Offentliga personer måste inse att deras samhällsstatus innebär att deras privatliv utsätts för ökat intresse. Vissa omständigheter kring offentliga personers, i synnerhet politikers privatliv kan intressera medborgarna och det kan därför vara legitimt att läsare som också är väljare informeras om sådana saker. Europarådets ministerkommitté har också antagit rekommendationen R (97) 20 om *hattal (hate speech)*.

2.3 Bedömning av nuläget

Spridande av information som kränker privatlivet samt ärekränkning

Behovet att ändra rekvisiten och straffen för yttrandefrihetsbrott sammanhänger med Europadomstolens rättspraxis som det är skäl att i större utsträckning beakta när det gäller yttrandefrihetsbrott som aktualiserar de grundläggande rättigheterna. Europadomstolens riktlinjer har påverkat högsta domstolens praxis och över huvud taget hela straffsystemet. Också möjligheten att döma fängelsestraff som påföljd för yttrandefrihetsbrott måste omprövas i skenet av Europarådets parlamentariska församlings resolution som nämns i föregående stycke, Europadomstolens praxis och högsta domstolens ställningstaganden.

Högsta domstolen beslöt i avgörandet HD 2011:72 som gällde spridande av information som kränker privatlivet förkasta åtalet delvis med hänvisning till att det i fallet inte funnits något behov att begränsa publiceringen av uppgifterna och att publiceringen sålunda inte varit obehörig. Detta var en ny typ av straffrättslig motivering även om den hade beröringspunkter med en s.k. teleologisk tolkning, dvs. en tolkning som utgår från bestämmelsens syfte. Behovet att inskränka yttrandefriheten är däremot ett typiskt bedömningskriterium när det gäller praxis i Europadomstolens yttrandefrihetsmål, vilket redan följer av ordalydelsen i artikel 10.2. Eventuellt kommer det att visa sig att det är onödigt att inskränka yttrandefriheten också i andra typer av situationer än då det är fråga om upprepning av tidigare framförda uppgifter under omständigheter motsvarande dem som förelåg i fallet HD 2011:72.

Det som anförts ovan ger anledning att justera strafflagens 24 kap. 8 § så att i paragrafen tas in ett nytt moment om ansvarsfrihet. Det är skäl att i bestämmelsen beakta bl.a. den omständigheten att allmänhetens rätt till information enligt Europadomstolens praxis, såsom konstateras i 27 punkten i fallet HD 2011:72, kan utsträckas till att omfatta också omständigheter som hör till offentliga personers privatliv, då detta främjar en offentlig debatt om sådant som från allmän synpunkt

upplevs vara intressant och viktigt och inte enbart är avsett att tillfredsställa en viss läsekrets nyfikenhet. Detsamma gäller situationer där omständigheter som hör till en persons privatliv har fått offentliggöras på den grunden att personen i fråga har haft ett direkt samband med en sådan persons agerande vars privata angelägenheter har fått offentliggöras. Avsikten är att i den nya bestämmelsen sammanställa det som framgår av ett stort antal avgöranden av Europadomstolen rörande Europakonventionens artikel 10. Avgörandena är delvis svårtolkade och förefaller ibland vara rentav motstridiga. Utifrån dessa avgöranden är det möjligt att utforma en ny ansvarsfrihetsbestämmelse som betonar yttrandefriheten utan att samtidigt kränka exakthetskravet i konventionens artikel 7 och Europadomstolens praxis avseende detta.

I avgörandet HD 2011:71 som gällde ärekränkning tillämpade högsta domstolen i fråga om ett uttryck som kränkt arbetstagare inte strafflagens 24 kap. 9 § 2 mom. eftersom arbetstagarna inte var i en sådan ställning att fallet kunde bedömas på basis av nämnda lagrum. Med hänvisning också till Europadomstolens praxis ansåg högsta domstolen emellertid att åsiktsyttringen som framförts i debatten om ett offentligt uppdrag inte uppfyllde rekvisiten för straffbart förfarande enligt strafflagens 24 kap. 9 §. Högsta domstolen fattade sålunda inte sitt beslut efter tolkning av rekvisiten i strafflagens 24 kap. 9 § utan genom att beakta en snävare ansvarsfrihetsgrund i fråga om det straffbara förfarandet. Detta är inte problematiskt eftersom det är fråga om ett avgörande till den åtalades fördel. Eftersom högsta domstolen ansåg det vara skäl att förfara på detta sätt är det motiverat att ändra strafflagens 24 kap. 9 § så att i paragrafen tas in ett nytt moment om ansvarsfrihet. För jämförelsens skull kan det konstateras att högsta domstolen i avgörandet HD 2011:72 om spridande av information som kränker privatlivet kunde utnyttja rekvisitet "obehörigen" i strafflagens 24 kap. 8 § 1 mom. då den beaktade Europadomstolens riktlinjer. Ett alternativ kunde vara att i början av strafflagens 24 kap. 9 § ta in ordet "obehörigen" vilket skulle innebära att domstolarna i praktiken i större utsträckning kunde stanna för ansvarsfrihet. Med beaktande

av legalitetsprincipen är det å andra sidan inte önskvärt att i en så stor utsträckning ta fasta på tolkningen av rekvisitet "obehörigen". Med beaktande av HD 2011:71 och Europadomstolens praxis är det snarast motiverat att ändra lagstiftningen så att i bestämmelsen om ärekränkning tas in ett nytt ansvarsfrihetsmoment liksom i fråga om SL 24:8.

Dessutom är det skäl att förenhetliga begränsningsklausulerna för spridande av information som kränker privatlivet respektive ärekränkning. I ingetdera fallet har paragrafernas gällande 2 mom. visat sig vara problematiska, vilket innebär att förenhetligandet kan ske genom formuleringen av de nya momenttexterna. Det främsta syftet med de nya momenten är att i strafflagen ta in den på Europadomstolens praxis baserade grunden om ansvarsfrihet. Med tanke på de värden som ligger till grund för legalitetsprincipen, exempelvis förutsägbarhet och jämlikhet, är det önskvärt att det i lagen föreskrivs också om dessa undantag till fördel för den åtalade.

Det är skäl att i mindre utsträckning tillämpa fängelsestraff för spridande av information som kränker privatlivet – liksom för ärekränkingsbrott. Europadomstolen hänvisar i ärenden som gäller spridande av information som kränker privatlivet till samma problem med hot om fängelsestraff som i samband med ärekränkingsbrott. Det kan t.o.m. bli fråga om att helt stryka hotet om fängelsestraff i strafflagens 24 kap. 8 §. Vissa gärningar som strider mot strafflagens 24 kap. 8 § kan emellertid vara i så hög grad klandervärda att det inte kan anses vara motiverat att helt stryka hotet om fängelsestraff. Europarådets rekommendationer och Europadomstolens ställningstaganden kan dock förverkligas på så sätt att strafflagens 24 kap. 8 § i likhet med ärekränkning delas upp i två rekvisit. För grundformen föreskrivs hot om bötesstraff medan för den grova gärningsformen föreskrivs samma straffskala som för närvarande. Europarådets resolution ges i avgörandet HD 2011:100 en relativt stor vikt.

Också i fråga om ärekränkning är det skäl att ta ställning till rekommendationen i resolutionen *Towards decriminalisation of defamation* samt Europadomstolens yttranden om tillämpning av straffrättsliga bestämmelser

och i synnerhet hot om fängelsestraff. Europadomstolen har konstaterat att fängelsestraff för ärekränkingsbrott är förenligt med yttrandefriheten som garanteras i Europakonventionens artikel 10 endast under exceptionella förhållanden, i synnerhet då andra grundläggande rättigheter allvarligt har kränkts, t.ex. när det varit fråga om hattal och anstiftan till våld. Europadomstolen godkänner i vissa fall fängelsestraff för ärekränkingsbrott och detta står inte heller i strid med resolutionen.

I Finland kan på hattal tillämpas bl.a. kriminaliseringarna av hets mot folkgrupp (SL 11:10-10 a). Enligt strafflagens 6 kap. 5 § är rasistiska motiv en straffskärpningsgrund. Anstiftan till våld kan straffas som anstiftan till brott mot liv eller hälsa. I strafflagens 17 kap. 1 § föreskrivs om straff för offentlig uppmaning till brott. I straffskalan för de flesta av dessa brott ingår fängelsestraff. Till denna del finns det inget särskilt behov att bibehålla hotet om fängelsestraff för grundformen av ärekränkning. Det är emellertid skäl att observera att också ärekränkning kan innefatta språkbruk som är rasistiskt eller annars kan jämföras med hattal. I regeringens proposition om genomförande av Europeiska unionens rambeslut 2008/913/RIF om bekämpande av rasism och främlingsfientlighet och sättande i kraft av tilläggsprotokollet (ETS 189) till Europarådets konvention om IT-relaterad brottslighet om kriminalisering av gärningar av rasistisk och främlingsfientlig natur (RP 317/2010 rd) konstaterats det att bestämmelserna om ärekränkning kan bli tillämpliga på vissa gärningar avsedda i rambeslutet och tilläggsprotokollet, när de riktas mot en individ. Hattal och anstiftan till våld nämns i Europadomstolens domar som exempel på allvarlig kränkning av andras grundläggande rättigheter, vilket innebär att det kan vara förenligt med yttrandefriheten enligt artikel 10 att döma ut fängelsestraff också i några andra situationer. Med beaktande av de grunder som nämns ovan och nuvarande straffpraxis finns det ingen anledning att hålla kvar fängelsestraffhot när det gäller grundformen av ärekränkning, om fängelsestraffet fortfarande bibehålls för den grova gärningsformens vidkommande.

I Europadomstolens avgöranden uppmärksammas ofta de problem som sammanhänger med hot om fängelsestraff uttryckligen i fall som gäller massmedier. Från denna synpunkt kan det beaktas att den omständigheten att ärekränkningen ”sker genom ett massmedium eller genom att uppgiften eller antydning på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor” är en uttrycklig kvalificeringsgrund i strafflagens 24 kap. 10 § som gäller grov ärekränkning. I tidigare förarbeten har det konstaterats att ärekränkning som sker genom utnyttjande av massmedier kan orsaka särskilt stor skada. Den nuvarande regleringen innebär emellertid att fall som rör massmedier ”automatiskt” bedöms i skenet av bestämmelsen om grov ärekränkning, medan rubriceringen som vanlig eller grov ärekränkning blir beroende av om de sammanlagda förutsättningarna för grovhet uppfylls. Detta kan anses vara en olägenhet och det är skäl att stryka denna kvalificeringsgrund i strafflagens 24 kap. 10 §. Grov ärekränkning är emellertid ett så pass allvarligt brott att det inte kan anses vara motiverat att stryka hotet om fängelsestraff för dess vidkommande. Det är skäl att hålla kvar hotet om fängelsestraff i situationer där gärningen orsakar stort lidande eller särskilt stor skada. Då yttrandefrihetsbrott åsamkar offret stort lidande eller särskilt stor skada måste detta anses innebära att andra grundläggande rättigheter har blivit allvarligt kränkta.

Den omständigheten att grundrekvisiten för spridande av information som kränker privatlivet och för ärekränkning av skäl som anförs ovan endast upptar hot om bötesstraff innebär att polisen inte kan använda vissa tvångsmedel för utredning av dessa brott. Exempelvis husrannsakan kan inte utföras, vilket i vissa fall kan försämra förundersökningsmyndighetens möjligheter att utreda brott och skaffa bevis för rättegången. Utöver husrannsakan faller också vissa andra tvångsmedel bort, men de har en mindre praktiskt betydelse. Beslag kan fortfarande göras under de förutsättningar som nämns i tvångsmedelslagen. Dessutom har de tvångsmedel relevans i sammanhanget som föreskrivs i yttrandefrihetslagen och som är beroende enbart av gärningens straffbarhet, inte påföljdens art.

Eftersom påföljden för spridande av information som kränker privatlivet och för ärekränkning i grundformen av dessa brott föreslås vara böter, kan det uppkomma en sådan situation att det blir aktuellt att beslagta en misstänkt persons dator eller dess innehåll på grund av att datorn eller innehåll kan ha betydelse som bevis eller också kan de förklaras förverkade, men för att få tag på datorn eller dess innehåll kan inte göras husrannsakan eller genomsökning av utrustning. Detta kan i vissa fall försvåra utredningen av brott vilket kan anses vara problematiskt. Husrannsakan innebär emellertid ett kraftigt ingrepp i hemfriden som skyddas i grundlagen. Av denna anledning har för husrannsakan uppställts den minimiförutsättningen när det gäller brottets grovhet att för brottet ska kunna dömas till ett fängelsestraff på minst sex månader. Det som sägs ovan gäller i princip också andra brott för vilka inte föreskrivs ett maximalt straffhot om minst sex månader. I detta avseende är situationen inte unik utan en direkt följd av straffskalan. Med beaktande av Europadomstolens ståndpunkt när det gäller de nämnda grundformerna av brotten är det skäl att det föreskrivs endast om hot om bötesstraff. Med hänsyn till detta är det också svårt att motivera ett sådant alternativ att ett tvångsmedel som endast hänför sig till brott som är förenade med hot om fängelsestraff utsträcks till att som enda brott med bötesstraff gälla grundformen för spridande av information som kränker privatlivet och grundformen av ärekränkning. Enligt uppgift har det dessutom ytterst sällan förekommit att husrannsakan använts som tvångsmedel vid spridande av information som kränker privatlivet och vid ärekränkingsbrott. Ändringen skulle sålunda inte få någon praktiskt betydelse för utredningen av grundformerna av dessa brott. Vid de grova gärningsformerna skulle husrannsakan kunna tillämpas. Motsvarande motivering kan lämpligen användas också när det gäller genomsökning av utrustning enligt den nya tvångsmedelslagen.

Enligt 17 § i yttrandefrihetslagen kan en domstol under de förutsättningar som närmare föreskrivs i paragrafen, på yrkande av en anställningsberättigad tjänsteman, en åklagare eller en målsägande ålägga administratören av en sändare, server eller någon annan sådan

anordning att till den som framställt yrkandet lämna ut de identifieringsuppgifter som behövs för utredande av vem som är avsändare av ett nätmeddelande, om det föreligger sannolika skäl att misstänka att innehållet i meddelandet är sådant att det är straffbart att göra det tillgängligt för allmänheten.

Olaga förföljelse

Enligt artikel 34 i den ovan nämnda konventionen ska ett sådant uppsåtligt och upprepat hotfullt uppträdande mot en annan person som får denna att frukta för sin säkerhet kriminaliseras. I den ovanstående beskrivningen av nuläget nämns några gällande kriminaliseringar enligt vilka olaga förföljelse kan bestraffas. Särskilt kan nämnas kriminaliseringarna av olaga hot och brott mot besöksförbud, som till stor del uppfyller konventionens kriminaliseringsskyldighet. Ordalydelsen i bestämmelsen om olaga hot är visserligen delvis något föråldrad, t.ex. rekvisitetet ”lyfter vapen mot någon”, men det ska inte betraktas som ett problem eftersom det i praktiken inte har orsakat några tillämpningsproblem utan snarare fått en tämligen vedertagen innebörd. Särskilt betydelsefull med tanke på konventionens kriminaliseringsskyldighet är i bestämmelsen om olaga hot rekvisitetet ”på något annat sätt hotar någon med brott” som utsträcker det straffbara området relativt långt. En skillnad jämfört med konventionen är emellertid den s.k. brottsförutsättningen för olaga hot, dvs. att det ska vara fråga om att hota med brott. Annars är hotet inte straffbart som olaga hot. Däremot är meddelande av besöksförbud inte bundet till hot om brott utan det räcker att ”det finns grundad anledning att anta att den person mot vilken förbudet avses gälla kommer att allvarligt trakassera denna”. Brott mot besöksförbud har kriminaliserats. På dessa grunder kan det anses att konventionens artikel enligt dess ordalydelse redan har beaktats i tillräcklig utsträckning.

På senaste tid har det förts en relativt livlig offentlig debatt om kriminaliseringen av olaga förföljelse. Riksdagen har också behandlat en lagmotion om kriminalisering av olaga förföljelse (LM 44/2011 rd – Pauliina Viitamies/sd m.fl.) som undertecknats av

100 riksdagsledamöter. Frågan har aktualiserats också i andra länder. Eftersom redan den nuvarande lagstiftningen är täckande kan man dock ställa frågan om det finns ett klart kriminalpolitiskt behov av en *separat* kriminalisering av olaga förföljelse. Om man t.ex. med tanke på syftet med konventionen vill understryka att förföljelse är ett klandervärt förfarande kan det emellertid vara på sin plats med en separat kriminalisering. Det är emellertid inte lätt att åstadkomma en exakt formulering av denna typ av kriminaliseringar.

Konventionens ordalydelse kan dessutom anses vara så pass inexakt att den inte, med beaktande av grundlagens 8 § om legalitetsprincipen och de exakthetskrav som grundlagsutskottet ställer på kriminaliseringar, som sådan kan läggas till grund för en eventuell separat kriminalisering. Detta orsakar samtidigt ett problem såtillvida att om olaga förföljelse kriminaliseras separat är det också sannolikt att bestämmelsen kommer att kritiseras på den grunden att det kriminaliserade området är snävare än enligt konventionens ordalydelse eller åtminstone snävare än de exempel på förföljelse som benämns i konventionens motiveringspromemoria (nedan). Av denna anledning är det inte ett uteslutet alternativ att man gör en reservation till artikel 34 om förföljelse.

I förklaringspromemorian beskrivs syftet med artikel 34 på följande sätt (numreringarna i, ii osv. tillagda här):

”182. I denna artikel definieras förföljelse som ett brott. Enligt definitionen är förföljelse ett sådant mot en annan person riktat uppsåtligt och upprepat hotfullt uppträdande som får den andra personen att frukta för sin säkerhet. Det kan vara fråga om vilket som helst mot en viss person riktat hotfullt uppträdande som skapar skräck hos denna. Det hotfulla uppträdandet kan vara (i) upprepat förföljande av en person, (ii) önskad kommunikation med en person eller (iii) att man låter en person förstå att han eller hon står under observation. Det kan t.ex. vara fråga om att följa efter en person, att vistas på personens arbetsplats eller i idrotts- eller utbildningslokaler som personen frekventerar samt (iv) om att följa personen i en virtuell värld (diskussionsfora, sociala media osv.). Genom

att ta önskad kontakt eftersträvas aktivt umgänge med offret med hjälp av vilket som helst tillgängligt kommunikationsmedel, inklusive modern it-teknologi.

183. Ett hotfullt uppträdande kan också bestå i bl.a. (v) ofog mot en annan persons egendom, (vi) spår av att någon har rört vid en annans personliga föremål, (vii) angrepp på en annan persons sällskapsdjur, (viii) uppträdande under falsk identitet eller spridande av falsk information i datanät.

184. För att höra till tillämpningsområdet för denna bestämmelse ska det hotfulla uppträdandet vara uppsåtligt och (ix) dess syfte ska vara att skapa skräck hos offret.

185. I denna bestämmelse hänvisas till (x) förfaranden som består av upprepade betydande händelser. Avsikten med bestämmelsen är att (xi) beskriva den kriminella karaktären av ett beteendemönster vars enskilda delfaktorer inte i sig alltid utgör kriminellt beteende. (xii) Denna bestämmelse avser ett förfarande som är direkt riktat mot offret. Parterna kan emellertid utsträcka tillämpningen av bestämmelsen också till ett uppträdande som riktar sig mot vem som helst i offrets sociala miljö, inklusive familjemedlemmar, vänner och arbetskamrater. Förföljelseoffrens erfarenheter visar att många förföljare utöver sitt egentliga offer förföljer också personer som står nära offret. Ett sådant förfarande bidrar ofta till att avsevärt öka offrets skräck och känsla av att ha förlorat kontrollen över situationen och kan därför hänföras till tillämpningsområdet för denna bestämmelse.

186. Liksom i fråga om psykiskt våld föreskrivs i artikel 78.3 att staten eller Europeiska unionen kan förbehålla sig rätt att föreskriva om andra än straffrättsliga påföljder, förutsatt att de är effektiva, proportionerliga och avskräckande. (xiii) Besöksförbud ska anses vara en sådan annan än straffrättslig påföljd som ett sådant förbehåll kan möjliggöra. Också i detta avseende syftar konventionen till att bibehålla principen om kriminalisering av förföljelse och till att samtidigt möjliggöra flexibilitet i sådana fall där det i en konventionsstats lagstiftning endast föreskrivs om andra än straffrättsliga påföljder för förföljelse.”

I fråga om förklaringspromemorians förhållande till gällande strafflag och de principer för kriminalisering som styr strafflagens bestämmelser (legalitetsprincipen, principen om skydd för rättsliga intressen, ultima ratio-principen och principen om avvägning mellan nytta och olägenheter, kan följande konstateras.

Punkt (i) kan beaktas i rekvisiten för olaga förföljelse. Punkt (ii) beaktas i och med kriminaliseringen av brott mot kommunikationsfrid som ingår i denna proposition. Punkt (iii), dvs. att låta en person förstå att han eller hon står under observation, torde inte som sådan kunna vara ett rekvisitelement. Inte heller punkt (iv), dvs. förföljelse i en virtuell värld, uppfyller principerna för kriminalisering. Punkt (v) bedöms som skadegörelse. Att såsom nämns i punkt (vi) lämna spår på någons personliga föremål förefaller vara ett i det närmaste omöjligt rekvisit, liksom också att (vii) iaktta eller plåga en annan persons sällskapsdjur. Det är en annan sak att också dessa gärningar eventuellt kan vara straffbara enligt sådana rekvisit för förföljelse som kan jämföras med närmare definierade gärningssätt. Punkt (viii) har samband med den s.k. identitetsstöldproblematiken. I samma punkt nämns också spridning av falska rykten i internet, vilket kan vara straffbart som ärekränkning. Av motiveringspromemorians punkter 182 och 183 kan dras den allmänna slutsatsen att det varken är motiverat eller ens möjligt att som sådana kriminalisera alla de gärningssätt som nämns som exempel. Konventionen förpliktar inte heller till det. Det är omöjligt att bygga upp rekvisit som uttryckligen skulle täcka alla de situationer som exemplen avser. Rekvisiten för olaga förföljelse kan å andra sidan utan att legalitetsprincipens exakthetskrav åsidosätts ges en i det avseendet mera allmän formulering att syftet med konventionen förverkligas. På så sätt beaktas det att väsentliga element i rekvisiten är vissa gärningssätt, dvs. att en person trakasseras uppsåtligt och upprepade gånger, att gärningen begås obehörigen samt att en typisk följd av förfarandet är rädsla hos offret. Verbet ”förföljer” anger ett för strafflagen nytt gärningssätt. I enlighet med syntetiseringsprincipen som infördes i samband med totalrevideringen av

strafflagen skulle det vara möjligt att ange gärningssättet med ordet ”störande” som i strafflagen används i samband med över tio brott. Å andra sidan kunde gärningssättet att förfölja jämföras med andra verb som beskriver gärningen. Det finns inget hinder för att använda olaga förföljelse som brottsbenämning. Det är emellertid skäl att observera att konventionens artikel om förföljelse på de grunder som framgår av motiveringspromemorian i stort sett förefaller täcka sådant förfarande som kan läggas till grund för besöksförbud (1 och 2 § i lagen om besöksförbud).

Undersökningar visar att offren upplever förföljelsen som synnerligen stressande och de flesta drabbas av olika psykiska problem, så som ångest och sömnlöshet. Förföljelsen kan få allvarliga fysiska, psykiska och sociala konsekvenser både för den förföljda personen och för dennas eventuella barn samt för andra släktingar och närstående. Den rädsla och ångest som förföljelsen orsakar kan inverka både begränsande och förlamande på offrets handlingsförmåga och försämra livskvaliteten. I över tio europeiska länder har man infört en separat kriminalisering av förföljelse. Samtliga dessa länder har också lagstiftning om besöksförbud. Till följd av redan existerande relativt heltäckande lagstiftning skulle en separat kriminalisering av förföljelse i Finland i praktiken betyda att vissa gärningar, som enligt nuvarande lagstiftning är straffbara endast om en person har meddelats besöksförbud, skulle bli straffbara också utan att en domstol uttryckligen meddelat besöksförbud. Med andra ord kunde det bli straffbart att osakligt och obehörigen följa efter, observera eller ta kontakt med en annan person. Från gärningsmannens synpunkt skulle detta betyda att denne utan något uttryckligt förbud bör förstå att objektet inte får förföljas eller kontaktas på ett osakligt sätt.

Då man trots vissa problem formulerar en bestämmelse om olaga förföljelse är det skäl att i den utöver verb som beskriver gärningssättet ta in rekvisit som anger att gärningen ska begås obehörigen samt upprepade gånger och under allvarliga former. Det är självklart att brottet förutsätts vara uppsåtligt. Ett viktigt rekvisit är att gärningsmannen uppträder så hotfullt att en annan person med fog fruk-

tar för sin säkerhet men så att uppträdandet inte ännu uppfyller rekvisiten för olaga hot. Det är motiverat att straffskalan ska vara böter eller fängelse i två år, med beaktande av att de allvarligaste formerna av förföljelse dessutom kan bedömas som strängare straffbara brott.

Konventionens kriminaliseringsförpliktelse kunde uppfyllas antingen genom att sänka tröskeln för olaga hot, genom att till paragrafen om olaga hot foga ett särskilt moment om olaga förföljelse eller genom att i strafflagen ta in en särskild paragraf om olaga förföljelse. Denna kunde lämpligen placeras efter strafflagens paragraf om olaga hot, dvs. som en ny 7 a § i strafflagens 25 kap. En omständighet som talar för en utvidgning av rekvisiten för olaga hot är att artikelns ordalydelse ”får denna person att frukta för sin säkerhet” de facto redan ingår i rekvisiten för olaga hot. En kriminalisering av förföljelse kan sålunda anses avse samma rättsligt skyddade intresse. Olaga hot har emellertid fått en så vedertagen innebörd i rättspraxis att grunderna för att ändra rekvisiten bör vara synnerligen vägande. Med beaktande av det växande kravet på en kriminalisering uttryckligen av förföljelse kan det inte nödvändigtvis anses vara tillräckligt att utvidga rekvisiten för olaga hot. Därför är det skäl att formulera särskilda rekvisit för olaga förföljelse.

Hotfullt uppträdande. Enligt konventionens artikel 34 ska det sålunda vara straffbart att uppsåtligt och upprepade gånger uppträda hotfullt mot en annan person så att denna fruktar för sin säkerhet. Det är skäl att i rekvisiten också ange att det ska vara fråga om allvarliga gärningar, för undvikande av att kriminaliseringen blir onödigt omfattande. Förutsättningen att gärningarna ska vara av allvarlig art har å andra sidan ett väsentligt samband med att de upprepas och med deras konsekvenser. Den sistnämnda förutsättningen kan motiveras med den punkt i motiveringspromemorian där det understryks att gärningarna ska vara betydande och kriminella till sin natur. Enligt förklaringspromemorian hänvisas i bestämmelsen till ”förfaranden som består av upprepade betydande handlingar. Avsikten med bestämmelsen är att beskriva den kriminella karaktären av ett beteendemönster”. Förutsättningen för straffbar-

het bör dessutom vara objektiv, och när det gäller det hotfulla uppträdandet ska det vara fråga om ett agerande som får offret att frukta för sin säkerhet.

Upprepning. I några straffbestämmelser som närmast gäller yrkesmässig verksamhet är en tillämpningsförutsättning att gärningsmannen upprepar sitt beteende eller handlar vanemässigt. Strafflagens rekvisit utgår emellertid i allmänhet från bedömning av enskilda gärningar. Detta betyder dock inte att upprepning är ett element i rekvisiten i sådana fall då ett visst agerande över huvud taget uppfyller brottsrekvisiten först då det upprepas. I Sverige har man däremot utgått från en modell där kriminaliseringen av förföljelse är kopplad till ett tidigare fullbordat brott. Denna modell är främmande för finsk strafflagstiftning och för systemet med helhetsstraff.

Det är en annan sak att varje enskild gärning inte nödvändigtvis alltid betraktas som ett separat brott. I individualiseringen av brott är det bl.a. fråga om hur ”mycket” av ett sådant förhållningssätt som avses i rekvisitetet det ryms i ett brott. Beslutet i detta avseende har direkta rättsverkningar eftersom den omständigheten att flera separata delgärningar betraktas som ett enda brott kan inverka på bedömningen av gärningens grovhet och därmed på den straffskala som tillämpas. Individualiseringen har betydelse också för åtalsrätten, eftersom preskriptionstiden för åtalsrätten börjar den dag då brottet begås, dvs. från den sista delgärningen när det är fråga om brott som består av flera delgärningar.

I flera konkreta brottsituationer är det möjligt att tillämpa en viss straffbestämmelse flera gånger, eftersom det straffbara agerandet pågår en längre tid eller består av flera delgärningar. I motiveringen till 1992 års revidering av lagstiftningen om sammanträffande av brott används uttrycket ”naturligt synsätt” (RP 40/1990 rd, s. 37) och ”naturlig ståndpunkt” (LaUB 15/1990 rd, s. 3). Också högsta domstolen har använt detta kriterium i flera av sina avgöranden. Frågan om gärningsmannen ska dömas för ett eller flera brott måste besvaras separat i fråga om varje rekvisit. Sammanträffande av brott behandlas också i flera av högsta domstolens avgöranden, varav man kan dra den försiktiga slut-

satsen att synnerligen varierande gärningshelheter med hänvisning till ett naturligt synsätt kan hänföras till en enda gärning. Olaga förföljelse skulle till sin natur vara en kriminalisering som innebär att såsom ett brott skulle betraktas flera delgärningar som eventuellt begåtts under t.o.m. en synnerligen lång tid.

På grund av gärningens allvarliga karaktär och upprepning samt de typiska allvarliga konsekvenserna för offret, bör olaga förföljelse lyda under allmänt åtal. Europarådets konvention förutsätter inte detta men det finns vägande nationella skäl för en sådan lösning. Olaga förföljelse kan betraktas som en form av våld i nära relationer. Sedan början av år 2011 lyder också lindrig misshandel av en närstående person under allmänt åtal.

Kommunikationsfrid

I regeringens proposition 232/2008 rd föreslogs det att till strafflagens 24 kap. 1 § fogas ett omnämnande om sändande av textmeddelanden. Riksdagen godkände propositionen så att till paragrafens 3 punkt fogades gärningssättet ”stör någons hemfrid genom att ringa telefonsamtal eller skicka meddelanden till mobiltelefon”. Bakgrunden till propositionen var högsta domstolens ståndpunkt i avgörandet HD 2008:86, dvs. ”att skicka textmeddelanden kan inte betraktas som ett gärningssätt som motsvarar förande av oväsen, kastande av föremål och ringande av telefonsamtal som uttryckligen nämns i strafflagens 24 kap. 1 § 2 punkten om hemfridsbrott”. Vid justitieministeriet inleddes lagberedning för att utsträcka straffbarheten också till att skicka textmeddelanden.

Under riksdagsbehandlingen var många sakkunniga av den åsikten att det i och för sig tekniska ändringsförslaget som avsåg utvidgning av bestämmelsen om hemfridsbrott gällde en principiellt viktig fråga. Syftet med propositionen var att ingripa uttryckligen i förfarandet att sända störande textmeddelanden, genom att utsträcka bestämmelsen om hemfridsbrott till att gälla också denna företeelse, dock endast på en hemfridsskyddad plats.

Den grundläggande frågan är vilket rättsligt intresse hemfriden skyddar. Enligt grundla-

gens 10 kap. 1 § är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Hemfriden innebär fysisk trygghet och skyddar mot yttre störningar och observation. Den ”yttre aspekten” på störningen, dvs. mobiltelefonens signal för ett inkommande meddelande, omfattas i och för sig av hemfridsskyddet. Under riksdagsbehandlingen framfördes i vissa sakkunnigyttranden att det emellertid enbart på denna grund är svårt att motivera att störande textmeddelanden definieras som hemfridsbrott. Störningens intensitet är otillräcklig i detta avseende. Å andra sidan framfördes att det inte faller sig naturligt att anse att hemfriden omfattar också ett meddelandes innehåll, inklusive den ångest och indignation som mottagaren känner då han eller hon bekantar sig med meddelandets innehåll. Denna sida av saken är relevant när det är fråga om störande textmeddelanden. Den subjektiva upplevelsen hos den utsatta personen kan vara synnerligen stark, då mottagaren ofta redan på förhand vet att meddelandena är obehagliga till innehållet. Detta kan också uttryckligen vara avsändarens syfte. Det är emellertid inte oproblematiskt att hemfridsskyddet utsträcks till denna typ av företeelser inom ramen för privat kommunikation. Enbart en signal från en mobiltelefon räcker inte nödvändigtvis för att fullborda ett hemfridsbrott. Det är inte signalljudet och den yttre störningen som är väsentlig i detta avseende, utan den störande effekt som orsakas av ett oönskat meddelande som är kränkande och hotfullt.

Kriminaliseringen bör omfatta uttryckligen de relevanta omständigheterna i ett klandervärt uppträdande, dvs. de som är orsaken till kriminaliseringen. Detta ställer krav på en noggrannare specificering av syftet med det skydd som bestämmelsen ger. Under de senaste åren och decennierna har den teknologiska utvecklingen inneburit så betydande förändringar i kommunikationspraxis att detta borde ha relevans för hur de straffrättsliga metoderna används inom området. Att sända meddelanden kan vara straffbart t.ex. som ärekränkning eller olaga hot, vilket innebär att det inte alltid är fråga om ett icke straffbart förfarande eftersom innehållet i ett meddelande kan vara sådant att det redan nu är straffbart att sända det.

Det kan emellertid inte vara i princip förbjudet att sända meddelanden till en annan person. När någon inom ramen för normal kommunikation sänder oönskade meddelanden blir reaktionen moralisk indignation. Det är inte heller straffbart att sända oönskade meddelanden. En privatperson kan inte effektivt förbjuda en annan privatperson att försöka ta kontakt och skapa en relation. För detta ändamål finns det bestämmelser om besöksförbud. Lagstiftningen om besöksförbud gäller uttryckligen kontakter mellan privatpersoner.

Regleringen av hemfridsbrott inskränker sig sålunda också i kommunikationsrelaterade situationer till att skydda hemfriden i vedertagen bemärkelse. Om avsikten är att förbjuda andra typer av kommunikation är det skäl att utveckla en ny typ av rättsligt skyddat intresse som omfattar störande kommunikation och kontaktagande. Man kan då parallellt med hemfrid tala om kommunikationsfrid. Termen "frid" ger uttryck för en till saken hörande integritetsaspekt som motsats till den offentliga och allmänna aspekten.

Att telefonen ringde var förr en händelse som påverkade livet i hemmet och vem som helst av de hemmavarande svarade i telefonen. Telefonen var ett viktigt kommunikationsmedel och ringsignalen hördes på långt håll. Det var naturligt att man ansåg att upprepad och störande osakliga telefonsamtal faktiskt kränkte hemfriden på samma sätt som exempelvis oväsen som nämndes i bestämmelsen. Situationen är numera en annan eller håller åtminstone på att förändras; de traditionella trådtelefonerna ser rentav ut att försvinna från marknaden. År 1938 fogades till hemfridsbestämmelsen gärningsformen "i uppenbar avsikt att störa annan orsakar uppringning... i telefonapparat". Enligt motiveringen var det "allt allmänna förekommande att illvilliga personer enbart för att störa andra, som de hyste agg mot, orsakade uppringning till dem i telefonapparat". Man ville då avhjälpa denna brist i lagstiftningen eftersom det inte tidigare stadgats straff för sådana illvilliga gärningar som i synnerhet då de oftast skedde nattetid, allvarligt störde också andras hemfrid. Härav kan man dra den slutsatsen att telefonens ringsignal ofta hördes

också i grannbostäderna vilket orsakade harm och störde.

Den teknologiska utvecklingen har lett till att telefonkommunikationen har fått en betydligt privatare karaktär. Nästan alla har en egen mobiltelefon till sitt förfogande som man tar med sig då man lämnar hemmet. Man förväntas inte svara i en annan persons telefon. Eftersom information om obesvarade samtal lagras i mobiltelefonen kan man besvara samtal efteråt. Ringsignalen och ljudstyrkan är reglerbar och kan också ställas in på ljudlöst. Detta gäller också signalen för inkommande meddelanden. Behovet att reglera störande telefonsamtal har minskat när det gäller de yttre formerna för sådana aktiviteter, men har i motsvarande mån ökat när det gäller övriga aspekter på störande faktorer.

I högsta domstolens ovan nämnda avgörande nämndes att den omständigheten att textmeddelanden uppfattas som störande delvis beror på deras innehåll. Detta är fallet t.ex. i samband med stridiga äktenskapsskillnader där den ena parten stör och trakasserar den andra med telefonsamtal och genom att sända osakliga och eventuellt också hotfulla textmeddelanden uttryckligen i syfte att störa den andras vardagsliv. I ett sådant sammanhang utgör varje inkommande samtal eller textmeddelande en påminnelse om konflikten och kan allvarligt störa den utsatta personens liv. Bestämmelsen om hemfridsbrott gäller emellertid inte innehållet i meddelanden utan närmast de yttre aspekterna. De straffrättsliga bestämmelserna ska tolkas utifrån skyddssyftet och det är inte fråga om någon mekanisk tolkning. Med hemfridsskyddet som utgångspunkt har traditionella samtal med trådtelefon inte samma betydelse som samtal till en personlig mobiltelefon och inte heller har en trådtelefon samma ställning som för 70 år sedan.

Det är i varje fall inte motiverat att göra skillnad mellan å ena sidan mottagande av meddelanden eller telefonsamtal hemma och å andra sidan störande meddelanden och samtal t.ex. under mottagarens arbetsdag, fritid eller resor. Hur störande mottagaren anser meddelanden och telefonsamtal vara sammanhänger inte uttryckligen med var och vid vilken tidpunkt de mottas, om man inte t.ex.

utgår ifrån att nattliga meddelanden i typfallet sänds under en störningskänslig tid då mottagaren i allmänhet är hemma.

Att sända meddelanden är endast en av många kommunikationsformer. Också störande kommunikation mellan privatpersoner kan ske via olika kanaler. I RP 232/2008 rd konstateras det att strafflagens 24 kap. 1 § 3 punkten inte ska tillämpas på störning genom e-post. Denna begränsning är i sak motiverad men man kan ändå ställa frågan vad den i sista hand leder till. E-postkommunikation påminner i många avseenden till det yttre om andra kommunikationsformer. Eftersom e-post kan användas för massutskick uppfattas e-postkommunikation uppenbarligen som mindre privat. E-postkommunikation kan emellertid också vara bilateral och det är inte enkelt eller i alla situationer ens möjligt att förhindra avsändande eller mottagande av e-postmeddelanden.

Enligt bestämmelsen om hemfridsbrott ska gärningen begås ”obehörigen”. En förutsättning för att störande samtal eller meddelanden ska betraktas som obehöriga är, i sådana fall då det inte i något avseende är förbjudet att kontakta den andra personen, att det inte finns något rationellt eller godtagbart skäl till detta och att förfarandet har karaktären av chikan. Det förutsätts att uppringaren vet att mottagaren inte önskar bli kontaktad på detta sätt utan anser att samtalet är störande. Syftet att störa framgår ofta av saksammanhanget. På grund av ärendets natur är det troligen viktigare för den utsatta personen att få ett slut på kontaktförsöken än att yrka på straff eller skadestånd.

Om det anses nödvändigt att vidta straffrättsliga åtgärder för att få ett slut på störande kommunikation, kan bestämmelser om saken tas in antingen i samband med informations- och kommunikationsbrott eller också i strafflagens 24 kap. Enligt lagutskottets betänkande LaUB 6/2000 rd skyddar bestämmelserna om informations- och kommunikationsbrott i strafflagens 28 kap. 5—7 § post- och teletrafiken, ”brottsrekvisitet kräver att någon stör eller hindrar post- eller teletrafiken. Paragraferna avser inte att skydda medborgarna för störande samtal eller pinsamma respektive icke-önskvärda meddelanden, till exempel textmeddelanden, e-post eller fax.”

Kommunikation kan ske dels med textmeddelanden och dels också med multimedia- och snabbmeddelanden. Många mobiltelefoner kan användas också för e-post. Eftersom e-post både kan sändas från och tas emot med mobiltelefoner är det problematiskt att kriminaliseringen i dagens läge gäller endast vissa typer av kommunikationsservice. För den som blir utsatt för störande och icke-önskvärd kommunikation är det knappast intressant vilken serviceform avsändaren använder då han eller hon sänder meddelandena från sin mobiltelefon.

Den nuvarande kriminaliseringen av uppsåtliga störande meddelanden nattetid gäller inte i det fall att mottagaren utan att avsändaren vet om det råkar befinna sig någon annanstans än i sitt hem (i strafflagens 24 kap. 11 § räknas upp platser som är hemfridskyddade). Försök till hemfridsbrott är inte straffbart. Man kan med fog ställa frågan om det inte vore skäl att kriminalisera störande meddelanden under mottagarens arbetstid, på dennas arbetsplats eller under dennas fritid. För en sådan kriminalisering talar dels rättspolitiska skäl men också bevisrelaterade och processuella omständigheter. För närvarande måste man vid förundersökningen utreda var ett meddelande har tagits emot och vilken uppfattning den misstänkte har om saken. Av tekniska skäl kan det också dröja innan ett meddelande kommer fram, vilket innebär att ankomsttidpunkten inte är den som avsändaren avsåg. I synnerhet när det är fråga om mobiltelefoner är hemfridssfären en förutsättning som inte avgränsar kriminaliseringen på ett rationellt sätt. En enskild person ska skyddas mot betydande störning, oberoende av om störningen sker inom eller utanför hemfridssfären. Det är sålunda skäl att i strafflagens 24 kap. ta in en särskild bestämmelse om brott mot kommunikationsfrid, dvs. om störande och integritetskränkande kommunikation. Trots att det anses motiverat att som en särskild gärning kriminalisera störning som sker med kommunikationsmedel, är det skäl att begränsa kriminaliseringen till att gälla de allvarligaste formerna av störning. Flera allvarliga störningsformer är å andra sidan nu kriminaliserade enligt existerande bestämmelser.

De problem som förekommer i nuläget gäller framför allt principen om skyddande av rättsliga intressen. Detta är närmast en följd av att kommunikation som sker med mobiltelefon på ett artificiellt sätt uppfattas som hemfridsbrott. Med beaktande av det som ovan anförts om moderna kommunikationsmedel samt deras individuella karaktär är det motiverat att betrakta åtminstone störning med meddelanden samt i mån av möjlighet också mera omfattande störning som riktas mot en mobiltelefon eller något annat modernt kommunikationsmedel så att den t.ex. i en mera vidsträckt bemärkelse kränker "kommunikationsfriden" i anslutning till integritetsskyddet.

Riksdagen förutsatte sålunda i sitt uttalande (RSv 94/2009 rd) att det görs en heltäckande utredning om rättsmedel mot störande och ofog som sker med hjälp av modern kommunikationsteknologi samt att det vidtas behövliga lagstiftnings- och andra åtgärder. Under beredningen av ärendet har det framkommit att de existerande rättsmedlen inte räcker för att skydda offret mot störning av det nämnda slaget. Redan i dagens läge är det möjligt att meddela en störande person besöksförbud. Enligt denna proposition kommer det fortfarande att vara möjligt att meddela besöksförbud, men en kriminalisering av brott mot kommunikationsfrid är ett enklare sätt att skydda offret. I praktiken kan problemet inte heller tillräckligt väl avhjälpas med tekniska spärrmetoder, eftersom sådana samtidigt begränsar vederbörandes rätt att ta emot kommunikation. Om ett störande samtal t.ex. rings från ett okänt nummer kan offret spärra samtal från okända nummer, men detta innebär samtidigt att också alla andra okända nummer spärras. Detta är i praktiken inte en fungerande lösning om avsikten är att endast hindra störande samtal från en viss person.

Kriminaliseringen av störande kommunikation bör gälla också annan kommunikationsteknologi än telefon och mobiltelefon. Utgångspunkten för propositionen är därför neutralitet i fråga om kommunikationsmedlet. Det finns inte heller någon anledning att kriminaliseringen, såsom för närvarande, ska vara beroende av en sådan slumpmässig omständighet som att en person stör en annan person som befinner sig på en hemfridsskyd-

dad plats eller någon annanstans. Det är därför skäl att kriminalisera brott mot kommunikationsfrid enligt en separat straffbestämelse. Vid beredningen av ärendet har man visserligen funderat över hur lyckad brottsbenämningen är. Det har bl.a. framförts att benämningen "brott mot kommunikationsfrid" ger en felaktig bild av vad kriminaliseringen gäller. Kommunikationsfrid beskriver en situation där en person är fri att kommunicera. Störande samtal och meddelanden förhindrar eller försvårar, såsom ovan nämns, förverkligandet av denna rättighet. Man har sålunda stannat för att som benämning på brottet föreslå brott mot kommunikationsfrid. Andra alternativ som övervägts har varit "störning genom kommunikationsmedel", "störande kommunikation" och "kommunikationsstörning". Problemet med alla dessa alternativ är att de är främmande för allmänt språkbruk och kan skapa en bild av att kriminaliseringen är mera omfattande eller snävare än den föreslagna kriminaliseringen.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Propositionen har flera syften. I fråga om brott som relaterar till yttrandefrihet är avsikten att strafflagens bestämmelser ska vara så formulerade att de kan tillämpas i överensstämmelse med Europadomstolens beslutspraxis. Detta anses förutsätta att de nämnda kriminaliseringarna utökas med en ny ansvarsfrihetsklausul som understryker yttrandefriheten. Avsikten är dessutom att fängelsestraff i mindre utsträckning ska användas som påföljd för yttrandefrihetsbrott. Vägande skäl talar emellertid för att hot om fängelsestraff bibehålls för de allvarigaste brottsformerna.

Kriminaliseringen av olaga förföljelse innebär för sin del att strafflagstiftningen kommer att nå upp till de internationella förpliktelserna, men det finns också ett nationellt behov av ändringen. Strafflagstiftningen har inte i alla avseenden uppfyllt behovet att skydda personer som utsätts för olaga förföljelse.

Syftet med propositionens nya kriminalisering av brott mot kommunikationsfrid är att kommunikation i störningssyfte ska behandlas på samma sätt oberoende av om den utsatta personen befinner sig på en hemfridskyddad plats eller inte. En motivering till ändringen är att störande kommunikation är klandervärd och begränsar den utsatta personens möjlighet till kommunikationsfrid, dvs. rätten att använda kommunikationsmedel utan att avsiktligt bli störd av andra. Ändringen antas inte få några omfattande effekter i praktiken men dess syfte är att understryka individens rätt att slippa avsiktliga störningar som inte kan anses vara godtagbara.

Det gemensamma syftet med samtliga förslag är att eliminera klandervärd uppträdande i en så stor utsträckning som det över huvud taget är möjligt med hjälp av strafflagen.

3.2 Alternativ

I fråga om den föreslagna bestämmelsen om brott mot kommunikationsfrid sammanhänger regleringsbehovet med att riksdagen då den godkände en ändring av strafflagens bestämmelse om hemfridsbrott i fråga om mobiltelefonmeddelanden på basis av lagutskottets betänkande förutsatte att det görs en heltäckande utredning om rättsmedel mot störande och ofog som sker med hjälp av modern kommunikationsteknologi samt att det vidtas behövliga lagstiftnings- och andra åtgärder (RSv 94/2009 rd, LaUB 10/2009 rd s. 2—3).

Det är motiverat att kriminaliseringen av störande kommunikation ska omfatta också andra kommunikationsmedel än telefon och mobiltelefon. En utgångspunkt för propositionen är därför neutralitet i fråga om kommunikationsmedel. Det är skäl att inte låta straffbarheten vara beroende av en sådan i hög grad slumpmässig omständighet som att den person som störningen riktas mot befinner sig på en hemfridskyddad plats eller någon annanstans. Av denna anledning är det skäl att stifta en separat straffbestämmelse om brott mot kommunikationsfrid i stället för att bibehålla denna gärning som en form av hemfridsbrott.

Behovet att justera bestämmelsen om spridande av information som kränker privatlivet

samt bestämmelserna om ärekränkingsbrott hänger väsentligen samman med Europadomstolens avgöranden gällande Finland. Europadomstolen har i flera avgöranden som gäller Finland ansett att Finland brutit mot Europakonventionens artikel 10 om yttrandefrihet. Dessutom har Europadomstolen, med hänvisning till yttrandefriheten, konstaterat att fängelsestraff endast i undantagsfall är en lämplig påföljd för mediebrott. I detta sammanhang har domstolen också hänvisat till resolutionen *Towards decriminalisation of defamation*. Högsta domstolen har i sin rättspraxis beaktat de riktlinjer som framgår av Europadomstolens avgöranden.

Man kan ställa frågan om det är skäl att eftersträva liknande lösningar när det gäller spridande av information som kränker privatlivet och ärekränkingsbrott. Eftersom samma typer av omständigheter aktualiseras i Europadomstolens rättspraxis om yttrandefrihet i ärenden som gäller båda typerna av brott, kan det anses vara motiverat att göra liknande justeringar i lagstiftningen om båda brottstyperna.

Det finns ett behov att på basis av Europadomstolens praxis justera bestämmelserna om spridande av information som kränker privatlivet och bestämmelserna om ärekränkning så att straffansvaret begränsas. Eftersom det redan i den gällande lagen finns liknande begränsningsklausuler i fråga om båda brotten, är ett alternativ att utvidga begränsningsklausulerna och samtidigt koordinera dem. Vid tillämpningen av dessa begränsningsklausuler som skiljer sig från varandra i vissa avseenden har man emellertid följt vedertagna tolkningslinjer. Av denna anledning och eftersom gränsdragningen mellan yttrandefriheten och andra intressen i väsentliga avseenden är en avvägning där relativt många synpunkter kan ha relevans, är det motiverat att i bestämmelsen om spridande av information som kränker privatlivet och bestämmelsen om ärekränkning, utöver de nuvarande begränsningsklausulerna ta in bestämmelser som uttryckligen ger uttryck för denna avvägningskaraktär.

En sådan kompletterande begränsningsklausul kan utformas på olika sätt. I en straffbestämmelse kan inte på ett naturligt sätt hänvisas direkt till Europadomstolens

praxis. I klausulen kan emellertid indirekt hänvisas till Europadomstolens artikel 10.2 t.ex. genom att föreskriva att det inte är straffbart att framföra ett yttrande om det är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. En sådan formulering skulle emellertid vara tämligen abstrakt och mindre vanlig i en strafflagsbestämmelse. Snarare kunde då ett sådant alternativ motiveras att klausulen hänvisar till centrala synpunkter som Europadomstolen beaktat i sin beslutspraxis och som kan läggas till grund för en bedömning av frågan om det är godtagbart att framföra ett yttrande.

Det kan också vara skäl att på olika sätt beakta de synpunkter som Europadomstolen och Europarådet i sin resolution framfört om användning av fängelsestraff. Ett alternativ skulle vara att helt slopa hotet om fängelsestraff för spridande av information som kränker privatlivet och för ärekränkning. En ännu radikalare åtgärd skulle vara att avkriminalisera gärningarna i fråga. Eftersom gärningar av denna typ emellertid kan vara synnerligen klandervärda och eftersom inte heller Europadomstolen anser att fängelsestraff för dessa brott i alla situationer är oförenliga med Europakonventionen, kan det inte anses vara motiverat att helt slopa hotet om fängelsestraff. Eftersom det är skäl att hålla kvar detta hot endast i undantagsfall föreslås det att för grundformen av ärekränkning ska föreskrivas endast hot om bötesstraff. Av denna anledning föreslås i propositionen att också brottet spridande av information som kränker privatlivet ska delas in i en grundform med hot om endast bötesstraff och i en grov gärningsform.

Eftersom Europadomstolen har understrukt det olämpliga i att i synnerhet mediebrott förenas med hot om fängelsestraff är det motiverat att i kvalificeringsgrunderna för grov ärekränkning stryka rekvisitet att ärekränkningen sker genom ett massmedium. Detta kan inte heller vara en kvalificeringsgrund när det gäller grovt spridande av information som kränker privatlivet. Grunderna för när brottet ska betraktas som grovt måste utformas så att de harmonierar med Europakonventionen. Det får då en avgörande betydelse när Europadomstolen anser att hot om fängelsestraff kan användas. Då är det också skäl

att beakta resolutionen *Towards decriminalisation of defamation*. Europadomstolen har i sina avgöranden ansett att hot om fängelsestraff är förenligt med yttrandefriheten som garanteras i Europakonventionens artikel 10 endast under exceptionella förhållanden, framför allt i situationer där andra grundläggande rättigheter allvarligt har kränkts, t.ex. då det förekommit hattal och anstiftan till våld. Anstiftan till våld och hattal har redan kriminaliserats i andra straffbestämmelser, som exempelvis anstiftan till misshandelsbrott, vanlig och grov hets mot folkgrupp och offentlig uppmaning till brott. Rasistiskt motiv är en straffskärpningsgrund enligt strafflagens 6 kap. 5 § 4 punkten. Europadomstolens nämnda ställningstagande när det gäller yttranden som kan förenas med hot om fängelsestraff är å andra sidan en aning diffust och ospecificerat. Eftersom spridande av information som kränker privatlivet och ärekränkning är brott som riktar sig mot individen är det motiverat att formulera kriterierna för när brottet ska betraktas som grovt så att de ger uttryck för de allvarliga konsekvenser som dessa brott har för individen. Detta stämmer överens med Europadomstolens åsikt att fängelsestraff kan komma i fråga i situationer där det är fråga om allvarlig kränkning av grundläggande rättigheter. Detta kriterium som Europadomstolen nämnt är inte i sig lämpligt som en kvalificeringsgrund.

Artikel 34 i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (CETS 210) förutsätter att sådant mot en annan person riktat, uppsåtligt och upprepat hotfullt uppträdande som får den andra personen att frukta för sin säkerhet ska kriminaliseras. Enligt artikel 78 är det möjligt att avvika från denna skyldighet. Finlands strafflagstiftning täcker huvudsakligen sådant uppträdande som avses här. Den som förföljer en annan kan också meddelas besöksförbud. Strafflagen kunde kompletteras t.ex. genom att sänka tröskeln för olaga hot. Detta skulle emellertid ha förutsatt relativt stora ändringar i rekvisiten för olaga hot, eftersom hotfullt uppträdande i samband med förföljelse kan innebära också andra typer av gärningar än direkt hot, vilket det för närvarande är fråga om i den nuva-

rande paragrafen om olaga hot. Olaga förföljelse är också långvarig och har karaktären av en process till skillnad från olaga hot och de flesta andra strafflagsbrotten. För att understryka det klandervärda i olaga förföljelse är det skäl att ta in en särskild bestämmelse om saken i strafflagen.

Kriminaliseringen av brottet olaga förföljelse kan formuleras på många olika sätt. Det är utmanande att formulera rekvisiten eftersom det är fråga om en längre process som kan bestå också av delgärningar som är vardagliga om de lösgörs från förföljelsekontexten. Avsikten är att formulera en bestämmelse som så väl som möjligt uppfyller legalitetsprincipens exakthetskrav.

3.3 De viktigaste förslagen

Det föreslås att till strafflagens 24 kap. om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning fogas en ny bestämmelse om brott mot kommunikationsfrid. Enligt den föreslagna bestämmelsen gör den sig skyldig till brott mot kommunikationsfrid som i syfte att störa skickar meddelanden eller ringer till en annan person så att gärningen är ägnad att orsaka personen betydande störning eller olägenhet. Straffhotet föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader. Bestämmelsen innebär att kriminaliseringen av störande kommunikation utsträcks från störande av hemfriden med telefon och mobiltelefon till också andra kommunikationsmedel och att straffbarheten inte längre är bunden till att samtal eller meddelanden tas emot inom hemfridssfären. Brott mot kommunikationsfrid föreslås vara ett målsägandebrott. I bestämmelsen om ofog föreslås motsvarande ändring som innebär att i bestämmelsen utöver telefonsamtal nämns också meddelanden.

För beaktande av Europadomstolens rättspraxis föreslås justeringar i bestämmelserna om spridande av information som kränker privatlivet och om ärekränkning. Det föreslås att brottet spridande av information som kränker privatlivet delas in i en vanlig och en grov gärningsform. Eftersom Europadomstolen anser att hot om fängelsestraff för dessa brott är förenligt med yttrandefriheten endast i exceptionella situationer föreslås att straff-

hotet för grundformen av spridande av information som kränker privatlivet och för grundformen av ärekränkning, i fortsättningen ska vara böter. För beaktande av Europadomstolens rättspraxis föreslås att till båda bestämmelserna fogas en ny klausul som begränsar straffbarheten. Enligt klausulerna undantas information som lämnats för att en fråga som är av vikt från allmän synpunkt ska kunna behandlas, om informationen med hänsyn till dess innehåll, andra personers rättigheter och övriga omständigheter inte klart överskrider vad som kan anses vara godtagbart.

Som kvalificeringsgrund när det gäller grov ärekränkning ska enligt förslaget inte längre nämnas att brottet sker genom ett massmedium eller att uppgiften eller antydan på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor. Straffskalan för grovt spridande av information som kränker privatlivet och för grov ärekränkning föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Detta är densamma som den nuvarande straffskalan för grov ärekränkning. I bestämmelsen om åtalsrätt för spridande av information som kränker privatlivet och för ärekränkning föreslås inga ändringar.

Strafflagens 25 kap. om brott mot friheten föreslås bli kompletterat med en ny straffbestämmelse om olaga förföljelse. Den gör sig skyldig till olaga förföljelse som upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar, kontaktar eller på något annat jämförbart sätt obehörigen förföljer en annan person så att förfarandet är ägnat att skapa skräck eller ångest hos den som förföljs. Straffet för olaga förföljelse föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Olaga förföljelse ska lyda under allmänt åtal.

I den nya tvångsmedelslagen och den nya polislagen, som båda träder i kraft 2014, föreslås tekniska ändringar som orsakas av denna proposition.

4 Propositionens konsekvenser

De bestämmelser om brott mot kommunikationsfrid och om ofog som föreslås i propositionen antas i viss mån minska störande uppträdande med hjälp av olika typer av

kommunikationsmedel och sålunda förbättra skyddet för frid och privatliv.

De ändringar i propositionen som gäller spridande av information som kränker privatlivet och ärekränkning antas leda till att rättsläget bättre når upp till de krav som följer av Europakonventionen. De nya bestämmelserna antas sålunda resultera i att Europadomstolen inte längre har någon anledning till kritik när det gäller dessa frågor. Den föreslagna regleringen kommer att minska användningen av fängelsestraff i dessa ärenden och i någon mån höja tröskeln för straffbarhet.

Den föreslagna bestämmelsen om olaga förföljelse antas leda till att samhället effektivare reagerar mot sådant uppträdande och antas förbättra ställningen för personer som utsätts för sådant. Samtidigt ändras rättsläget så att det tydligt överensstämmer med kriminaliseringsskyldigheten enligt artikel 34 i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (CETS 210).

En del av de föreslagna ändringarna som innebär att området för straffbarhet utvidgas kommer inte nämnvärt att öka myndigheternas arbetsmängd. Detta är situationen framför allt när det gäller den utvidgade kriminaliseringen av ofog. De ändringar som föreslås i rekvisiten för brottet spridande av information som kränker privatlivet och ärekränkingsbrott får antagligen ingen större betydelse när det gäller antalen sådana brott. Den nya ansvarsfrihetsklausul som föreslås i fråga om dessa brott gäller i stor utsträckning medierelaterade gärningar.

Kriminaliseringen av brott mot kommunikationsfrid innebär att straffbarheten för störande kommunikation utsträcks från att gälla störning med telefon och mobiltelefon till att gälla också andra kommunikationsmedel, och att straffbarheten inte längre kommer att vara beroende av att samtal eller meddelanden tas emot inom hemfridssfären. Detta kommer sannolikt i viss mån att öka polisens, åklagarnas och domstolarnas arbetsmängd. Det är emellertid synnerligen svårt att beräkna ökningen av antalet mål. Inte heller den kriminologiska forskningen ger någon besked om saken. Eftersom kriminaliseringen avgränsas till att gälla endast allvarlig stör-

ning av kommunikation uppskattas ökningen av antalet brottmål till snarare några tiotal än några hundratal.

Kriminaliseringen av olaga förföljelse skulle leda till att alla straffrättsliga myndigheter får en ökad arbetsbörda och ökningen skulle inte nödvändigtvis vara särskilt liten. En del av ökningen skulle inte bestå av en helt ny typ av mål eftersom vissa gärningsformer redan nu behandlas under andra brottsrubriceringar. En ungefärlig bedömning av antalen brott med den nya brottsrubriceringen olaga förföljelse kan göras utifrån en hur stor relativ andel av de nuvarande besöksförbudsärendena som behandlas som ansökningsärenden är baserad på sådan förföljelse enligt denna proposition som för närvarande inte är kriminaliserad. År 2009 meddelades besöksförbud 1 506 gånger och år 2010 1 405 gånger. Om en tiondedel av dessa är sådana gärningsshelheter som för närvarande inte är straffbara skulle detta innebära en ökning med ca 150 nya brottmål. Det kan antas att kriminaliseringen leder till att det i merparten av målen, utöver besöksförbudsärendet, kommer att göras brottsanmälan till polisen. Dessutom är det sannolikt att det i samband med brottmål som för närvarande undersöks som andra gärningar (exempelvis hemfridsbrott) blir fråga om att undersöka också olaga förföljelse, vilket kommer att öka förundersökningsmyndighetens arbete. Kriminaliseringen av olaga förföljelse kommer dessutom sannolikt att avslöja andra nya fall som enligt de nuvarande kriminaliseringarna inte skulle tas upp till straffrättslig prövning eller annars komma till myndigheternas kännedom.

Behandlingen av olaga förföljelse i straffprocessuellt förfarande kommer att ta längre tid i anspråk än besöksförbudsärenden som behandlas i brådskande ordning. Följden väntas bli att det samtidigt som brottsanmälan om olaga förföljelse görs till polisen görs också en ansökan till tingsrätten om meddelande av besöksförbud. Propositionen kan också leda till en viss ökning av antalet besöksförbud. Om ärendena kan behandlas i ett sammanhang kommer domstolarna eventuellt att belastas i mindre utsträckning än enbart av handläggningen av besöksförbudsärenden, eftersom handläggningen av förföljelseärenden leds av en åklagare och sålunda belastar

domstolarna mindre än besöksförbudsärenden, där parterna ofta uppträder utan biträde. En omständighet som eventuellt minskar det praktiska arbetet är också att ett åtal för olaga förföljelse innebär att åtal för olika gärningar kan utföras och gärningarna sålunda också kan dömas som en enda olaga förföljelse.

Om förslaget förverkligas leder detta till att kostnaderna ökar, eftersom flera gärningar kommer att behandlas i straffprocessuellt förfarande. Enligt en försiktig bedömning blir det fråga om en ökning på sammanlagt ca 200 nya brottmål. Siffran är låg om man t.ex. beaktar att sammanlagt 69 620 personer år 2009 åtalades som misstänkta för brott. Undersökningskostnaderna för ett brott som kommit till polisens kännedom var år 2011 i genomsnitt cirka 331 euro, men de resurser som användes för undersökningen varierade beroende på vilken brottstyp det var fråga om. Enhetskostnaderna för en straffprocess ökar stegvis. Statens kostnader för en åtalsprövning är i genomsnitt 274 euro, åklagarens deltagande i rättegången kostar 179 euro, tingsrättens muntliga förhandling per avgjort brottmål ca 760 euro och hovrättens avgörande 3 500 euro (Rättspolitiska forskningsinstitutet, Rikollisuustilanne 2010, s. 403). I kostnadsberäkningarna måste beaktas också det straffrättsliga systemets självregleringsmekanismer: en del av målen avvisas av en eller annan orsak utan prövning. Dessa svårförutsebara mekanismer kan eventuellt sänka kostnaderna för reformen.

Den föreslagna lagstiftningen syftar å andra sidan till att minska en typ av klandervärt uppträdande som åsamkar samhället kostnader. Det är möjligt att reformen inte kommer att öka statens kostnader då man ser på saken ur totalekonomisk synvinkel och på lång sikt. Om propositionen enligt dess syfte åtminstone delvis förebygger och minskar olaga förföljelse genom att förhindra att sådana gärningar fortsätter och upprepas, bör detta i ett senare skede visa sig i form av ett mindre antal mål som kommer in till myndigheterna för behandling. Detta skulle i framtiden leda till direkta och indirekta totalekonomiska kostnadsbesparingar.

5 Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte 30.9.2011 en arbetsgrupp med uppgift att bedöma behoven att se över lagstiftningen om yttrandefrihetsbrott utifrån Europadomstolens rättspraxis. Arbetsgruppen skulle dessutom utreda vilken typ av störningar och ofog som med modern kommunikationsteknik kan riktas mot integriteten och om det finns anledning att se över lagstiftningen till denna del. Dessutom skulle arbetsgruppen utreda om den kriminaliseringskyldighet som följer av artikel 34 i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (CETS 210) förutsätter ändringar i lagstiftningen och om det finns nationella grunder för sådana ändringar. Arbetsgruppen skulle i sitt arbete beakta principerna för totalrevideringen av strafflagen. Vidare skulle den vid behov utarbeta förslag till ändring av lagstiftningen i form av en regeringsproposition.

Arbetsgruppens mandatperiod var 30.9.2011—16.4.2012. Arbetsgruppen sammanträdde åtta gånger. Arbetsgruppen bestod av representanter för justitieministeriet, Finlands Advokatförbund, inrikesministeriet, åklagarväsendet, domstolsväsendet och Helsingfors universitet. Arbetsgruppen hörde under arbetets gång ett stort antal sakkunniga. Justitieministeriet sände arbetsgruppens förslag på remiss till 54 myndigheter, organisationer och sakkunniga. Ministeriet fick in 37 utlåtanden. Dessa var huvudsakligen positiva i fråga om arbetsgruppens förslag till kriminalisering av olaga förföljelse och brott mot kommunikationsfrid samt till revidering av bestämmelserna om yttrandefrihetsbrott. Att ändra lagstiftningen så att den bättre motsvarade Europadomstolens riktlinjer ansågs vara ett steg i rätt riktning och behövligt. Arbetsgruppens förslag till kriminalisering av olaga förföljelse kritiserades i vissa utlåtanden för att vara alltför återhållsamt, men också motsatta åsikter om saken framfördes. Enligt arbetsgruppens förslag skulle en gärning lyda under allmänt åtal om den begicks med ett livsfarligt redskap eller om ett synnerligen viktigt allmänt intresse krävde att åtal väcktes. I synnerhet vissa organisationer ansåg att olaga förföljelse i alla situationer bör vara ett

brott som lyder under allmänt åtal. Propositionen har under den fortsatta beredningen ändrats så att olaga förföljelse föreslås vara ett brott som lyder under allmänt åtal. Denna modell grundar sig på att olaga förföljelse kan vara ett synnerligen allvarligt brott då man ser till konsekvenserna.

Förslaget till ändring av bestämmelserna om spridande av information som kränker privatlivet och om ärekränkning kritiserades

närmast av företrädarna för kommunikationsbranschen. De ansåg att förslaget inte i tillräcklig utsträckning beaktar Europadomstolens rättspraxis. Man motsatte sig framför allt den i motiveringen föreslagna gränsdragningen i fråga om straffbarheten för publicering av en brottsdömd persons namn. I dessa avseenden har remissresponsen beaktats i så stor utsträckning som möjligt genom att man har utvecklat motiveringen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1.1 Strafflagen****17 kap. Om brott mot allmän ordning**

13 §. Ofog. Det föreslås att till strafflagens 24 kap. fogas en ny 1 a § om brott mot kommunikationsfrid som gäller meddelanden samt telefonsamtal i syfte att störa. Enligt förslaget ska strafflagens 17 kap. 13 § 2 punkten om ofog kompletteras på motsvarande sätt med skickande av meddelanden. I paragrafens 1 och 2 punkt föreslås tillägg som innebär att störningen ska vara betydande.

Enligt den föreslagna 2 punkten i strafflagens 17 kap. 13 § gör sig den skyldig till ofog som orsakar betydande störning genom att skicka meddelanden eller ringa samtal till ämbetsverk, kontor, affärer eller andra liknande platser.

Den föreslagna bestämmelsen om brott mot kommunikationsfrid innebär att det anses vara fråga om kommunikation i störningssyfte oberoende om den utsatta personen befinner sig på en hemfridskyddad plats eller inte. Då det i bestämmelsen om hemfridsbrott inte längre nämns störning genom att ringa telefonsamtal eller skicka meddelanden till en mobiltelefon, kommer straffbarheten av denna typ av störning som riktar sig mot privatpersoner i fortsättningen att förverkligas genom de föreslagna rekvisiten för brott mot kommunikationsfrid. Enligt rekvisiten för brott mot kommunikationsfrid ska meddelanden eller telefonpåringningar i störningssyfte vara ägnade att orsaka "betydande" störning eller olägenhet. I strafflagens 17 kap. 13 § 1 och 2 punkten om ofog föreslås motsvarande ändring, dvs. att den störning som nämns i rekvisiten i fortsättningen ska vara betydande.

Med meddelanden avses i strafflagens 17 kap. 13 § 2 punkten detsamma som i den föreslagna bestämmelsen om brott mot kommunikationsfrid. I motiveringen till den bestämmelsen redogörs för rekvisitens innehåll. Samma kommunikationsmedel kommer i

fråga också i detta fall. Ofog kan fortfarande begås också genom att ringa samtal. Med ämbetsverk, kontor, affärer och andra liknande platser avses detsamma som i den gällande bestämmelsen.

En förutsättning för straffbarhet är att det är fråga om flera meddelanden eller samtal och att de orsakar betydande störning. Med olika typer av kommunikationsteknik kan orsakas störningar av varierande slag. Avsikten är inte att kriminalisera obetydliga störningar. Störningar som orsakas genom andra meddelanden än telefonsamtal ska vara av samma klass som förutsätts för att störande samtal ska vara straffbara som ofog. Vid tillämpningen av bestämmelsen är det skäl att observera att myndigheterna är skyldiga att ta emot meddelanden och ofta också att svara på dem samt att ta emot telefonsamtal och betjäna kunder också per telefon. För att det ska vara straffbart att orsaka störningar genom att sända meddelanden eller ringa samtal måste uppsåtet vara att störa. Vid bedömningen tillämpas de allmänna kriterierna för uppsåt.

Straffet för ofog föreslås fortfarande vara böter.

24 kap. Om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning

1 §. Hemfridsbrott. Det föreslås att paragrafens 3 punkt upphävs. Enligt punkten döms den för hemfridsbrott som obehörigen stör någons hemfrid genom att ringa telefonsamtal eller skicka meddelanden till mobiltelefon. Denna punkt kan upphävas på grund av att de nämnda gärningsformerna överförs till kapitlets nya 1 a § om brott mot kommunikationsfrid. Den nya bestämmelsens straffskala föreslås vara densamma som för hemfridsbrott, men dessa gärningar kan inte längre leda till tillämpning av bestämmelsen om den grova gärningsformen, eftersom det inte föreslås någon bestämmelse om en grov form av brott mot kommunikationsfrid. Denna ändring får emellertid inte någon större betydelse eftersom det vid grovt hemfridsbrott i

allmänhet är fråga om någon annan typ av störning än telefonsamtal eller meddelanden till mobiltelefon.

1 a §. *Brott mot kommunikationsfrid.* Det föreslås att strafflagens 24 kap. kompletteras med en ny 1 a § om brott mot kommunikationsfrid. Den gör sig skyldig till brott mot kommunikationsfrid som i syfte att störa skickar meddelanden eller ringer till någon upprepade gånger så att gärningen är ägnad att orsaka denne betydande störning eller olägenhet.

Syftet med bestämmelsen är att skydda personer mot störande telefonsamtal och mot annan osaklig, pinsam eller oönskad kommunikation. Människor har rätt att få vara i fred för störande obehörig kommunikation som kränker deras integritet. I detta sammanhang kan användas benämningen kommunikationsfrid. Bestämmelsen om kommunikationsfrid betonar skyddet för integriteten och privatlivet.

Straffbestämmelsen täcker för det första förfarande som nämns i den gällande strafflagens 24 kap. 1 § 3 punkten, dvs. störande av någons hemfrid genom att ringa telefonsamtal eller skicka meddelanden till mobiltelefon. Området för straffbart förfarande utvidgas emellertid på två sätt. För det första är en förutsättning för att obehöriga telefonsamtal eller meddelanden ska vara straffbara inte längre att förfarandet kränker hemfriden. Denna förutsättning innebär i den gällande lagen att endast störande samtal och meddelanden som mottagits inom hemfridsfären är straffbara. Enligt den föreslagna bestämmelsen behöver störningen inte ske på en hemfridsskyddad plats utan den kan ske också någon annanstans. För det andra är det enligt den föreslagna bestämmelsen straffbart att skicka meddelanden också med annan kommunikationsteknik än mobiltelefon. Denna ändring innebär att utgångspunkten för sändande av meddelanden är neutralitet i fråga om kommunikationstekniken. Det är inte motiverat att göra skillnad mellan mobiltelefon och annan kommunikationsteknik.

I rekvisiten för brott mot kommunikationsfrid ingår störningssyfte, gärningsrekvisit, dvs. upprepade meddelanden eller samtal samt rekvisit som innebär abstrakt fara, vilket innebär att gärningen ska vara ägnad att

orsaka betydande störning eller olägenhet för den utsatta personen.

Förfarandet ska vara obehörigt, vilket innebär att sakliga och motiverade kontakter inte uppfyller förutsättningarna för straffansvar. Kravet att förfarandet ska vara obehörigt nämns inte uttryckligen i straffbestämmelsen eftersom det i rekvisiten ingående störningssyftet uttrycker detta krav. Att en person kontaktas i störningssyfte förekommer framför allt vid skilsmässor och när samboförhållanden upphör. Till skilsmässor ansluter sig å andra sidan också omständigheter som förutsätter att parterna kontaktar varandra, t.ex. när det gäller flyttning från det gemensamma hemmet, delning och avvittring av gemensam lös egendom samt vårdnaden om barn, boende, underhåll och umgängesrätt. Det kan därför vara svårt att bedöma om det finns en motiverad anledning eller om avsikten med ett meddelande endast är att orsaka betydande störning eller olägenhet för mottagaren. Trots att det ibland kan vara svårt att på basis av saksammanhanget bedöma om avsikten är att störa, kan bedömningen göras utifrån kontaktens innehåll och intensitet. Det kan finnas situationer där mottagaren gör den tolkningen att ett meddelande sänts i störningssyfte trots att avsändaren hade en grundad anledning att sända meddelandet. På motsvarande sätt kan avsändaren också formulera meddelandet så att det förfaller finnas en grundad anledning för det, trots att avsändarens avsikt i själva verket är att åsamka mottagaren störning eller olägenhet.

Enligt 2 § 1 punkten i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004) avses med ”meddelande” samtal, elektronisk post, textmeddelande, talmeddelande och annat motsvarande meddelande som i ett kommunikationsnät förmedlas mellan parterna eller till en mottagarkrets som inte är utvald på förhand. I den föreslagna strafflagsbestämmelsen avses med ett meddelande i princip samma sak som i den nämnda definitionsbestämmelsen. Enligt förarbetena till lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (RP 125/2003 rd, s. 48) är de mest typiska slagen av kommunikation mellan parterna samtal och elektronisk post samt text-, bild- och talmeddelanden. Dessa är de typsituatio-

ner som avses också i den föreslagna strafflagsbestämmelsen. Tjänster i sociala media, diskussioner i realtid, nätspel och privata meddelanden kan jämföras med e-post och är också de sådana meddelanden som avses i bestämmelsen. Störningar genom användning av nätverkstjänster kan orsaka samma slags ångest och skräck som annan sådan kommunikation som avses i bestämmelsen och kan förhindra användningen av hela tjänsten.

Meddelanden kan sändas med olika typer av modern kommunikationsteknik. Det kan sålunda vara fråga om meddelanden som sänts t.ex. med mobiltelefon eller e-post. Ett meddelande kan innehålla ett verbalt budskap men också bilder och ljud. Ett meddelande kan också vara tomt. Samtal kan ringas med en traditionell trådtypefon eller liknande anordning eller med en mobiltelefon. Också en dator kan användas för att ringa samtal. Det kan vara fråga om störande samtal då uppringaren talar eller vill tala med en annan person men också t.ex. då uppringaren inte säger ett ord utan endast ringer upp utan att ens vänta på svar.

Ett enskilt meddelande eller samtal uppfyller inte rekvisiten för brott mot kommunikationsfrid. Rekvisiten förutsätter upprepade meddelanden eller samtal. I detta avseende kan dock inte nämnas några exakta siffror. Området för straffbarhet bestäms närmare med tillhjälp av rekvisiten för förfarandets störande karaktär och störningssyfte.

En förutsättning för straffbarhet är att meddelandena eller samtalen är ägnade att utsätta offret betydande störning eller olägenhet. Det är här fråga om rekvisiten för abstrakt fara. Det är sålunda inte någon central betydelse vilken typ av störning eller olägenhet gärningen orsakade utan det är i stället av betydelse om meddelandena eller uppringningarna betraktade som en helhet i typfallet orsakar betydande störning eller olägenhet. Vid denna bedömning ska beaktas antalet meddelanden eller uppringningar och tidpunkten för dessa, kommunikationsmedlets art och placering och likaså innehållet i budskapen. Olika typer av kommunikationsmedel används delvis på olika sätt och kan sålunda orsaka olika typer av störningar eller olägenheter. Exempelvis med e-post kan i allmänhet orsakas relativt små yttre olägenheter jämfört

med sådana störningar som t.ex. telefonsamtal orsakar. Tröskeln bör sålunda vara rätt hög när det gäller uppfyllelse av rekvisiten genom att sända e-post. En omständighet som ytterligare begränsar ansvaret är kravet att förfarandet ska ske i störningssyfte. Placeringen av ett kommunikationsmedel kan ha betydelse t.ex. i den bemärkelsen att eventuellt också andra personer, exempelvis barn, kan bli utsatta för störande meddelanden. Det är fråga om en likartad helhetsprövning som enligt den gällande lagen ska göras i fråga om störande telefonsamtal.

Brott mot kommunikationsfrid förutsätter uppsåt. Innebörden av uppsåtet bestäms enligt de allmänna principer som gäller i detta avseende. En förutsättning för straffbarhet är emellertid också att det finns ett störningssyfte, vilket ofta kan konstateras utifrån meddelandenas eller samtals innehåll och frekvens. Det har naturligtvis betydelse att mottagaren uppger att meddelandena eller samtalen är oönskade, men avsaknaden av en sådan reaktion betyder inte att ett störningssyfte annars skulle saknas. Syftet med att sända reklammeddelanden som är riktade till så många som möjligt är inte i första hand att störa.

Straffet för brott mot kommunikationsfrid föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader. Straffskalan är sålunda densamma som för hemfridsbrott, dvs. det brott som störande telefonsamtal och meddelanden ingår i enligt den gällande lagen.

Ett förfarande som uppfyller rekvisiten för brott mot kommunikationsfrid kan i vissa fall också uppfylla rekvisiten för något annat brott. Ett förfarande kan i ett enskilt fall uppfylla också rekvisiten t.ex. för störande av post- och teletrafik eller systemstörning. När det är fråga om meddelanden som kränker mottagarens ära eller innehåller hot, kan de i fråga om innehållet bedömas utifrån bestämmelserna om ärekränkning eller olaga hot. Då ska de allmänna principerna om lagkonkurrens tillämpas.

8 §. Spridande av information som kränker privatlivet. De ändringar som föreslås i bestämmelserna om spridande av information som kränker privatlivet innebär å ena sidan att till paragrafen fogas ett nytt 3 mom. som begränsar tillämpningsområdet för rekvisiten.

Å andra sidan ändras straffskalan så att straffhotet blir böter, samtidigt som det föreslogs en ny bestämmelse om en grov gärningsform.

Yttrandefrihetsbrotten ska till sitt innehåll vara anpassade till de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Av denna anledning bör lagtillämparna beakta också Europadomstolens rättspraxis. I den bedöms frågan om huruvida ingrepp i yttrandefriheten har varit nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, dvs. om det funnits ett vägande socialt behov av ingreppet, om ingreppet har stått i proportion till ett eftersträvat legitimt syfte och om tillräckliga motiveringar för ingreppet har anförts.

Rätten till skydd för privatlivet ska förverkligas genom att den ges en innebörd som inte inskränker massmediernas centrala samhälls- liggande uppdrag och inte heller annat framförande av information som från yttrandefrihetens synpunkt kan anses vara försvarbart i ett demokratiskt samhälle och i en rättsstat.

1 mom. För att en gärning ska vara straffbar måste den information som sprids gälla den persons privatliv som kränkningen avser. Begreppet privatliv används i samma betydelse som i den gällande regleringen. Det är inte någon enkel sak att definiera begreppet privatliv och i svåra tolkningssituationer är det skäl att beakta också definitionen av information som gäller privatliv i lagstiftningen om personuppgifter och myndighetsoffentlighet samt i speciallagar. Kärnan i begreppet innebär att individen ska ha en viss fredad sfär inom vilken individen, om han eller hon så önskar, har rätt att hålla information för sig själv. Till privatlivet hör främst känsliga uppgifter om en persons familjeliv, fritid, hälsa och människorelationer. Ju större betydelse en fråga har också för andra än personen själv, desto sannolikare är det att frågan inte omfattas av skyddet för privatlivet. Skyddet för privatlivet omfattar sådant som inte berör andra än vederbörande själv och som människor i allmänhet inte vill att ska komma till utomståendes kännedom. Exempelvis en persons förfarande i en offentlig tjänst eller i ett offentligt uppdrag omfattas inte av integritetsskyddet. Detsamma gäller arbetsuppgifter som på grund av deras karaktär utförs i offentligheten.

Av de uppgifter som omfattas av integritetsskyddet ligger en del närmare och en annan del längre från integritetsskyddets kärna, som i första hand omfattar information om t.ex. människorelationer, sexualliv och hälsotillstånd. Uppgifter som hör till samma livs- område kan å andra sidan vara känsliga i olika hög grad. Som exempel kan nämnas att en uppgift om att en person lider av flunsa inte är på långt när lika känslig som en uppgift om att en person lider av en könssjukdom. Frågan om huruvida uppgifter om en persons egendom omfattas av skyddet för ägarens privatliv måste bedömas från fall till fall.

Endast fysiska personer har ett privatliv i den bemärkelse som avses i bestämmelsen. Att sprida information om en juridisk person är inte straffbart enligt denna bestämmelse. Det är en annan sak att spridande av information om en juridisk person i vissa fall kan vara liktydigt med att sprida information om fysiska personer som har ett samband med den juridiska personen. Bestämmelsen skyddar endast levande personer.

Omfattningen av integritetsskyddet är också beroende av vederbörandes ställning. I den juridiska diskussionen om integritetsskyddet gör man ofta skillnad mellan makthavare, offentliga personer och vanligt folk. Makthavarnas integritetsskydd är snävast eftersom man i ett demokratiskt samhälle har rätt att få information framför allt om dem. Vanliga medborgare åtnjuter det mest omfattande integritetsskyddet.

En egen kategori är sådana offentliga personer som syns mera i offentligheten än vanliga medborgare och eventuellt drar nytta av detta i sin verksamhet. Vid tolkningen av bestämmelsen måste det beaktas hur mycket en person själv har berättat om sitt privatliv i offentligheten. Det kan sålunda vara berättigt att utan en persons tillstånd berätta sådana saker om dennes privatliv som i fråga om sin känslighet är av samma typ som vad personen i fråga själv har avslöjat. Man kan också göra en finare indelning, och vid en juridisk bedömning beaktas personens ställning och verksamhet konkret. Makthavarnas ställning har beaktats i synnerhet i 2 mom. trots att det också med stöd av föreslagna 3 mom. kan vara tillåtet att framföra uppgifter också om deras privatliv.

En särskild fråga utgör regleringen av framförande av information om offentliga personers privatliv. En person kan vara offentlig i egenskap av politiker eller annars som makthavare, vilket innebär att den föreslagna paragrafens 2 mom. kan tillämpas på personen i fråga. Annars kan en person vara offentlig t.ex. på grund av sitt deltagande i kulturlivet, i egenskap av idrottsman eller på grund av någon särskild gärning eller händelse. Vissa förhåller sig positivt till sin offentlighet medan andra förhåller sig mera negativt. På spridande av information om offentliga personer ska utöver 1 mom. dessutom tillämpas det nya 3 mom. som föreslås, i fråga om makthavare också 2 mom. En tolkning av rekvisiten i dessa moment kan resultera i att det är tillåtet att sprida information om en viss person. Rekvisitet "obehörigen" i 1 mom. anger att information får spridas om en person med dennes samtycke. Också på grund av någon annan omständighet som utesluter att spridandet sker obehörigen kan det vara tillåtet att sprida information om en person. Om ett delområde av en persons privatliv redan är offentligt är ytterligare oväsentlig information om detta delområde i allmänhet inte ägnad att åsamka personen skada, lidande eller missaktning på det sätt som avses i 1 mom. Också med stöd av begränsningsbestämmelsen i 3 mom. kan det vara tillåtet att sprida information om en person.

En problematisk kategori när det gäller integritetsskyddet gäller vanliga människors uppträdande i strid med officiella normer, dvs. uppträdande som om det avslöjas kan få officiella konsekvenser. Till denna kategori kan dels höra exempelvis ett större bostadsbedrägeriärende som massmedierna vid behov bör få avslöja. Det kan också vara fråga om ett alldeles litet brott som inte har någon speciell allmän betydelse men som, om det behandlas i medierna, kan få besvärliga konsekvenser för vederbörande. Redan dessa exempel visar att alla fall som hör till denna kategori inte kan avgöras på samma sätt. Om ett visst brott är av en sådan art att det inte kan anses ha någon samhällelig betydelse omfattas information om brottet av skyddet för gärningsmannens privatliv. I andra fall ställer skyddet för privatlivet inga hinder för ett offentliggörande. Också i detta samman-

hang ska avgörandet fattas dels med hänsyn till gärningens art och gärningsmannen, dels med hänsyn till sambandet mellan gärningen och gärningsmannens samhälleliga roll. Frågan om en gärningsmans eller misstänkts namn ska offentliggöras förutsätter alltid prövning i det enskilda fallet. Utöver straffets stränghet ska då vägas in bl.a. gärningsmannens ställning, förhållanden, gärningens betydelse på massmediets spridningsområde samt gärningens förhållande till politisk eller samhällelig verksamhet eller till något annat tema som är av allmänt intresse. När det är fråga om ett avvikande beteende är det viktigt att göra noggrann skillnad mellan vad som endast väcker nyfikenhet och vad som är av betydelse från allmän synpunkt.

Europadomstolen har i sina avgöranden om nyhetsförmedling understrukt betydelsen av oskyldighetspresumtionen. Att en person gjort sig skyldig till ett brott betyder dessutom inte att det är fritt fram att i övrigt sprida sådana uppgifter om gärningsmannens privatliv som måste anses vara känsliga.

Enligt bestämmelsen skyddas privatlivet framför allt för information som i och för sig är sanningsenlig. Som spridande av information som kränker privatlivet ska enligt den föreslagna bestämmelsen anses att framföra en uppgift men också en antydan eller en bild som gäller någons privatliv. Med en uppgift avses sanningsenlig information om fakta. En kränkning kan vara också indirekt och fullbordas genom en antydan. En antydan kan kränka någons privatliv lika mycket eller t.o.m. mera än en uttrycklig uppgift. En antydan kännetecknas av att den låter förstå att viss information existerar, trots att antydan inte i sig innehåller denna information. För att uppfylla rekvisiten ska antydan vara sådan att mottagaren får en viss uppfattning om en omständighet som hör till privatlivet.

Information om någons privatliv kan framföras också med en bild. En bild kan i många fall innebära ett djupare ingrepp i privatlivet än skriven text. Det uttryckliga omnämnandet av bild anger tydligt att spridande av bilder som tagits i samband med sådan olovlig observation som avses i 24 kap. 6 § på det sätt som avses i lagrummet också är straffbart, om bilden innehåller information som rör privatlivet.

Det föreslås vara straffbart att framföra uppgifter om någons privatliv på det sätt som beskrivs i rekvisiten. Trots att det i brottsbenämningen talas om spridande av information föreslås det att verbet "framför" fortfarande ska användas också i 9 § som gäller ärekränkning. Det är sålunda konsekvent att använda samma verb också i 8 §. Framförandet kan enligt momentets 1 punkt ske genom ett massmedium och enligt 2 punkten genom att på något annat sätt göra tillgängligt för ett stort antal människor. Som massmedier har av tradition betraktats tidningar, radio och television. Det är inte nödvändigt att göra en noggrann avgränsning av begreppet massmedium eftersom bestämmelsen kan tillämpas också då den kränkande informationen på något annat sätt har gjorts tillgänglig för ett stort antal människor. Exempelvis att framföra en uppgift om någons privatliv vid en tillställning inför en publik på tusentals personer kan anses vara sådant framförande som avses i lagrummet. För att gärningen ska vara straffbar räcker det visserligen att uppgiften eller antydan har gjorts tillgänglig för ett stort antal människor. Den tekniska utvecklingen har skapat och kommer också i framtiden att skapa helt nya metoder att nå ut med meddelanden till ett stort antal människor. Över datanät är det möjligt att förmedla information till ett okänt antal personer. Av punkt 2 framgår att den kommunikation som används för att framföra en uppgift inte i sig är väsentlig för tolkningen av bestämmelsen. Det är av en central betydelse hur stor den grupp är som informationen når ut till. Uttrycket förtydligar också den omständigheten att det för att gärningen ska fullbordas inte förutsätts att informationen uppfattas. Det räcker sålunda att en uppgift som gäller någons privatliv har gjorts tillgänglig för ett stort antal människor t.ex. över ett datanät.

En förutsättning för att gärningen ska vara straffbar är att den är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning. Däremot förutsätter straffbarheten inte orsakande av konkret skada, lidande eller missaktning. Möjligheten att spridandet av en uppgift eller antydan orsakar skada, lidande eller missaktning ska bedömas utifrån uppgiftens eller antydans karaktär. Avsikten med uttrycket "är

ägnad" är att ur tillämpningsområdet utesluta sådana gärningar som visserligen har orsakat faktiskt lidande för den kränkte, men endast av den anledningen att denne har reagerat på ett överraskande sätt. Å andra sidan är det inte heller skäl att utsträcka straffbarheten till obetydliga integritetskränkningar. En gärning som avses i lagrummet ska vara sådan att den på ett allmänt plan kan tänkas orsaka lidande för många människor av den typ som den riktar mot. Lidandet ska vara en typisk konsekvens av gärningen. Den missaktning som gärningen orsakar ska bedömas på motsvarande sätt. Man kan i en viss utsträckning beakta särdrag hos grupper vilkas respekt är av betydelse för den kränkte. Om en sådan grupp emellertid är relativt liten och dess värderingar avsevärt skiljer sig från allmänt godtagna värderingar kan missaktning till följd av ett förfarande som strider mot dessa värderingar inte vara typisk på det sätt som avses i lagrummet.

Hur kränkande en antydan är jämfört med en uppgift kan variera. Ibland kan en antydan orsaka mindre lidande än en uppgift. Detta är fallet t.ex. då antydan är diffus, svårbegriplig eller osannolik. I vissa fall kan en antydan däremot skapa en negativare uppfattning om ett sakförhållande än sanningen skulle göra. Om en antydan ger felaktiga associationer kan det också vara fråga om ärekränkning enligt 9 §.

En skada som avses i lagrummet kan vara av ekonomisk natur, t.ex. i form av förlorade inkomster, men den kan också vara immateriell. Skadan kan bestå i förlust av ett respekterat förtroendeuppdrag eller skada på viktiga människorelationer. Missaktning kan karakteriseras som en immateriell skada som kan inverka negativt på en persons sociala umgänge eller på respekten för personen.

För att en gärning ska vara straffbar som spridande av information som kränker privatlivet ska den vara obehörig. En gärning är inte obehörig om den som framfört en uppgift haft rätt eller enligt rättsordningens normer rentav skyldighet att göra detta. Det kan också vara fråga om tjänsteplikt. En person kan ha rätt eller vara skyldig att framföra uppgifter om en annan persons privatliv t.ex. om han eller hon är part eller blir hörd eller vittnar i en rättegång. Också personer som

hörs i samband med andra myndighetsförfaranden kan ha motsvarande skyldighet. Personer som sköter vissa uppgifter kan vara skyldiga och andra personer kan vara berättigade att t.ex. göra anmälan enligt barnskyddslagen för utredning av om det finns behov för barnskyddsåtgärder. Den som skriver ett arbetsintyg eller något annat lagstadgat intyg eller en motsvarande bedömning kan bli tvungen att föra fram uppgifter om någons privatliv. En tjänsteman kan ha rätt eller skyldighet att framföra också uppgifter om någons privatliv eller yttra sig om det. Att på begäran av en enskild person informera denne innebär i allmänhet inte ännu i det skedet att rekvisiten uppfylls eftersom de förutsätter att informationen görs tillgänglig för ett stort antal människor. Informationen kan å andra sidan spridas vidare av den person som fått den. Rättsordningen innehåller emellertid också normer som berättigar eller ålägger offentliggörande av uppgifter som gäller någons privatliv. Myndigheter och t.o.m. enskilda kan vara skyldiga att lämna ut uppgifter också om någons privatliv. I 25 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) föreskrivs om domstolens skyldighet att utarbeta en offentlig redogörelse för ett sekretessbelagt avgörande om saken är samhällseligt betydelsefull eller har väckt stort allmänt intresse. Om man sammanställer redogörelsen med domslutet får man veta vem det är fråga om. Det finns också andra bestämmelser i rättsordningen som berättigar eller rentav förpliktar till avslöjande av uppgifter om någons privatliv. På denna grund är det rätt att framföra endast sådan information som respektive berättigande eller förpliktande norm gäller.

Det kan inte anses vara fråga om obehörigt framförande av uppgifter då vederbörande har gett sitt samtycke till att informationen sprids. Samtycket kan vara uttryckligt eller konkludent. Också på den sistnämnda grunden har det ansetts tillåtet att i massmedier berätta t.ex. om artisters och andra i offentligheten förekommande personers angelägenheter. Det är emellertid problematiskt att utgå från ett konkludent samtycke då det är fråga om ett rättsligt intresse som åtnjuter skydd som en grundläggande rättighet. Utan att det finns ett uttryckligt tillstånd kan man i

allmänhet inte utgå ifrån att en person samtyckt till att det offentliggörs uppgifter om dennes privatliv, åtminstone inte djupgående uppgifter. Ett samtycke kan alltid återtas. En person kan samtycka till offentliggörande av uppgifter endast för egen del. Om också någon annan än den som gett samtycke skulle bli kränkt av att en uppgift framförs är det för den andra personens vidkommande fråga om spridande av information som kränker privatlivet, om inte spridandet trots allt varit tillåtet på någon annan grund, t.ex. med stöd av 2 eller 3 mom.

Till den del som en person har offentliggjort uppgifter om sitt privatliv är det inte obehörigt att nära i tiden upprepa uppgifterna t.ex. i ett annat massmedium. Däremot ger t.ex. den omständigheten att en handling är offentlig inte automatiskt rätt att citera sådana uppgifter om privatliv som ingår i handlingen, trots att offentliga handlingar i regel också får publiceras.

Material som publiceras på det sätt som avses i 8 § kan ha skaffats t.ex. genom olovlig avlyssning enligt 5 §. I sådana fall ska straff utdömas för båda brotten.

2 mom. I paragrafens 2 mom. föreslås inga ändringar. Enligt momentet ska som spridande av information som kränker privatliv inte anses framförande av en uppgift, antydning eller bild som gäller en sådan persons privatliv som verkar inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller i ett offentligt uppdrag eller i något annat med dessa jämförbart uppdrag, om uppgiften, antydning eller bilden kan påverka bedömningen av personens förfarande i detta uppdrag och framförandet behövs för behandlingen av någon samhällseligt betydelsefull sak.

Skyddet för privatlivet får inte inskränka medborgarnas rätt att få information om samhällseligt betydelsefulla ärenden. Ju större och mera djupgående samhällseliga verkningar en omständighet har, desto mera berättigat är kravet att få offentliggöra och ta emot information om den. Politisk och ekonomisk maktutövning är särskilt betydelsefull från samhällselig synpunkt. Hur offentliga tjänster eller uppdrag sköts har ofta också en särskild betydelse. Politiska och ekonomiska beslut påverkar ofta människors dagliga liv och kan också annars ha en principiell betydelse. Det-

ta är motiveringen till att sådana personers privatliv som är verksamma i politiken, näringslivet eller i en offentlig tjänst eller uppgift inte skyddas i samma utsträckning som andra personers privatliv.

Utöver personer som är verksamma i uppdrag som uttryckligen nämnts i lagrummet nämns också personer som är verksamma i jämförbara uppdrag. Det har visat sig svårt att ge rekvisiten en exaktare utformning men utan detta tillägg skulle bestämmelsen vara alltför snäv. Utanför dess tillämpningsområde skulle falla t.ex. organisationer som utövar offentlig makt, t.ex. arbetsmarknadsorganisationer och andra intresseorganisationer. Det har inte förekommit några särskilda problem vid tillämpningen och tolkningen av rekvisiten. Sådana uppdrag som avses i bestämmelsen måste kunna jämföras med verksamhet inom politiken eller i näringslivet eller i en offentlig tjänst eller befattning. En förutsättning är att uppdragen är likartade i något avseende som är relevant för lagrummets syften. Vid bedömningen är det skäl att beakta framför allt uppdragets samhälleliga betydelse t.ex. med tanke på maktutövning.

Det är sålunda tillåtet att offentliggöra uppgifter om sådana personers privatliv som är verksamma i uppdrag som avses ovan. En uppgift om en persons privatliv måste enligt lagrummet emellertid kunna påverka bedömningen av personens verksamhet i det nämnda uppdraget och dessutom vara behövlig för behandlingen av någon samhälleligt betydelsefull sak. Båda tilläggskraven begränsar vilka och hurdana uppgifter som får framföras om en sådan persons privatliv som sköter uppdraget. Befattningsbeskrivningarna för många personer som sköter tjänster och offentliga uppdrag är sådana att de inte över huvud taget innefattar maktutövning eller har en sådan samhällelig betydelse som skulle motivera framförande av uppgifter om privatliv. Ställningen och uppgifternas art har också betydelse för i vilken utsträckning det enligt momentet kan vara tillåtet att framföra uppgifter om en sådan persons privatliv och vilken typ av uppgifter det då är fråga om. Skyddet för privatlivet är snävast när det är fråga om personer som sköter viktiga politiska uppdrag och utövar samhällelig makt. Det

finns dock gränser för vilka uppgifter som får framföras om en persons privatliv.

Enligt 8 § 2 mom. är det tillåtet att framföra endast information som gäller personen själv. Även om det vore tillåtet att berätta om en politikers privatliv gäller detta inte politikerns släktingar, bekanta eller andra utomstående, om det inte också för deras vidkommande finns någon sådan grund som avses i 2 mom. eller någon annan grund som gör det tillåtet.

Begränsningsbestämmelsen kan tillämpas på en uppgift, antydan eller bild som gäller någons privatliv. Det skulle kunna anses, att tillämpningen av begränsningsbestämmelsen inte bör utsträckas till framförande av en antydan eftersom det inte finns något behov att skydda sådan offentlig behandling av någons privatliv som sker under diffusa former. En strykning av ordet antydan i bestämmelsen skulle emellertid begränsa yttrandefriheten alltför mycket. Av denna anledning får ordet "antydning" stå kvar i momentet. Detta äventyrar inte integritetsskyddet och gör det inte heller tillåtet att sprida falska antydningar. Paragrafen gäller spridning av sanningsenliga uppgifter om privatliv. Spridning av falska uppgifter eller antydningar är straffbart som ärekränkning.

3 mom. Enligt paragrafens nya 3 mom. ska som spridande av information som kränker privatlivet inte heller anses information som lämnats för att en fråga som är av vikt från allmänt synpunkt ska kunna behandlas, om informationen med hänsyn till dess innehåll, andra personers rättigheter och övriga omständigheter inte klart överskrider vad som kan anses vara godtagbart. Avsikten med det nya momentet är framför allt att beakta Europadomstolens riktlinjer för yttrandefriheten i ett demokratiskt samhälle. Det är samtidigt skäl att uppmärksamma domstolarna på vikten att följa Europadomstolens rättspraxis.

Det är här närmast fråga om en avvägningsbestämmelse, vilket å andra sidan är exceptionellt för en reglering som gäller brottsrekvisit. Europadomstolens avgöranden har emellertid gett anledning att föreskriva om ansvarsfrihet på det sätt som föreslås i propositionen. Det exakthetskrav som följer av legalitetsprincipen ställer inga hinder för en sådan regleringsmodell, med beaktande av

att den föreslagna nya regleringen innebär en begränsning av straffbarheten. Vid tillämpningen av bestämmelsen accentueras yttrandefriheten, men vid avvägningen är det för uppnående av en rättvis balans skäl att beakta omständigheter som har relevans för avvägningen mellan yttrandefriheten och rätten till integritet samt också för andra rättigheter och intressen.

Enligt Europadomstolens praxis ska förutsättningarna för att begränsa en diskussion som är av allmänt intresse bedömas noggrant och det ska finnas uttryckliga, godtagbara grunder för begränsningen. Om ett ärende inte är föremål för allmänt intresse kan det läggas större vikt vid förverkligandet av andra rättigheter.

I den nya begränsningsklausulens ordalydelse används inte, såsom i Europakonventionen, uttrycket att yttrandefriheten får inskränkas endast om det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. De fällande domarna mot Finland har väsentligen baserats på att nödvändighetskriteriet inte uppfyllts. Trots att inskränkningarna i yttrandefriheten enligt Europadomstolens avgöranden varit baserade på lag och skyddat godtagbara intressen (andras rykte, ära och integritet) har de enligt Europadomstolen inte alltid varit nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. Det är emellertid inte nödvändigt att skriva in nödvändighetskriteriet som sådant i strafflagen, eftersom det alltid bedöms i efterhand om en inskränkning varit nödvändig. Att en inskränkning varit "nödvändig" är inte över huvud taget ett lyckat ordval i det straffrättsliga språkbruket. Snarare skulle det i likhet med strafflagens 24 kap. 9 § vara motiverat att använda ordet "godtagbart", vilket ytterligare kvalificeras genom det i bestämmelsen använda uttrycket "tydligt överskrider", som hänvisar till Europadomstolens proportionalitetsbedömning.

En förutsättning för tillämpning av begränsningsbestämmelsen är att uttrycket har använts för att en fråga som är av vikt från allmän synpunkt ska kunna behandlas. Artikeln eller bilden ska utgöra något slags kontribution till behandlingen av ett ärende som har betydelse från allmän synpunkt och inte enbart tillfredsställa nyfikenheten hos en viss läsekrets. Själva ärendet förutsätts dock inte

uttryckligen vara av samhällelig betydelse. Också andra ärenden än sådana som är av samhällelig betydelse kan vara av vikt från allmän synpunkt. Förutsättningen uppfylls alltså å andra sidan inte när det enbart är fråga om att roa en viss läsekrets. Ärendet bör vara av ett mera allmänt intresse eftersom avvägningen inte på ett avgörande sätt kan styras av faktorer som är föremål för enskilda personers subjektiva intresse.

Eftersom begränsningsbestämmelsen innebär att integritetsskyddet i någon mån inskränks till förmån för yttrandefriheten är det skäl att förutsätta att vederbörande handlar i god tro. Avsikten med att framföra informationen bör sålunda vara att den behövs för behandlingen av ett ärende som är av betydelse från allmän synpunkt.

I avsnitt 2.2. nämns exempel på diskussionsteman som i Europadomstolens praxis har ansetts vara av betydelse från allmän synpunkt. De förutsättningar som avses i begränsningsbestämmelsen uppfylls inte ens då ett uttryck som är av betydelse från allmän synpunkt framförs enbart i syfte att kränka en viss person.

När det gäller informationens innehåll ska för det första beaktas hur djupt den inkräktar på en annan persons integritet och för det andra vilken betydelse det har från allmän synpunkt att informationen framförs. Ju djupare informationen inkräktar på integriteten och ju mindre betydelse det har från allmän synpunkt att informationen framförs, desto mindre godtagbart är det att framföra informationen. Informationens betydelse från allmän synpunkt påverkas också av huruvida det är fråga om ett aktuellt ärende eller ett ärende som redan förlorat sin aktualitet. En bild kan inkräkta på integriteten i högre grad än verbala uttryck. Frågan om i vilken utsträckning ett objekt är identifierbart kan också ha betydelse för avvägningen. Det samma gäller också informationens utformning och det sätt på vilket den framförs. Utgångspunkten är den att saklig information om en omständighet som gäller en persons privatliv är mer godtagbar än information som är nedlåtande eller antydande. Avsikten är emellertid inte att exempelvis ett kåseri ska vara mindre skyddat än nyhetsförmedling när det gäller yttrandefriheten. Enligt Euro-

padomstolens praxis har pressen också rätt att överdriva och provocera i en viss utsträckning.

Det är skäl att beakta också andras rättigheter. Att framföra en uppgift om en annan persons privatliv berör naturligtvis dennes rättigheter, åtminstone rätten till privatliv. En persons ställning och verksamhet har en väsentlig betydelse för om han eller hon med fog kan räkna med att slippa offentlighet. Exempelvis politiker och makthavare bör tåla offentlighet i större utsträckning än vanliga människor. Om en person aktivt deltar i ett evenemang som är av allmänt intresse innebär detta att han eller hon eventuellt har tagit steget ut på offentlighetens arena och därmed inte med fog kan räkna med att slippa offentlighet. Det kan då vara godtagbart att offentliggöra information om vederbörande. Informationen kan ha betydelse också när det gäller andra rättigheter. Framförandet av informationen får t.ex. inte kränka en annan persons rätt att bli behandlad som oskyldig till dess att en fällande dom har avkunnats. Rättigheterna innebär också att allmänheten har rätt att få information om ärenden som har betydelse från allmän synpunkt. Massmediernas uppgift är att informera om sådana saker. Beroende på situationen kan informationen beröra också andra personers rättigheter, vilket också kan ha betydelse för avvägningen. Exempelvis när det gäller nyhetsförmedling om brott ligger det i offrets intresse att inte efter brottet utsättas för ytterligare olägenheter på grund av nyhetsförmedlingen.

Det är skäl att beakta också andra omständigheter när det gäller avvägningskriterierna, på grund av att Europadomstolens praxis i vissa avseenden inte är entydig. Det har t.ex. relevans att den som informationen avser får kommentera den och att information ges på ett sakligt sätt. Dessutom har det betydelse om och på vilket sätt ärendet redan tidigare har offentliggjorts. Det kan också ha betydelse i vilken utsträckning en person har framfört liknande uppgifter i offentligheten, tagit ställning till uppgifterna eller försökt dra nytta av offentligheten. När det gäller straffbarheten har det t.ex. betydelse att en offentliggjord uppgift härstammar från ett sekretessbelagt dokument eller register. Till denna ka-

tegori hör t.ex. uppgifter om hälsovård och socialvård samt polisens register.

En förutsättning för tillämpning av paragrafens 3 mom. är att informationen inte klart överskrider vad som kan anses vara godtagbart. Härmed avses Europadomstolens proportionalitetsbedömningar. Uttrycket "klart överskrider" är ett kriterium som avser den sista delen av rekvisiten, dvs. kravet på godtagbarhet. Detta krav kan sålunda i viss mån överskridas utan straffansvar. Godtagbarhet är ett tidsmässigt föränderligt begrepp som förutsätter att lagtillämparna följer Europadomstolens praxis. Kriterierna för godtagbarhet framgår i allmänhet av vedertagna förfaringssätt. Kraven på godtagbarhet kan dock inte direkt bindas till ställningstaganden av något inom branschen verksamt organ, exempelvis Opinionsnämnden för massmedier, trots att sådana ställningstaganden kan ge ett visst stöd. Liknande bedömningsmekanismer finns å andra sidan inte när det gäller framför allt nätdiskussioner och s.k. medborgarjournalism. En följd av att Europadomstolens praxis understryker vikten av den institutionaliserade yttrandefriheten och massmediernas samhällseliga uppdrag är att det godtagbara området är störst inom ramen för det centrala samhällseliga uppdraget, dvs. när det är fråga om yttrandefrihetens kärnområde i ett demokratiskt samhälle.

Straffet för spridande av information som kränker privatlivet föreslås vara böter. Enligt den gällande straffbestämmelsen är straffhotet böter eller fängelse i högst två år. De främsta orsakerna till ändringen är att brottet föreslås bli indelat i en grundform och en grov gärningsform, vilket innebär att motsvarande hot om fängelsestraff som i den gällande straffbestämmelsen tas in i bestämmelsen om den grova gärningsformen. För brottets grundform räcker ett hot om bötesstraff. Detta stämmer också överens med Europadomstolens riktlinjer såtillvida att fängelsestraffhotet för yttrandefrihetsbrott, i synnerhet mediebrott, stämmer överens med Europakonventionens artikel 10 endast i exceptionella situationer.

8 a §. *Grovt spridande av information som kränker privatlivet.* Grovt spridande av information som kränker privatlivet är den klandervärdare gärningsformen av det brott

som beskrivs i 8 §. Som grovt spridande av information som kränker privatlivet kan bestraffas endast en gärning som uppfyller rekvisiten för grundformen i 8 §, dvs. spridande av information som kränker privatlivet. För att det ska vara fråga om den grova gärningsformen förutsätts det dessutom att det föreligger en kvalificeringsgrund och att brottet är grovt också bedömt som en helhet.

En kvalificeringsgrund är enligt förslaget för det första att spridandet av information som kränker privatlivet orsakar stort lidande. Därmed avses framför allt lidandets intensitet. Man kunde också tala om starkt lidande. Bl.a. informationens art och likaså det sätt som den sprids på, dess omfattning och hur länge lidandet varar kan inverka på hur stort lidandet anses vara. Denna kvalificeringsgrund förutsätter att brottet har orsakat betydligt större lidande än vad som är typiskt för grundformen av brottet.

En kvalificeringsgrund är också att brottet orsakar särskilt stor skada. Med skada avses här utöver ekonomisk skada också annan sådan skada som inte kan betraktas som lidande av det slag som avses i lagrummet. Särskilt stor skada kan orsakas t.ex. en person vars arbetskarriär väsentligt försvåras eller helt stannar upp eller som går miste om viktiga utbildningsmöjligheter eller förlorar sin samhälleliga prestige. På grund av att begreppet skada är relativt omfattande är det motiverat att ställa kravet att skadan ska vara särskilt stor. Skadans storlek ska som utgångspunkt bedömas från objektiv synpunkt.

Vid bedömningen av hur grovt brottet är bedömt som en helhet ska beaktas bl.a. informationens art och innehåll, en hur stor personkrets som de facto har identifierat eller på grund av informationen har kunnat identifiera brottsoffret, hur informationen framförts samt orsaken till och syftet med att uppgiften, antydan eller bilden framförts och likaså övriga omständigheter i anslutning till brottet. Om avsikten med gärningen har varit att chikanera och skada ökar detta gärningens grovhet bedömd som en helhet. Också t.ex. den omständigheten att gärningen riktar sig mot ett barn inverkar på helhetsbedömningen trots att stort lidande, som redan nämnts som en kvalificeringsgrund, kan realiseras lättare när det gäller ett barn än när det gäller en

vuxen. Vid en helhetsbedömning av brottets grovhet kan i tillämpliga delar beaktas de synpunkter som nämns i fråga om 8 § 3 mom.

I de grövsta fallen av spridande av information som kränker privatlivet kan enligt förslaget utdömas lika stränga straff som enligt den gällande lagen.

9 §. Ärekränkning. 1 mom. I detta moment föreslås inga ändringar. I momentets två punkter ingår grundtyperna av ärekränkning. Kännetecknande för ett brott som avses i momentets 1 punkt är att det är fråga om en grundlös faktauppgift eller en grundlös antydan som det ligger nära till hands att betrakta som en faktauppgift. Påståendets sanningsenlighet kan således i princip kontrolleras efteråt. Enligt 1 punkten är det straffbart att framföra uppgifter och antydningar endast om de är falska.

Momentets 2 punkt gäller däremot huvudsakligen andra typer av kränkningar. Det kan t.ex. vara fråga om en kränkande åsikt, åtbörd eller beröring. Gemensamt för sådana gärningar som avses i 2 punkten är att det inte alltid ens är någon idé att diskutera sanningsenligheten eller att denna åtminstone inte kan avgöras en gång för alla. Värdeomdömen kan inte kontrolleras och att ställa krav på kontroll av sådana omdömens sanningsenlighet kan kränka yttrandefriheten. Omdömen kan emellertid avse fakta, vilket innebär att det för frågan om ett yttrande som anses vara ett värdeomdöme är relevant om yttrandet är tillräckligt väl förankrat i fakta. I vissa fall är det möjligt att enligt 2 punkten döma en person för framförande av en uppgift eller antydan också då dess sanningsenlighet kan utredas. Om ett påstående är sant eller om en antydan avser ett faktum kan gärningen bestraffas som ärekränkning enligt 2 punkten i det fall att uppgiften eller antydan avsiktligt förnedrar en annan person. Förnedringen kan t.ex. bestå i att gärningsmannen omotiverat drar fram ett gammalt brott.

Att framföra en falsk uppgift eller antydan är straffbart oberoende av hur framförandet sker. Uppgiften eller antydan kan framföras muntligt eller skriftligt eller också kan den ingå i en bild. Den kan också överföras i elektronisk form, t.ex. via e-post, på ett så-

dant sätt att också andra än gärningsmannen får vetskap om den. Lagrummet gäller både gärningar av privat karaktär, som begränsas till en liten krets, och offentliga ärekränkningar. Att en person framför ett påstående som kränker en annan person kan i allmänhet inte, om de är på tumanhand, vara ägnat att förnedra eller orsaka sådan skada som avses i 1 punkten, men påstående kan nog orsaka lidande och sålunda vara straffbart enligt 1 punkten.

När det gäller innehållet i en uppgift eller antydan ställs i 1 punkten, utöver att den ska vara falsk, inga andra krav än att framförandet av uppgiften eller antydan ska vara ägnat att orsaka skada, lidande eller förnedring. Det kan vara fråga om ett påstående om att en person gjort sig skyldig till brott eller någon annan klandervärd gärning, liksom enligt smädelseparagrafen som gällde före 2000 års revidering. Tillämpningsområdet för den föreslagna 1 punkten omfattar också framförande av ett kränkande påstående om någons hälsotillstånd, vilket före 2000 års revidering kunde vara straffbart som förolämpning. Möjligheten att framförandet av en uppgift eller en antydan orsakar skada, lidande eller förnedring bör liksom enligt lagförslagets 8 § bedömas utifrån uppgiftens eller antydans karaktär. Också skadans art bör bedömas med samma utgångspunkter som enligt 8 §.

Avsikten med ordet "förnedrar" i momentets 2 punkt är att beskriva alla tänkbara gärningssätt som kränker en annans ära. En ärekränkning kan vara verbal men den kan också utgöras t.ex. av menande blickar, gester eller beröringar. Förnedringen bör komma åtminstone till den kränktes kännedom.

Enligt 1 mom. kan endast en fysisk person vara föremål för ärekränkning. Detta framgår redan av orden "någon" och "honom eller henne". Åtminstone det sistnämnda uttrycket kan inte hänvisa till en juridisk person. Trots att bestämmelsen till direkt skyddar juridiska personers ära kan juridiska personer få indirekt skydd på det sättet att en kränkning som riktas mot en juridisk person i vissa fall kan anses kränka också fysiska personer som har anknytning till den juridiska personen. Detta kan vara fallet då en fysisk person t.ex. som ansvarig för ett bolags verksamhet i allmänhet identifieras med aktiebolaget. Det är

sannolikare att sådan identifiering sker när det är fråga om ett personbolag eller t.ex. en organisation. I en organisation eller ett öppet bolag kan en fysisk person så att säga fungera som verksamhetens "ansikte utåt".

Ärekränkning kan riktas mot en begränsad personkrets eller en del av en personkrets. Det kan t.ex. vara fråga om ett grundlöst påstående om att ett bolags samtliga styrelsemedlemmar eller en majoritet av styrelsemedlemmarna har begått brott. I ett sådant fall är alla de styrelsemedlemmar målsägande som berörs av ärekränkningen. Styrelsen kan emellertid inte verka som kollektiv målsägande. I vissa fall kan ett yttrande som riktas mot en viss person anses innehålla ett påstående eller en antydan av det slag som avses i momentets 1 punkt. Yttrandet kan då om det riktar sig mot en grupp av personer, t.ex. ett visst bolags anställda, i allmänhet snarare betraktas som ett värdeomdöme och bli bedömt som förnedring enligt 2 punkten.

När det är fråga om ärekränkning kan den kränktes eget förfarande före kränkningen utgöra en ursäktlighetsgrund som eliminerar skulden. I snarlika situationer kan strafflagens 6 kap. 12 § 1 mom. 3 punkten tillämpas. Enligt det lagrummet får domstolen avstå från att döma ut ett straff om brottet av särskilda skäl som hänför sig till gärningen eller gärningsmannen kan jämföras med en ursäktlig gärning. Ärekränkning kan ofta föregås av en provokation. Ärekränkningar framförs ofta i ett upphetsat sinnestillstånd. Det är inte ovanligt att kränkande yttranden besvaras med nya kränkningar. I en sådan situation är det förståeligt att känslorna blir heta och det kan sålunda vara oskäligt att bestraffa den som från början var oskyldig till händelseutvecklingen och som dragits med endast efter att ha blivit kraftigt provocerad. Det kan också bli aktuellt att tillämpa strafflagens 6 kap. 12 § 1 mom. 1 punkten, dvs. obetydlighetsgrunden. I vissa situationer kan åklagaren också bevilja åtalseftergift.

Kränkningarna kan i vissa situationer ömsesidigt trappas upp på ett sådant sätt att ingendera parten i första hand kan anses vara skyldig till att ha börjat framföra kränkande yttranden. I en sådan situation kan det vara skäligt att ingendera parten döms till straff för ärekränkning.

Ärekränkning är straffbar endast som uppsåtlig. De allmänna reglerna för uppsåt ska då tillämpas. En gärning är åtminstone inte ett brott enligt 1 punkten om gärningsmannen på goda grunder kan utgå ifrån att det som han eller hon har påstått eller antytt är sant. Det är svårt att på förhand exakt ange när en handling är uppsåtlig.

Det är inte alltid möjligt att t.ex. utifrån massmedier förvissa sig om att påståenden är sanna. Påståenden måste vara tillräckligt väl underbyggda. Det är skäl att på förhand göra en kritisk bedömning av alla sådana negativa eller personliga påståenden som kan vara kränkande om de offentliggörs. Sanningsenligheten måste om möjligt kontrolleras med hjälp av flera än en källa. Vid bedömningen av uppgifternas tillförlitlighet har också källornas karaktär relevans.

Enligt andra rättsnormer kan man ha rätt eller rentav skyldighet att framföra en uppgift. En sådan skyldighet kan vara en berättigande grund som eliminerar en gärnings rättsstridighet. Som exempel kan nämnas att en myndighet enligt lag kan vara skyldig att framföra också en falsk uppgift som ingår i handlingar som den har i sin besittning, trots att myndigheten vet att handlingarna i fråga innehåller felaktiga uppgifter. På motsvarande sätt måste en person som vittnar i rätten på förfrågan upprepa ett yttrande som han eller hon har hört, trots att yttrandet är osant och kränkande. Ett rättegångsbiträde ska för att fullgöra sitt uppdrag uppmärksamma domstolen på och åberopa alla omständigheter som talar till huvudmannens fördel och som bevakandet av dennes rätt förutsätter. Rättegångsbiträdet har t.ex. rätt att ifrågasätta vittnens, sakkunnigas och i saken hörda personers tillförlitlighet, då sådan kritik är befogad från huvudmannens synpunkt. Om en person inför en domstol grundlöst gör kränkande yttranden bör domstolen vid behov genom processuella åtgärder uppmärksamma denne på vikten av ett sakligt språkbruk. Situationer som berättigar eller rentav kräver att ett yttrande framförs behandlas också i motiveringen till paragrafen om spridande av information som kränker privatlivet.

Hur många som kränkts är avgörande för vilket eller vilka ärekränkningsbrott det är fråga om. Om ett förfarande innebär att flera

personers ära har kränkts är det fråga om flera ärekränkningsbrott. Rekvisiten för å ena sidan ärekränkning och å andra sidan för spridande av information som kränker privatlivet förhåller sig till varandra på så sätt att ett visst yttrande i allmänhet uppfyller förutsättningarna för endast det ena av dessa brott. En mera omfattande framställning kan innehålla både ärekränkande yttranden och uppgifter om privatliv. Om ett meddelande som sprids till allmänheten hotar, baktalar eller förolämpar en nationell, rasmässig eller religiös eller en jämförbar folkgrupp, kan det vara fråga om hets mot folkgrupp enligt strafflagens 11 kap. 10 § eller om brottets grova gärningsform enligt strafflagens 11 kap. 10 a §. Det kan också bli fråga om att samtidigt tillämpa både paragrafen om ärekränkning och paragrafen om hets mot folkgrupp. I vissa fall kan man bedöma ett förfarande utifrån bestämmelserna om ärekränkning och enligt strafflagens 17 kap. 1 § om offentlig uppmaning till brott eller strafflagens 25 kap. 7 § om olaga hot. Då ska de allmänna principerna om lagkonkurrens tillämpas.

Den som gör sig skyldig till ärekränkning kan enligt propositionen dömas till böter. Europadomstolen anser att fängelse är ett olämpligt straff för typisk ärekränkning. För grov ärekränkning enligt kapitlets 10 § föreslås straffskalan däremot vara oförändrad.

När det gäller att bestämma påföljden är det i allmänhet skäl att beakta i vilken utsträckning det har erbjudits möjlighet till effektiv rättelse i massmedier.

2 mom. Att kränka en avlidens minne kan betraktas som ärekränkning endast då det har framförts en falsk uppgift eller antydning om personen i fråga. Bestämmelsens tillämpningsområde är sålunda klart snävare än när det gäller brott som avses i 1 mom. Att framföra ett påstående om en avliden person kan inte heller vara straffbart som grov ärekränkning enligt 10 §. Bestämmelsen har ingen nämnvärd praktisk betydelse.

Man har inte velat uppställa någon ovillkorlig tidsmässig gräns när det gäller skyddet för avlidna personers minne. Enligt den bestämmelse som gällde till oktober år 2000 fick åtal inte väckas efter att den som utsatts för kränkning varit död i 20 år. En sådan i lag

angiven tid kan i enskilda fall ofta vara alltför lång, men ibland också alltför kort. Inte heller med tanke på rättssäkerheten är det nödvändigt att exakt ange hur länge en avlidne persons ära är skyddad. Den tid som förflutit efter att en person avlidit påverkar emellertid straffbarheten för gärningar som avses i 2 mom. Ju längre tid som har förflutit, desto osannolikare är det att en osann uppgift eller antydning orsakar lidande för personer som stått den avlidne särskilt nära.

Personer som stått en avlidne person särskilt nära kan, utöver änkan och släktingarna, vara också personer som levat i gemensamt hushåll med den avlidne samt andra som stått den avlidne särskilt nära. Boende i gemensamt hushåll uppfyller inte i sig förutsättningen utan endast en sådan person kommer i fråga som stått den avlidne särskilt nära under dennes livstid. Sambor är typiska sådana närstående personer som avses i lagrummet. Som exempel på andra särskilt närstående personer kan nämnas ett barns vårdnadshavare som inte är barnets förälder, en makes barn eller den avlidnes långvariga arbetskamrat.

3 mom. Denna bestämmelse berättigar saklig kritik av någons förfarande inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller ett offentlig uppdrag eller inom vetenskap, konst eller med dessa jämförbar offentlig verksamhet. Denna begränsningsklausul har tagits in i paragrafen till följd av grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 36/1998 rd, s. 3). Utskottet förutsatte att en mot 8 § 2 mom. svarande uttrycklig begränsningsklausul tas in också i ärekränkingsbestämmelsen. Bestämmelsen anses nödvändig med tanke på samhällsdebatten samt vetenskaps- och konstkritiken.

Avsikten med ärekränkingsbestämmelsen är inte att inskränka rätten att offentliggöra information och kritik som gäller en persons förfarande inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller ett offentligt uppdrag eller inom vetenskap, konst eller med dessa jämförbar offentlig verksamhet. Bestämmelserna i paragrafens 3 mom. berättigar sålunda kritik av påverkare inom politiken och näringslivet samt vetenskaps- och kulturlivet.

Framförande av sådana osanna uppgifter och antydningar som avses i paragrafens 1 mom. 1 punkten kan emellertid enligt propo-

sitionen inte vara berättigat ens i samband med politikens förfaranden eller konstnärers verksamhet. Det finns ingen anledning att tillåta uppsåtligt framförande av falska uppgifter ens när det är fråga om behandling av samhälleligt viktiga ärenden. Av denna anledning avgränsas i lagen uttryckligen tillämpningen av 3 mom. till sådana gärningar som avses i 1 mom. 2 punkten.

Också förnedrade kritik kan godtas om kritiken avser förfaranden inom vissa offentliga områden. Som områden där t.o.m. hård kritik kan godtas nämns för det första samma områden som i 8 § 2 mom. dvs. politiken och näringslivet samt offentliga tjänster och uppdrag. Dessutom tillåts kritik av en persons förfarande inom vetenskap och konst och i annan motsvarande offentlig verksamhet. Både inom politiken och kulturlivet kan t.o.m. hård kritik tolereras utan att det anses vara fråga om ärekränkning. På motsvarande sätt måste en näringsidkare tåla också hård offentlig kritik av sitt varuutbud och sina tjänster, förutsatt att kritiken är faktabaserad.

För att vara tillåten måste kritiken snarare riktas mot en persons politiska verksamhet eller vetenskapliga arbete än mot honom eller henne personligen. I lagrummet nämns uttryckligen att kritiken ska vara riktad mot någons förfarande. Det är klart att en person kan känna sig personligen kränkt av att hans eller hennes förfarande kritiserar. Sådan kritik är emellertid i princip tillåten. Ju tydligare kritiken frigör sig från en persons verksamhet eller arbete och riktas mot hans eller hennes personliga egenskaper desto sannolikare är det att det i den förnedrande kritiken är fråga om straffbar ärekränkning.

Kritikens syfte får emellertid inte vara att kränka en annan person. Bland annat detta innebär kravet att kritiken inte tydligt får överskrida det som kan anses som godtagbart. Därmed avses framför allt att det också i fråga om kritik av politik eller kultur är skäl att iaktta rådande spelregler och god sed och inte säga klart mer än vad som behövs för bedömningen av verksamheten. En avsiktligt uppförstorad och högljudd kritik av ett förfarande som inte har någon större samhällelig betydelse kan således vara straffbar som ärekränkning. Också en avsiktligt utdragen kritik kan tyda på en avsikt att kränka.

4 mom. Det föreslås att till paragrafen om ärekränkning fogas ett nytt 4 mom. som motsvarar det nya 3 mom. som föreslås bli fogat till bestämmelsen om spridande av information som kränker privatlivet. Som ärekränkning ska sålunda inte heller anses information som lämnats för att en fråga som är av vikt från allmän synpunkt ska kunna behandlas, om inte informationen med hänsyn till dess innehåll, andra personers rättigheter och övriga omständigheter klart överskrider vad som kan anses vara godtagbart. Orsaken till detta tillägg är densamma som i fråga om spridande av information som kränker privatlivet. Avsikten är att i större utsträckning än förut beakta Europadomstolens rättspraxis i fråga om yttrandefrihet.

Bestämmelsens innehåll är sålunda i princip detsamma som i bestämmelsen om spridande av information som kränker privatlivet. Det som anförs i motiveringen till motsvarande moment i paragrafen om spridande av information som kränker privatlivet passar sålunda in också här. Avvägningen mellan de omständigheter som ska beaktas vid tillämpningen av momentet kan emellertid i viss mån vara en annan, med beaktande av bl.a. den omständigheten att det vid spridande av information som kränker privatlivet är fråga om sanningsenlig information medan det vid ärekränkning är fråga om att sprida falsk information eller om förnedring. Vid tolkningen av 4 mom. i paragrafen om ärekränkning är det sålunda i större utsträckning fråga t.ex. om att kontrollera om information som framförts är sann.

En skillnad vid tillämpningen av momentet kan dessutom uppkomma av den anledningen att gällande 3 mom. i paragrafen om ärekränkning avser också förfarande inom vetenskap och konst, medan vetenskap och konst inte uttryckligen nämns i motsvarande begränsningsbestämmelse i 2 mom. i paragrafen om spridande av information som kränker privatlivet.

Som exempel på övriga omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av om ett förfarande är godtagbart kan nämnas möjligheterna att överväga innehållet i ett yttrande. Exempelvis i en snabb intervjusituation finns det inte lika mycket tid att formulera och kor-

rigera ett yttrande som när det är fråga om ett skriftligt yttrande.

10 §. Grov ärekränkning. Grov ärekränkning är den kvalificerade formen av ärekränkning. Som grov ärekränkning kan bestraffas endast en gärning som uppfyller rekvisiten för den grundläggande bestämmelsen ärekränkning enligt 1 mom. Dessutom förutsätts det att en kvalificeringsgrund uppfylls och, som förutsätts vid grova brottsformer, att brottet är grovt även bedömt som en helhet.

Kvalificeringsgrunderna föreslås vara densamma som för grovt spridande av information som kränker privatlivet. En kvalificeringsgrund är enligt förslaget för det första att ärekränkningen orsakar stort lidande. Den andra kvalificeringsgrunden är att ärekränkningen orsakar särskilt stor skada. Innebörden av dessa grunder behandlas ovan i samband med grovt spridande av information som kränker privatlivet. Dessutom kan det konstateras att sådant lidande som avses i 10 § kan orsakas också genom ett i ärekränkningen eventuellt ingående yttrande om användning av våld mot den kränkte. Hattal som är riktat mot en representant för en minoritetsgrupp kan som utgångspunkt anses orsaka större lidande än en ärekränkning som riktas mot en person som hör till en majoritetsgrupp.

Som en uttrycklig kvalificeringsgrund nämns i fråga om grov ärekränkning inte längre att ärekränkningen sker genom ett massmedium eller genom att uppgiften eller antydan på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor. Om det är en kvalificeringsgrund att ärekränkningen sker genom ett massmedium skulle nämligen även helt obetydliga ärekränkningar som publiceras i ett massmedium i princip bedömas på basis av rekvisiten för grov ärekränkning och bestämmelsen om brottets grundform skulle då tillämpas närmast genom en tolkning av kravet att ärekränkningen ska vara grov även bedömd som en helhet. Detta kan inte anses vara ändamålsenligt. Dessutom har Europadomstolen uttryckligen uppmärksammat medias roll som förmedlare av information och anser det vara synnerligen problematiskt med hot om fängelsestraff i detta sammanhang. Det är därför motiverat att den omständighe-

ten att ärekränkningen sker genom ett massmedium inte som sådan ska vara en uttrycklig kvalificeringsgrund.

Eftersom det är tolkningsbart var gränsen går mellan användning av ett massmedium och att på något annat sätt göra uppgiften eller antydan tillgänglig för ett stort antal människor och gränsdragningen dessutom påverkas av den kontinuerliga tekniska utvecklingen är det skäl att inte bland de uttryckliga kvalificeringsgrunderna nämna att uppgiften eller antydan på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor. Den omständigheten att ärekränkningen, om den sker genom ett massmedium eller genom att uppgiften eller antydan på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor, kan innebära stor skadlighet hos brottet kan vederbörligen beaktas vid tolkningen av rekvisiten som ingår i den föreslagna kvalificeringsgrunden.

Vid en helhetsbedömning av brottets grovhet är det skäl att beakta bl.a. ett falskt eller förnedrande yttrandes art och innehåll, hur omfattande den personkrets de facto är som har identifierat eller kunnat identifiera den person vars ära har kränkts samt orsak till och syftet med att framföra den falska uppgiften eller antydan och likaså övriga omständigheter i anslutning till brottet. En omständighet som ökar brottets grovhet enligt en helhetsbedömning är t.ex. att syftet med att sprida informationen inte har varit behandling av någon fråga av betydelse utan enbart att skada den som utsatts för kränkningen. I vissa fall kan uppenbart falska uppgifter om en person eller dennas yrkesverksamhet allvarligt hota personens rykte eller samhällsställning. I helhetsbedömningen kan dessutom beaktas ett rasistiskt eller hatiskt språkbruk.

För de grävsta fallen av ärekränkning kan enligt förslaget utdömas lika stränga straff som enligt den gällande lagen. Det finns ingen anledning att sänka straffskalan trots den sänkning som i 9 § föreslås i fråga om grundformen. De grävsta gärningsformernas skadlighet har klart ökat efter att strafflagen stiftades.

12 §. Åtalsrätt. 1 mom. Brotts mot kommunikationsfrid är enligt föreslagna 1 mom. ett

målsägandebrott i likhet med hemfridsbrott, enligt den gällande lagen.

2 mom. Spridande av information som kränker privatlivet, ärekränkning och grov ärekränkning är enligt paragrafens gällande 2 mom. målsägandebrott. Dock får riksåklagaren förordna att åtal ska väckas om brottet har begåtts genom ett massmedium och ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks. Det föreslås att detta arrangemang bibehålls. Vidare föreslås att till uppräkningsen av brott fogas det nya brottet grovt spridande av information som kränker privatlivet.

25 kap. Om brott mot friheten

7 a §. Olaga förföljelse. Det föreslås att till kapitlet fogas en ny bestämmelse om olaga förföljelse. Det är fråga om olaga förföljelse när någon upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar, kontakter eller på något annat jämförbart sätt förföljer en annan person så att förfarandet är ägnat att skapa skräck eller ångest. Rekvisiten består sålunda av beskrivningar av olika gärningssätt, förutsättningen att gärningen ska vara obehörig och av förutsättningen att det ska vara fråga om s.k. abstrakt fara.

Att gärningsmannen hotar en annan person är det första kännetecknet på brottet olaga förföljelse. Med verbet hota avses att en person låter en annan förstå att denne kan råka ut för någonting obehagligt och att detta i något avseende beror på eller kan påverkas av den som framför hotet. Det kan vara fråga om ett uttryckligt hot men också om något annat förfarande som klart innebär ett hot. Exempelvis skadande av offrets egendom kan innebära ett hot. Ett hot kan bestå i att offret avkrävs någonting, men detta är inte en nödvändig förutsättning för att kännetecknet på ett hot ska vara uppfyllt. Hotet ska vara riktat mot den som förföljs men kan också innehålla ett hot mot en tredje person. Som ett exempel kan nämnas att en kvinna kan hotas genom att gärningsmannen låter henne förstå att hennes barn kommer att skadas. Hotet i ett enskilt fall behöver inte vara så allvarligt som vid olaga hot enligt strafflagens 25 kap. 7 §. Liksom i fråga om andra gärningssätt innebär upprepning att brottets

allvarlighetsgrad ökar och är ett viktigt kännetecken på olaga förföljelse. Betydelsen av de upprepade gärningarna som en helhet ska bedömas också utifrån det i rekvisiten ingående rekvisitet om abstrakt fara.

Det andra gärningssättet i fråga om olaga förföljelse är att gärningsmannen följer efter en annan person. Det är här fråga om fysisk förföljelse. Förföljelsen kan ske så att gärningsmannen rör sig åt samma håll som offret. Både gärningsmannen och offret kan röra sig till fots eller med något forskaffningsmedel. För att kännetecknet ska kunna tillämpas förutsätts det inte att gärningsmannen försöker komma till tals med offret eller kommunicerar med offret på något annat sätt. Något maximiavstånd mellan gärningsmannen och offret kan inte fastställas på förhand. Också den omständigheten att en person t.ex. vistas i närheten av en annan persons arbetsplats eller med bil kör förbi en annans bostad kan uppfylla rekvisiten för olaga förföljelse, om motivet med gärningen är att den andra personen befinner sig på arbetsplatsen eller hemma. Förföljelsen kan också bestå i att gärningsmannen går till en plats som han eller hon vet att den som förföljs av en eller annan orsak är på väg till. Det är inte fråga om förföljelse då två personer av en händelse möts någonstans. En förutsättning för att det ska vara fråga om förföljelse är inte att den person som förföljs vet att en annan person följer efter honom eller henne. Gärningsmannens avsikt kan visserligen vara att den förföljda personen varseblir förföljelsen.

Det tredje gärningssättet för olaga förföljelse beskrivs med verbet "iakttar". En person kan iaktta en annan genom att observera denne. Iakttagandet kan också ske med tekniska hjälpmedel, t.ex. kikare eller kamera. Det är inte relevant var iakttagaren eller den iakttagna personen befinner sig. Iakttagandet kan ske både inom och utanför hemfridsfären.

Som beskrivning av det fjärde gärningssättet används verbet "kontaktar". Det är fråga om gärningsmannens kommunikation i riktning mot offret. Gärningsmannen kan kontakta den förföljda personen genom att gå fram till honom eller henne, genom att ringa eller sända meddelanden. Om gärningsmannen tilltalar den förföljda är det fråga om ett

kontakttagande. Förutsättningen uppfylls också då en person lämnar ett meddelande till en annan, trots att meddelandet inte besvaras eller trots att meddelandet är av en sådan art att det inte uttryckligen förväntas bli besvarat. En sådan kontakt är sålunda t.ex. ett meddelande där någon ombes ringa till ett visst telefonnummer, men det kan också vara fråga om ett brev eller textmeddelande som mottagaren inte väntas reagera på. Gärningsmannen kan kontakta den förföljda personen också genom att sända ett meddelande via ett allmänt diskussionsforum. Också olika typer av handlingar som ur gärningspersonens synvinkel eventuellt uppfattas som uppvaktning, såsom att skicka blommor och gåvor, kan uppfylla kännetecknet "kontaktar". Gärningsmannen kan också ta kontakt via en mellanhand, t.ex. så att en tredje person förmedlar gärningsmannens meddelanden. Om mellanhanden är medveten om karaktären av gärningspersonens förfarande kan mellanhanden eventuellt anses som delaktig i brottet.

Olaga förföljelse kan också ske på något annat sätt som är jämförbart med det som uttryckligen nämns i lagrummet. Detta omnämnande i lagrummet behövs dels med beaktande av att förföljelse kan ske på många olika sätt och dels med beaktande av att den tekniska utvecklingen kan leda till att det uppkommer nya förföljelsemetoder. Andra gärningssätt än de som uttryckligen nämns i rekvisiten måste dock vara jämförbara med de uttryckligen nämnda gärningssätten.

Delgärningarna i olaga förföljelse ska ske utan offrets samtycke. Detta är helt klart när det är fråga om hot. När det är fråga om gärningar som är normala från social synpunkt, dvs. att kontakta någon per telefon, kan man i allmänhet inte i fråga om den första gärningen utgå ifrån att så är fallet. Den uppringda personen kan undanbe sig ytterligare kontakter. Det förhåller sig emellertid inte på det sättet att ett uttryckligt förbud i ett sådant fall alltid är en förutsättning för att gärningen ska betraktas som en del av brottet olaga förföljelse. Det finns inte någon sådan allmän skyldighet att reagera. Den utsatta personen vågar kanske inte ens förbjuda förföljaren eller också försöker den utsatta personen få ett slut på förföljelsen genom att inte reagera på

gärningsmannens kontaktförsök. Hur det påvisas att gärningsmannens kontaktförsök är oönskade måste avgöras med förhållandena som utgångspunkt.

Vid olaga förföljelse är det alltså inte fråga om någon enskild brottslig gärning utan om en sådan av delgärningar bestående allvarlig störning av en persons livskvalitet som kan bli synnerligen skrämmande eller ångestframkallande och dominera den utsatta personens liv. De gärningar som beskrivs i rekvisiten orsakar i allmänhet inte ensamma för sig ett sådant tillstånd. En del av de nämnda gärningarna är normalt förekommande och har ingen större betydelse i det sociala livet. De får en särskild betydelse när de i strid med en persons vilja upprepas och blir delar av ett förföljelsebeteende. I rekvisiten ställs sålunda kravet att de gärningar som ingår i brottet olaga förföljelse ska vara upprepade. För uppfyllandet av rekvisiten för olaga förföljelse har det betydelse vilken typ av gärningar det är fråga om i det konkreta fallet, hur många gärningar det är fråga om och hur de tidsmässigt förhåller sig till varandra. Om en enskild gärning inte har någon större betydelse kan det förutsättas flera gärningar av detta slag än när det är fråga om gärningar av en typ som också ensamma för sig är ägnade att skapa ångest eller i synnerhet skräck hos den som förföljs.

Att det ska vara fråga om upprepade gärningar förutsätter i varje fall att gärningarna är flera än en till antalet. Alla delgärningar behöver inte uppfylla samma kännetecken. Det kan inte uppställas någon allmän regel för det tidsmässiga avståndet mellan gärningarna. Delgärningarna utgör tillsammans ett förföljelsebrott. Om det inte råder något tvivel om att förföljelsen av en person har upphört, men personen sedermera åter blir förföljd, är det fråga om ett nytt förföljelsebrott.

För att det ska vara fråga om olaga förföljelse måste delgärningarna utgöra en enhetlig helhet. Det är i detta avseende relevant att delgärningarna är baserade på en enhetlig motivationsgrund hos gärningsmannen. Det kan då sägas att de ger uttryck för samma relevans. Om däremot en gärning som uppfyller ett visst kännetecken sker av en helt annan anledning än de övriga gärningar som

utgör helheten av olaga förföljelse, är det i det avseendet inte fråga om en gärning som har samband med förföljelse och måste anses utgöra en del av den. Om det däremot sker en förändring i samma motivationsgrund utgör detta inte ett hinder för att anse förfarandet som olaga förföljelse. Det är t.ex. möjligt att ett förfarande som anses som olaga förföljelse ursprungligen baserats på gärningsmannens ensidiga förtjusning, som sedermera förvandlats till hat eller ett behov av att kontrollera den utsatta personen. Motivationsgrunden för olaga förföljelse kan också vara t.ex. rasistisk.

Enligt rekvisiten ska de gärningar som beskrivs i bestämmelsen också vara ägnade att skapa skräck eller ångest hos den förföljde. Det är här fråga om ett kännetecken som anger en så kallad abstrakt fara. En förutsättning är sålunda inte att gärningarna har skapat skräck eller ångest, trots att detta mycket väl kan ha skett. Att gärningarna är ägnade att skapa skräck eller ångest hos den som förföljs innebär att skräck eller ångest är en typisk konsekvens av ett sådant förfarande. Utgångspunkten för denna bedömning är att det är fråga om en genomsnittsperson, men då beaktas sådana väsentliga omständigheter som objektpersonens ålder eller särskilda sårbarhet. Bedömningen ska göras utifrån gärningstidpunkten.

Ett förfarande som innebär allvarliga och ofta upprepade gärningar kan hos offret ge upphov till ångest och rentav kroniska psykiska problem. Det är å andra sidan viktigt att observera att också förföljelse som inte är förenad med t.ex. hot mycket väl kan vara ägnad att skapa skräck. Om gärningsmannen inte uppfattas som farlig och gärningarna inte är särskilt allvarliga är förfarandet eventuellt inte ägnat att skapa skräck utan snarare ångest hos den utsatta personen. För offret kan emellertid ångest vara lika invalidiserande som skräck. Ångest innebär en sådan försämring av livskvaliteten som kan orsakas av ett i offrets liv ständigt närvarande, oberäkneligt uppdykande förföljelsebeteende som är svårt att påverka.

Ett förfarande som uppfyller rekvisiten för olaga förföljelse ska vara obehörigt. Också i detta avseende råder det en skillnad mellan rekvisiten eftersom det i vissa fall kan vara

motiverat att t.ex. ta kontakt med en person medan det ytterst sällan är motiverat att hota någon. Som exempel kan nämnas att myndigheterna kan vara tvungna att intensivt försöka nå en person. En inkassobyrå eller borgenär kan upprepade gånger kontakta en gäldenär per brev och telefon. En person kan upprepade gånger kontakta sin förra make för att reda ut egendoms- eller vårdnadsfrågor. Arbetsgivare kontrollerar kontinuerligt sina arbetstagare med i och för sig lagliga metoder. Också exempelvis representanter för massmedier bedriver vanligen saklig verksamhet på ett behörigt sätt och uppfyller sålunda inte rekvisiten för olaga förföljelse. Det råder inte heller något tvivel om att laglig observation enligt tvångsmedelslagen och polislagen inte uppfyller rekvisiten för olaga förföljelse. Gärningar som hör till ett normalt liv är inte obehöriga på det sätt som avses i rekvisiten.

Olaga förföljelse förutsätter uppsåt. Detta ska omfatta hela det förfarande som uppfyller rekvisiten för olaga förföljelse. Innebörden av begreppet uppsåt bestäms enligt allmänna regler.

För den händelse att ett förfarande som uppfyller rekvisiten för olaga förföljelse samtidigt uppfyller rekvisiten för något annat brott föreslås att i paragrafen tas in en subsidiaritetsklausul. Straff för olaga förföljelse ska sålunda utdömas endast om lika strängt eller strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag. Utgångspunkten är emellertid att olaga förföljelse är ett självständigt brott. Situationen kan i praktiken vara sådan att förföljaren under t.ex. ett halvt år utsätter offret för förföljelse utöver olika andra brott, t.ex. misshandel och olaga hot. Dessa brott kan från offrets synpunkt förefalla vara en del av samma "förföljelse", men från straffrättslig synpunkt är det fråga om självständiga brott som inte ingår i förföljelsebrottet. Det är i allmänhet skäl att förutse om för olaga förföljelse också döma för brott mot besöksförbud eftersom detta riktar sig också mot rättsvården. Det kan vara motiverat att döma särskilt också för t.ex. olovlig observation. Om olaga förföljelse begås genom störande telefonsamtal eller -meddelanden är det i allmänhet skäl att döma gärningsmannen endast för olaga förföljelse.

Den som utsätts för olaga förföljelse ansöker ofta om besöksförbud. Det förekommer att förföljelsebeteende leder till att det ansöks om och meddelas besöksförbud som träder i kraft varefter det görs brottsanmälan om förfarandet. I ett fall som detta föreligger det till följd av ne bis in idem -förbudet inte något hinder för en straffprocess, eftersom ett besöksförbud inte är ett straff och inte heller en påföljd av straffkaraktär utan en säkerhetsåtgärd som syftar till att i framtiden avvärja brottshot och allvarliga störningar.

Flera personer kan delta i olaga förföljelse. I så fall ska de allmänna bestämmelserna i strafflagens 5 kap. tillämpas.

Det föreslås att straffskalan för olaga förföljelse ska vara böter eller fängelse i högst två år. Straffskalan är sålunda densamma som t.ex. för olaga hot och olaga tvång.

1.2 Tvångsmedelslagen

Enligt 10 kap. 7 § 1 mom. 3 punkten i den nya tvångsmedelslagen (806/2011) som träder i kraft i januari 2014 får förundersökningsmyndigheten med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande, ett vittne eller någon annan person rikta teleövervakning mot en teleadress eller terminalutrustning som den berörda personen innehar, om det finns skäl att misstänka brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller hemfridsbrott som avses i 24 kap. 1 § 3 punkten i den lagen, om brottet har begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen.

Då strafflagens 24 kap. 1 § 3 punkten upphävs och ersätts med en ny bestämmelse om brott mot kommunikationsfrid är det skäl att ändra också den nya tvångsmedelslagens 10 kap. 7 § 1 mom. 3 punkten så att den i stället för till den förstnämnda hänvisar till den nya bestämmelsen.

1.3 Polislagen

Enligt 5 kap. 9 § 1 mom. 3 punkten i den nya polislagen (872/2011) som träder i kraft i januari 2014 får polisen med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleutrustning, för att förhindra brott rikta tele-

övervakning mot adressen eller utrustningen, om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller hemfridsbrott som avses i 24 kap. 1 § 3 punkten i den lagen, om brottet begås genom användning av teledressen eller teleterminalutrustningen. Då strafflagens 24 kap. 1 § 3 punkten upphävs och ersätts med en ny bestämmelse om brott mot kommunikationsfrid är det skäl att ändra den nämnda punkten i polislagen så att den hänvisar till den nya strafflagsbestämmelsen.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.

I grundlagen och Europakonventionen ingår bestämmelser som har betydelse när det gäller ingripande med lagstiftnings- och andra åtgärder i sådana störningar med kommunikationsmedel, utövande av yttrandefrihet samt olaga förföljelse som avses i denna proposition. I både grundlagen och konventionen nämns för det första den straffrättsliga legalitetsprincipen (grundlagens 8 § och Europakonventionens artikel 7), som förutsätter att straffbestämmelser om dessa saker är tillräckligt exakt formulerade.

Enligt grundlagens 7 § 1 mom. har alla rätt till liv samt till personlig frihet, integritet och trygghet. Enligt grundlagens 7 § 2 mom. förbjuds bl.a. behandling som kränker människovärdet, och enligt grundlagens 7 § 3 mom. får ingen berövas sin frihet godtyckligt eller utan laga grund. Grundlagens 9 § 1 mom. garanterar rätten att röra sig fritt inom landet. Enligt grundlagens 10 § 1 mom. är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Utgångspunkten när det gäller skyddet för privatlivet är att individen har rätt att leva sitt eget liv utan godtyckligt eller grundlöst ingripande av myndigheter eller andra (RP 309/1993 rd). Också hemfriden kan betraktas som en dimension av skyddet för privatlivet. Till denna del skyddas privat-

livet genom ett särskilt integritetsskydd inom ett avgränsat område. I förarbetena till grundrättighetsreformen underströks det att staten redan av tradition har förutsatts vidta också aktiva åtgärder för att skydda privatlivet mot kränkningar från andra personer. I grundlagens 10 § 3 mom. föreskrivs att genom lag kan bestämmas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas.

Enligt grundlagens 12 § har var och en yttrandefrihet. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten utfärdas genom lag.

I bestämmelsen ingår sålunda bl.a. en generalklausul om yttrandefriheten, en bestämmelse om vilka rättigheter som hänförs till yttrandefriheten, ett förbud mot att i förväg hindra utövande av dessa rättigheter samt en lagreservation som innebär att närmare bestämmelser om yttrandefriheten ska utfärdas genom lag.

Den centrala avsikten med yttrandefriheten är att garantera den fria åsiktsbildning som utgör grunden för ett demokratiskt samhälle, den fria offentliga debatten, massmediernas fria utveckling och pluralism samt möjligheten till offentlig kritik av maktutövningen (RP 309/1993 rd, GrUU 26/2002 rd, s. 2). Till sin grundtanke har yttrandefriheten av tradition ansetts vara framför allt en politisk grundläggande frihet (RP 309/1993 rd, GrUU 26/2002 rd, s. 2 och GrUU 19/1998 rd, s. 5).

Trots grundtanken med yttrandefriheten inskränker sig denna frihet inte enbart till politiska yttranden, utan den omfattar också andra slag av yttranden. Det grundlagsfästa skyddet av yttrandefriheten omfattar information, åsikter och andra meddelanden oberoende av innehållet (RP 309/1993 rd).

Yttrandefriheten hör inte samman med någon särskild kommunikationsform, t.ex. det tryckta ordet, utan den tryggas oberoende av vilken metod man väljer för att uttrycka eller offentliggöra ett budskap (RP 309/1993 rd). I grundlagen uppfattas yttrandefriheten i ett vitt perspektiv och medieneutralt (GrUU

9/2004 rd, s. 3, GrUU 60/2001 rd, s. 2). Yttrandefriheten garanterar allmänt ett skydd för olika former av skapande verksamhet och självuttryck (RP 309/1993 rd).

Yttrandefriheten uppfattas i grundlagen som mycket omfattande liksom också i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Till yttrandefriheten hänförs utöver rätten att sända och offentliggöra traditionella meddelanden också rätten att ta emot meddelanden. Med offentliggörande avses alla former av publicering, distribution och förmedling av meddelanden. De dimensioner av yttrandefriheten som framgår av bestämmelsen får över huvud taget inte tolkas alltför snävt. Bestämmelsen om yttrandefrihet ger därmed skydd t.ex. mot den offentliga maktens ingrepp i pressens redaktionella arbete redan innan ett meddelande egentligen har uttryckts eller publicerats (RP 309/1993 rd).

Enligt grundlagen tryggas yttrandefriheten ”utan att någon i förväg hindrar detta”. Bestämmelsen förbjuder både traditionell förhandsgranskning av meddelanden och andra sådana ingrepp i yttrandefriheten som innebär att hinder ställs i förväg. Att uppställa tillstånd som villkor för publicering av tryckalster är ett exempel på ett sådant hinder (RP 309/1993 rd) eller att det föreskrivs om anmälningsskyldighet för att utöva yttrandefriheten (GrUU 14/2000 rd, s. 3).

Enligt grundlagen är det möjligt att utövningen av yttrandefriheten övervakas i efterskott genom straff- och skadeståndslagstiftningen. I och med att yttrandefriheten ingår i de grundläggande fri- och rättigheterna är möjligheten att i efterskott ingripa i utövningen av yttrandefriheten begränsade. I begränsningarna ingår också allmänna krav när det gäller regleringens godtagbarhet, exaktet och avgränsning samt kravet att åtgärder från det allmänna sida ska vara förenliga med proportionalitetsprincipen (GrUU 19/2008 rd, s. 4, GrUB 14/2002 rd, s. 4 och GrUU 60/2001 rd, s. 2-3). Exempelvis långt gående eller inexakta kriminaliseringar av yttrandefrihetsbrott kan vara problematiska med tanke på yttrandefrihetsbestämmelsen

(RP 309/1993 rd, GrUU 13/2004 rd, s. 2, GrUU 26/2002 rd, s. 2-4, GrUU 37/1998 rd, s. 3 och GrUU 23/1997 rd).

De straffbestämmelser som föreslås i denna proposition inskränker i viss mån den personliga friheten. Den föreslagna bestämmelsen om brott mot kommunikationsfrid innebär att kriminaliseringen av störande telefon- och mobiltelefonsamtal och -meddelanden utsträcks också till andra kommunikationsmedel och att straffbarheten inte längre sammanhänger med mottagandet av meddelanden på ett hemfridsskyddat område. Störande kommunikation innebär ingrepp i privatlivet. De gällande bestämmelserna anses endast i begränsad utsträckning svara mot det problem som störande kommunikation med utnyttjande av modern kommunikationsteknologi innebär i förhållande till det grundlagsfästa skyddet för privatlivet (grundlagens 10 § 1 mom.). I fråga om kompletteringen av bestämmelsen om ofog kan det dessutom konstateras att såväl allmänt som enskilt intresse kräver att personer som arbetar i ämbetsverk, på kontor och affärer slipper störande meddelanden och telefonsamtal. De föreslagna ändringarna förbättrar integritets- och fridsskyddet och är sålunda motiverade från de grundläggande rättigheternas synpunkt.

De ändringsförslag som gäller yttrandefrihetsbrott sammanhänger med överväganden som gäller grundläggande och mänskliga rättigheter yttrandefrihet, integritet, ära och i vissa fall en rättvis rättegång. Denna avvägning ska göras med beaktande av de riktlinjer som Europadomstolen i avgöranden som gäller bl.a. Finland har dragit upp när det gäller innehållet i Europakonventionens artikel 10 och dess förhållande till andra artiklar.

Den föreslagna straffbestämmelsen om olaga förföljelse inskränker i viss mån bl.a. gärningsmannens rörelsefrihet, men rätten att slippa sådan förföljelse som avses i den föreslagna straffbestämmelsen är ett intresse som väger klart tyngre än en sådan smärre begränsning.

Lagförslagen kan enligt regeringens uppfattning antas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det emellertid vara skäl att inhämta grundlagsutskottets utlåtande om propositionen.

Med stöd av det som anføres ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 17 kap. 13 §, 24 kap. 1, 8–10 och 12 §, sådana
 de lyder, 17 kap. 13 § i lag 613/2003, 24 kap. 1 § i lag 685/2009, 24 kap. 8–10 § i lag
 531/2000 samt 24 kap. 12 § i lag 441/2011, och
fogas till 24 kap. nya 1 a och 8 a § och till 25 kap. en ny 7 a § som följer:

17 kap.

24 kap.

Om brott mot allmän ordning**Om kränkning av integritet och frid samt
om ärekränkning**

13 §

1 §

*Ofog**Hemfridsbrott*

Den som

Den som obehörigen

1) genom att föra oljud eller på något annat
 sådant sätt orsakar betydande störning i sam-
 band med tjänsteutövning någon annanstans
 än på en allmän plats eller i ett ämbetsverk,
 ett kontor, en affär eller en fabrik dit allmän-
 heten inte äger tillträde eller på någon annan
 motsvarande plats,

1) tränger sig in eller i smyg eller genom
 att vilseleda någon tar sig in på en hemfrids-
 skyddad plats eller gömmer sig eller stannar
 kvar på en sådan plats, eller

2) orsakar betydande störning genom att
 skicka meddelanden eller ringa samtal till ett
 ämbetsverk, ett kontor, en affär eller till nå-
 gon annan motsvarande plats, eller

2) stör någons hemfrid genom att föra ovä-
 sen, eller kasta föremål eller på något annat
 motsvarande sätt,

3) av okynne orsakar falskt alarm genom
 att använda nödbroms eller larmanordning i
 ett kollektivt trafikmedel, en hiss eller någon
 annan anordning,

ska för *hemfridsbrott* dömas till böter eller
 fängelse i högst sex månader.

ska, om inte strängare straff för gärningen
 föreskrivs på något annat ställe i lag, för *ofog*
 dömas till böter.

1 a §

Brott mot kommunikationsfrid

Den som i syfte att störa skickar medde-
 landen eller ringer till någon annan upprepa-
 de gånger så att gärningen är ägnad att orsaka
 denne betydande störning eller olägenhet, ska

för *brott mot kommunikationsfrid* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

8 §

Spridande av information som kränker privatlivet

Den som obehörigen

- 1) genom ett massmedium eller
- 2) genom att på något annat sätt göra tillgängligt för ett stort antal människor framför en uppgift, antydan eller bild som gäller någons privatliv så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, ska för *spridande av information som kränker privatlivet* dömas till böter.

Som spridande av information som kränker privatlivet anses inte framförande av en uppgift, antydan eller bild som gäller en sådan persons privatliv som verkar inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller i ett offentligt uppdrag eller i något annat med dessa jämförbart uppdrag, om uppgiften, antydan eller bilden kan påverka bedömningen av personens förfarande i nämnda uppdrag och framförandet behövs för behandlingen av någon samhällsrelaterad betydelsefull sak.

Som spridande av information som kränker privatlivet anses inte heller information som lämnats för att en fråga som är av vikt från allmän synpunkt ska kunna behandlas, om informationen med hänsyn till dess innehåll, andra personers rättigheter och övriga omständigheter inte tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

8 a §

Grovt spridande av information som kränker privatlivet

Om spridandet av information som kränker privatlivet orsakar stort lidande eller särskilt stor skada, och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt spridande av information som kränker privatlivet* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 §

Ärekränkning

Den som

- 1) framför en osann uppgift eller antydan om någon så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, eller

- 2) på något annat än i 1 punkten avsett sätt förnedrar någon,

ska för *ärekränkning* dömas till böter.

För ärekränkning döms också den som framför en osann uppgift eller antydan om en avliden person så att gärningen är ägnad att orsaka lidande för en person som den avlidne stod särskilt nära.

Som ärekränkning enligt 1 mom. 2 punkten anses inte kritik som riktar sig mot någons förfarande inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller ett offentligt uppdrag eller inom vetenskap, konst eller med dessa jämförbar offentlig verksamhet och som inte tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

Som ärekränkning anses inte heller information som lämnats för att en fråga som är av vikt från allmän synpunkt ska kunna behandlas, om informationen med hänsyn till dess innehåll, andra personers rättigheter och övriga omständigheter inte tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

10 §

Grov ärekränkning

Om ärekränkning som avses i 9 § 1 mom. orsakar stort lidande eller särskilt stor skada, och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grov ärekränkning* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

12 §

Åtalsrätt

Åklagaren får inte väcka åtal för hemfridsbrott, brott mot kommunikationsfrid, grovt hemfridsbrott, brott mot offentlig frid, olov-

lig avlyssning eller olovlig observation eller för förberedelse till olovlig avlyssning eller till olovlig observation, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

Åklagaren får inte väcka åtal för spridande av information som kränker privatlivet, grovt spridande av information som kränker privatlivet, ärekränkning eller grov ärekränkning, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal. Riksåklagaren kan dock förordna att åtal ska väckas, om brottet har begåtts genom ett massmedium och ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

Ett brott som avses i 9 § 2 mom. kan anmälas till åtal av den avlidnes efterlevande make, syskon, släkting i rakt upp- eller nedstigande led eller den som levt i gemensamt hushåll med den avlidne eller av någon annan som den avlidne stod särskilt nära.

25 kap.

Om brott mot friheten

7 a §

Olaga förföljelse

Den som upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar, eller kontaktar eller på något annat jämförbart sätt obehörigen förföljer någon annan så att förfarandet är ägnat att skapa skräck eller ångest hos den som förföljs ska, om lika strängt eller strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag, för *olaga förföljelse* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den

20 .

2.

Lag**om ändring av 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 7 § 1 mom. som följer:

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

7 §

*Teleövervakning med samtycke av den som
 innehar en teleadress eller teleterminalut-
 rustning*

Med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande, ett vittne eller någon annan person får förundersökningsmyndigheten rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som den berörda personen innehar, om det finns skäl att misstänka

1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

2) ett brott som har medfört att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehåller av någon annan,

3) brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller brott mot kommunikationsfrid som avses i 24 kap. 1 a § i den lagen, om brottet begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen,

4) något annat än ett i 3 punkten avsett brott som begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, eller

5) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

— — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 5 kap. 9 § i polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polislagen (872/2011) 5 kap. 9 § som följer:

5 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information

9 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar teleadress eller teleterminalutrustning

Med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning får polisen för att förhindra brott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen, om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

2) ett brott som medför att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehåller av någon annan,

3) brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller brott mot kommunikationsfrid som avses i 24 kap. 1 a § i den lagen, om brottet begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen,

4) något annat än ett i 3 punkten avsett brott som begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, eller

5) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

_____ Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 20 mars 2013

Statsministerns ställföreträdare, finansminister

JUTTA URPILAINEN

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 17 kap. 13 §, 24 kap. 1, 8–10 och 12 §, sådana
 de lyder, 17 kap. 13 § i lag 613/2003, 24 kap. 1 § i lag 685/2009, 24 kap. 8–10 § i lag
 531/2000 samt 24 kap. 12 § i lag 441/2011, och
fogas till 24 kap. nya 1 a och 8 a § och till 25 kap. en ny 7 a § som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

17 kap.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning**Om brott mot allmän ordning**

13 §

13 §

*Ofog**Ofog*

Den som

Den som

1) genom att föra oljud eller på något annat
 sådant sätt orsakar störning i samband med
 tjänsteutövning någon annanstans än på en
 allmän plats eller i ett ämbetsverk, ett kontor,
 en butik eller i en fabrik dit allmänheten inte
 äger tillträde eller på någon annan motsva-
 rande plats,

1) genom att föra oljud eller på något annat
 sådant sätt orsakar *betydande* störning i sam-
 band med tjänsteutövning någon annanstans
 än på en allmän plats eller i ett ämbetsverk,
 ett kontor, *en affär* eller en fabrik dit allmän-
 heten inte äger tillträde eller på någon annan
 motsvarande plats,

2) orsakar störning genom att ringa samtal
 till ämbetsverk, kontor, affärer eller andra lik-
 nande platser, eller

2) orsakar *betydande* störning genom att
skicka meddelanden eller ringa samtal till *ett*
ämbetsverk, ett kontor, en affär eller till nå-
gon annan motsvarande plats, eller

3) av okynne orsakar falskt alarm genom att
 använda nödbroms eller larmanordning i ett
 kollektivt trafikmedel, en hiss eller någon an-
 nan anordning,

3) av okynne orsakar falskt alarm genom
 att använda nödbroms eller larmanordning i
 ett kollektivt trafikmedel, en hiss eller någon
 annan anordning,

skall, om inte strängare straff för gärningen
 bestäms på något annat ställe i lag, för ofog
 dömas till *böter*.

ska, om inte strängare straff för gärningen
 föreskrivs på något annat ställe i lag, för ofog
 dömas till *böter*.

24 kap.

Om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning

1 §

Hemfridsbrott

Den som obehörigen

1) tränger sig in eller i smyg eller genom att vilseleda någon inträder på en hemfridsskyddad plats eller gömmer sig eller stannar kvar på en sådan plats,

2) stör någons hemfrid genom att föra oväsen, kasta föremål eller på något annat motsvarande sätt, eller

3) stör någons hemfrid genom att ringa telefonsamtal eller skicka meddelanden till mobiltelefon,

ska för hemfridsbrott dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

24 kap.

Om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning

1 §

Hemfridsbrott

Den som obehörigen

1) tränger sig in eller i smyg eller genom att vilseleda någon *tar sig in* på en hemfridsskyddad plats eller gömmer sig eller stannar kvar på en sådan plats, eller

2) stör någons hemfrid genom att föra oväsen, eller kasta föremål eller på något annat motsvarande sätt

(utesl.)

ska för hemfridsbrott dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

(ny)

1 a §

Brott mot kommunikationsfrid

Den som i syfte att störa skickar meddelanden eller ringer till någon annan upprepade gånger så att gärningen är ägnad att orsaka denne betydande störning eller olägenhet, ska för brott mot kommunikationsfrid dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

8 §

Spridande av information som kränker privatlivet

Den som obehörigen

1) genom ett massmedium eller

2) genom att på något annat sätt göra tillgängligt för ett stort antal människor

framför en uppgift, antydan eller bild som gäller någons privatliv så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, skall för spridande av information som kränker privatlivet dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Som spridande av information som kränker

8 §

Spridande av information som kränker privatlivet

Den som obehörigen

1) genom ett massmedium eller

2) genom att på något annat sätt göra tillgängligt för ett stort antal människor

framför en uppgift, antydan eller bild som gäller någons privatliv så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, ska för *spridande av information som kränker privatlivet* dömas till böter *(utesl.)*.

Som spridande av information som kränker

privatlivet anses inte framförande av en uppgift, antydan eller bild som gäller en sådan persons privatliv som verkar inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller i ett offentligt uppdrag eller i något annat med dessa jämförbart uppdrag, om uppgiften, antydan eller bilden kan påverka bedömningen av personens förfarande i nämnda uppdrag och framförandet behövs för behandlingen av någon samhälleligt betydelsefull sak.

privatlivet anses inte framförande av en uppgift, antydan eller bild som gäller en sådan persons privatliv som verkar inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller i ett offentligt uppdrag eller i något annat med dessa jämförbart uppdrag, om uppgiften, antydan eller bilden kan påverka bedömningen av personens förfarande i nämnda uppdrag och framförandet behövs för behandlingen av någon samhälleligt betydelsefull sak.

Som spridande av information som kränker privatlivet anses inte heller information som lämnats för att en fråga som är av vikt från allmän synpunkt ska kunna behandlas, om informationen med hänsyn till dess innehåll, andra personers rättigheter och övriga omständigheter inte tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

8 a §

(ny)

Grovt spridande av information som kränker privatlivet

Om spridandet av information som kränker privatlivet orsakar stort lidande eller särskilt stor skada, och spridandet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt spridande av information som kränker privatlivet dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 §

Ärekränkning

Den som

1) framför en osann uppgift eller antydan om någon så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, eller

2) på något annat än i 1 punkten avsett sätt förnedrar någon,

skall för ärekränkning dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Som ärekränkning enligt 1 mom. 2 punkten anses inte kritik som riktar sig mot någons förfarande inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller ett offentligt uppdrag eller inom vetenskap, konst eller med dessa jämförbar offentlig verksamhet och som inte

9 §

Ärekränkning

Den som

1) framför en osann uppgift eller antydan om någon så att gärningen är ägnad att

orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, eller

2) på något annat än i 1 punkten avsett sätt förnedrar någon,

ska för ärekränkning dömas till böter *(utesl.)*.

För ärekränkning döms också den som framför en osann uppgift eller antydan om en avlidne person så att gärningen är ägnad att orsaka lidande för en person som den avlidne stod särskilt nära.

Som ärekränkning enligt 1 mom. 2 punkten

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

För ärekränkning döms också den som framför en osann uppgift eller antydning om en avliden person så att gärningen är ägnad att orsaka lidande för en person som den avlidne stod särskilt nära.

anses inte kritik som riktar sig mot någons förfarande inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller ett offentligt uppdrag eller inom vetenskap, konst eller med dessa jämförbar offentlig verksamhet och som inte tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

Som ärekränkning anses inte heller information som lämnats för att en fråga som är av vikt från allmän synpunkt ska kunna behandlas, om informationen med hänsyn till dess innehåll, andra personers rättigheter och övriga omständigheter inte tydligt överskrider det som kan anses som godtagbart.

10 §

10 §

Grov ärekränkning

Grov ärekränkning

Om den i 9 § 1 mom. avsedda ärekränkningen

1) sker genom ett massmedium eller genom att uppgiften eller antydning på något annat sätt görs tillgänglig för ett stort antal människor, eller

2) orsakar stort eller långvarigt lidande eller särskilt stor eller kännbar skada,

och ärekränkningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grov ärekränkning dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Om ärekränkning som avses i 9 § 1 mom. (*utesl.*) orsakar stort (*utesl.*) lidande eller särskilt stor (*utesl.*) skada, och ärekränkningen även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för grov ärekränkning dömas till böter eller fängelse i högst två år.

12 §

12 §

Åtalsrätt

Åtalsrätt

Åklagaren får inte väcka åtal för hemfridsbrott, grovt hemfridsbrott, brott mot offentlig frid, olovlig avlyssning, olovlig observation eller förberedelse till olovlig avlyssning eller förberedelse till olovlig observation, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

Åklagaren får inte väcka åtal för spridande av information som kränker privatlivet, ärekränkning eller grov ärekränkning, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal. Riksåklagaren kan dock förordna att åtal ska väckas, om brottet har begåtts genom ett

Åklagaren får inte väcka åtal för hemfridsbrott, *brott mot kommunikationsfrid*, grovt hemfridsbrott, brott mot offentlig frid, olovlig avlyssning eller olovlig observation eller förberedelse till olovlig avlyssning eller till olovlig observation, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

Åklagaren får inte väcka åtal för spridande av information som kränker privatlivet, *grovt spridande av information som kränker privatlivet*, ärekränkning eller grov ärekränkning, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal. Riksåklagaren kan dock förordna att

massmedium och ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

Ett brott som avses i 9 § 3 mom. kan anmälas till åtal av den avlidnes efterlevande make, syskon, släkting i rakt upp- eller nedstigande led eller den som levt i gemensamt hushåll med den avlidne eller av någon annan person som den avlidne stod särskilt nära.

åtal ska väckas, om brottet har begåtts genom ett massmedium och ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

Ett brott som avses i 9 § 2 mom. kan anmälas till åtal av den avlidnes efterlevande make, syskon, släkting i rakt upp- eller nedstigande led eller den som levt i gemensamt hushåll med den avlidne eller av någon annan som den avlidne stod särskilt nära.

25 kap.

Om brott mot friheten

7 a §

(ny)

Olaga förföljelse

Den som upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar, eller kontakter eller på något annat jämförbart sätt obehörigen förföljer någon annan så att förfarandet är ägnat att skapa skräck eller ångest hos den som förföljs ska, om lika strängt eller strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag, för olaga förföljelse dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den *20* .

2.

Lag**om ändring av 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 7 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

10 kap.

Hemliga tvångsmedel**Hemliga tvångsmedel**

7 §

7 §

*Teleövervakning med samtycke av den som
innehär en teleadress eller teleterminalut-
rustning*

*Teleövervakning med samtycke av den som
innehär en teleadress eller teleterminalut-
rustning*

Med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande, ett vittne eller någon annan person får förundersökningsmyndigheten rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som den berörda personen innehär, om det finns skäl att misstänka

Med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande, ett vittne eller någon annan person får förundersökningsmyndigheten rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som den berörda personen innehär, om det finns skäl att misstänka

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

2) ett brott som har medfört att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehas av någon annan,

2) ett brott som har medfört att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehas av någon annan,

3) brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller hemfridsbrott som avses i 24 kap. 1 § 3 punkten i den lagen, om brottet begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen,

3) brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller *brott mot kommunikationsfrid som avses i 24 kap. 1 a § i den lagen*, om brottet begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen,

4) något annat än ett i 3 punkten avsett brott som begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, eller

4) något annat än ett i 3 punkten avsett brott som begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, eller

5) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

5) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 5 kap. 9 § i polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polislagen (872/2011) 5 kap. 9 § 1 mom. som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 kap.

5 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information**Hemliga metoder för inhämtande av information**

9 §

9 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar teleadress eller teleterminalutrustning

Teleövervakning med samtycke av den som innehar teleadress eller teleterminalutrustning

Med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning får polisen för att förhindra brott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen, om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

Med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning får polisen för att förhindra brott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen, om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

2) ett brott som medför att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehas av någon annan,

2) ett brott som medför att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehas av någon annan,

3) brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller hemfridsbrott som avses i 24 kap. 1 § 3 punkten i den lagen, om brottet begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen,

3) brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller *brott mot kommunikationsfrid som avses i 24 kap. 1 a § i den lagen*, om brottet begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen,

4) något annat än ett i 3 punkten avsett brott som begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, eller

4) något annat än ett i 3 punkten avsett brott som begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, eller

5) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

5) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

Denna lag träder i kraft den 20 .